

Družina socijalistova.

(Spisal Ivo Trošt.)

I.

V gorenjih prostorih trške gostilne „pri belem volu“ se je z glasnim ploskanjem, krikom in vriščem, med poskočnimi zvoki ciganskih godcev godila prva predpustna zabava.

Zbran je bil malone ves „boljši del“ zagorskega trga, in domača dva hlapca sta se le še dolgočasno zdehaje ozirala izpred hleva v sijajno razsvetljena okna, potem pa še na desno in levo po cesti. Zdelo se jima je, da sta nocoj postavila tudi kolesljev iz bližnje okolice že dovoljno število poleg vrat na dvorišču.

Mrzli sever je dihal čez gore, zvezde so migljale in pod nogami so hreščaje odmevale stopinje.

„Jože, mraz je! Zapri! Sedaj se začne naša veselica, a-a, ah!“ Te leno izgovorjene besede je namenil veliki hlapec Jure svojemu tovarišu in tako glasno zazdehal, da se je bližnji konj nanj boječe ozrl.

„Saj je tudi čas — ni vrag na tem mrazu. — To si že plačam: spodaj je škripač tudi za nas. Slišiš: didli, didli, dam, didli dam . . .“ In mali hlapec je z bičem v roki poskočil po hlevu.

„Ali ni prav, da sem ga naročil? Tudi mi se radi veselimo, ne samo presiti škrici in njihove našemljene — grde babure; kar same cape so jih . . .“

„O, o, počasi! Si-li slišal oni dan, ko je trdil poštar Belec, da je oskrbnikova Ida tako lepa kakor angel?“

„E, pojdi! Saj poznaš take ljudi. Drugih angelov ne poznajo. Tista ženska ima muhe, to ti pravim.“

„Na to gleda gospôda samo pri konjih.“

„A! — Ido bi moral poštar poznati; ona se je učila pri njem uradovanja in je pri njem že davno!“

„Saj pravim: poštar ne vidi njenih slabostij.“

„Že rajna žena njegova se je siloma prizadevala, da mora dekle strani; pa Ida ni marala, in poštar je ni dal, naj si tudi ima dovolj — otrok in dolga, veš?“

„Hm, pravijo, da jo snubi Železnik, tisti, ki je lani začel štacuno tam za mostom, veš?“

„Bog mu jo žegnaj! Oni dan sem videl, kako je pretepala poštarjevo hčerko — ono drobno Mimico; če bo tako ravnala s svojim možem, bo pravi peklenski angel, tako ti povem, veš!“

„Pssst! tiho!“ Oba sta molčé smuknila s praga v globino hleva med konje in voli.

„Jože! Zadnjo si uganil menda nekoliko preglasno. Ali nisi videl Železnika, ko jo je brisal tod mimo k veselici?“

„Vraga, kaj šele sedaj zapira štacuno!“

„Ali nisi rekel, da se ženi. In kadar se kdo ženi, ti povem, da je vsakdo bogat. Zato pa stiska kot pravi skopuh; a tista oskrbnikova mu bo izpraznila mošnjo in hlače.“

„Pa če naju je slišal?“

„Sreča njegova, če verjame. — Vraga! jaz ne morem te gosposke navlake, pa je ne morem; odkar so mi tako beraško zagrebli očeta, ki je svoj živ dan služil tukaj v Zagorju, služil bogatašem, služil pošteno, potlej mi zavre po žilah: siromak jim ni človek.“

„Brrr, ah! Človek? Siromaka bi najrajši vrgli kar živega v jamo. Brrr, ah! naš gospodar je dober: nam dá jesti dovolj in piti, a za drugo — Jože! — ves je vražji. Brrr, ah! Zapri! Mrzlo je; nikogar ne bo več, in če pride, naj kliče: človek ni pes. — Pojdiva pit!“

„In plesat!“ je pristavil Jože ter naglo pobiral stopinje za tovarišem v pritlično pivsko sobo, kjer se je v kotu komaj vzdr-

ževal godec na stolu: v divjem diru se vrteči mladi pari trških fantov in deklet so se zaganjali vanj kakor razburkani valovi ob skalo v morju. Debela plast prahu se je prišla oblih, vlažnih ramen, skrbno poglajenih in zopet razvihrenih las, mogočnih pleč in polnih kupic na mizah; z vriščem in tuljenjem so pa menda hoteli prevpiti gospôdo v prvem nadstropju.

„Tukaj bo nekoliko bolje. Na, pij, Jože!“ Mogočno se je gibal veliki hlapec ob zidu, iskal sedeža in malega hlapca, ki je v tem že držal rdečelično domačo deklo in vlekel k mizi; Jure ji je pa ponujal pijače:

„Reza, pij!“

„Pa res! Sem žejna, veš!“ Pomočila je prašne ustnice v vino in položila kupico na mizo.

„No, pa pij! Kaj pokušaš!“ jo je silil Jure, in Reza je pila, pila do — palca: ples jo je užejal in utrudil. Smehljaje se je potem naslonila Jožetu na ramo in ga povabila na ples.

Tudi Jure je kmalu dobil plesalko, in oba hlapca sta se sukala v glasnem trušču, vriskala z drugimi in napajala dekleta. „Hej, le dajmo! Kaj bo plesala samo gospôda? Saj mi tudi znamo; hop, hop!“ vpil je Jure.

Nekoliko mirnejša je bila zabava v prvem nadstropju. Pričenši s sodnikovko in davkarico, ki sta se odlikovali s precejšno obilnostjo in elegantno toaleta, je bil navzoč pisan venec dam do učiteljske vdove, ki je — še na pol v žalni obleki — pripeljala s seboj bujni hčerki pokazat tudi netržanom. Vse je bilo živahno, vse zadovoljno. Vitki avskultant Branik, dva davkarska praktikanta in okroglo rejeni lastnik „belega vola“, ob enem tudi trški župan, v gali in klaku, so bili slavnostni odbor, ki se je takoj po dovršeni igri s kratkim županovim govorom brez najmanjše hibe otresel svoje dolžnosti. Drug za drugim so se šli zabavat na plesišče.

Postarni sodnik Grčič, ki je že davno in vedno težje pričakoval imenovanja sodnim svétnikom, — davkar z redko, osivelo brado, ki je v petek in svetek rad poškilil „škisa“ in „pagata“; dalje davkarski kontrolor in

finančne straže respicijent, na glasu kot dober kvartač in dober pevec brez not, so v stranski sobi vstrajno sedeli pri taroku in na račun slavnostnega večera prve predpustne zabave praznili četrtinko za četrtinko. Nekateri gostje iz sosednjih krajev so posedli mizo pred plesalno dvorano ter se javno in skrivno bahali, kateri bo več dal za vino. Prve trenutke po dovršenem programu so se z njimi pogovarjali nekateri domačini, trije učitelji domače štirirazrednice, dva starejša trgovska pomočnika, sodni adjunkt in poštar Belec. A v nekoliko minutah so ostali poleg gostov le prazni stoli; moške pa, katerim so bili namenjeni, so imeli že svoj kavalirski posel na plesišču, kjer je ciganski sekstet uglaševal godala.

Najzadnji se je pridružil „kavalirjem“ tudi mladi trgovec Julij Železnik, ki so ga živahno pozdravljali od vseh strani. Z orokovičenimi prsti je potegnil po črnih, nazaj počesanih laseh, pogladil brke na desno in levo, in že so temne njegove oči našle v dolgem vencu odličnih tržank — kraljico nocojšnje zabave — Ido Planinčevo. Poštar Belec ji je baš nekaj lepega pošepnil na uho, da ga je s pisano pahljačo udarila po nosu, ko so se tudi njene oči uprle v Železnika. Nekoliko se je zdrznila — vsled veselja ali neugodnosti, kdo ugane? pa je krenila pahljačo tako, kakor večš krmar krmilo, ko mu burja tišči v bok ladije, in poštar se je umaknil.

Julij Železnik je bil pri svoji nevesti.

„Le semkaj k meni sedi . . .“

„Naravnost me pogledi“, je odvrnil Julij veselo.

„Dolgo te ni bilo — sedaj bova plesala; pa prej — no — le zdahni se! — Kdaj si prišel iz Trsta?“

„Ni veliko več kakor pol ure.“

„Ali si nakupil mnogo lepega, Julče?“

„Marsikaj, hm — —.“ Nekaj ni hotelo na dan, zato je pomagala:

„Tudi meni brošo? Saj si obljubil, ko sem te prosila?“

„Tako se mi je mudilo! Dosti je bilo trgovskega opravila — in — premalo de-

narja — ljuba moja — da povem naravnost. Morda bom drugič“, je pristavil boječe ter proseče pogledoval svojo Ido. Deklica pa je nevoljna, užaljena obrnila obraz v stran, da bi bil lahko njen Julče opazoval lepe poteze njenega profila, v istini pa, naj bi bil čutil, kaj se pravi, ne izpolniti želje svoji nevesti.

„Ali si huda, Idica?“ Lahno in boječe, kakor v nevarnosti, da se nadzemska prikazen samo po neprevidni dotiki z njegovo roko spremeni v mrzlo kačo, je položil dva prsta preko njenega ramena, da bi ga trdosrčna osrečila samo z jednim pogledom, pa je nestrpnost krenila s fino izraženim nosom — skoro v zid.

Ciganski kvartet je nehal ubirati strune, nehal gladiti loke in namakati grlo s pivom in začel izvajati burne, mameče glasove. Železnik se je obupno pogrezal v bistvo svojega uboštva ter v duhu proklinjal: ta nesrečni denar, mlahavo kupčijo, redke zasluzke in nerazumni ženski svet, ki neče poznati njegove iskrene, resnične, prave ljubezni. Saj je komaj zmagoval vsakdanje potreščine; za zlatnino, nepotrebni in dragi nakit — to je moral priznati — mu ni ostajalo prav nič.

Kako rad bi bil to povedal Idi, pa trdosrčnica kakor da ne čuti njegove navzočnosti.

„Pojdiva plesat!“ Hipoma je bil Julče pokoren, hipoma ozdravljen: Ida ga je malone vlekla za seboj po dvorani. Šele sredi vrtinca se je zavedel, ko je mnogo občudovalnih, željnih, vročih pogledov spremljalo njega in Planinčevo hčerko; ta se je pa zavedala svoje elegantne toalete, zavedala svojih lepih prednostij ter se z Julijem Železnikom vrtela lahko kot peresce, ona — kraljica plesa.

Takoj naslednji valček jo je zaprosil Belec, in ni mu odrekla; Železniku se je pa zdelo, da se vrača njegova prejšnja bolezen. Ta nesrečna broša!

Ob polnoči je bil kotiljon; Ida je pripela Železniku in Belcu na prsi velikansko zvezdo, drugim plesalcem pa neznatnejše re-

dove. Julij ji je hotel poljubiti ročico ter govoril presrečen: „Prava moja zvezda ostaneš ti na veke, moja Ida, moja nevesta!“ Ona ga še pogledala ni. Belec je pa započel vanjo svoje male, modre oči, siloma pomagal pripeti kotiljonski red in se je ob tem menda po nesreči preveč približal njenemu ušesu. Oba sta se smejala.

Začel se je polnočni odmor.

Sopihajoči in v lice zaripljeni plesalci so spremili svoje nežne pomagalko k bogato obloženim mizam, kjer so prijetno ščetgetala v nos vkusna krepila.

Ido je posadil Železnik poleg osivelega moža, udratih oči, z dolgo, sivo brado; sam se je pa pridružil dami srednje dobe, a prav mladostne živahnosti. Temne oči, pravilne poteze lic in koketno zaokrožena, majhna usta so svedočila, da je bila dama v mladosti tudi cvet svojih vrstnic. Samo upadla lica so kazala, da ni še v glavi ponarejenih zob.

„Papa, boš ti še ta-le košček mrzle teletine? Je dobra, prav dobra! Na, papa, na!“ ponudila mu je na krožniku; on je pa mirno vlekkel dolgo „ržinko“, da so mu sivo glavo popolnoma obdali tobačni oblaki.

„Zadosti sem večerjal, ich danke, imam dovolj. O, ko bi imeli stradajoči nemaniči po mestih in na deželi vsaj polovico tega, kar ostane gospôdi — tako-le ob veselicah — o, to bi bilo veselje!“ In zopet so mu glavo zavili sivkasti oblaki; njegova žena je pa opomnila Železnika: „Vidite, takšen je in takšen je bil! Kadar ima vsega dovolj, jedi in pijače, tedaj se spominja potepuhov in socialistov. Bog se usmili!“

„Kozarec terana, gospod oskrbnik, ne bo škodil, stavim, da ne. Poskusite, prosim!“ Belec je hipoma nalil pred moža stoječi kozarec do vrha in povabil navzoče:

„Na zdravje našega spoštovanega staroste, gospoda Planinca, e!“

Vsi so trčili, in Juliju Železniku, kate-terega je Belec srečno prehitel z vinom in napitnico, bila bi se kmalu zgodila nesreča, da bi bil razlil vino.

„Oprostite, gospa! Neroden kakor . . .“

„Ne! Prosim, jaz sem bila nespretna; sicer pa mislim, da se sigurneje pije brez trkanja, ne, gospod Belec?“

„Kakor vam ljubše, milostna!“ priklonil se je poštar in navidezno se zanimaje obdeloval z oskrbnikom socialno vprašanje, dobro vedoč, da je možu to najljubše. Oskrbnica je nemški govoré zavijala naliki Dolenkam iz Suhe Krajine, v slovenskem jeziku je pa le s težavo skrivala — češki takt. Potegnivša dvakrat, trikrat iz kozarca, je zopet segla po kos telečjega oprsja in je pridno zalagala v usta.

„Veseli me, da smo tako skupaj, svoji med svojimi!“ je vzdihnil Železnik in ljubeznivo pogledal Ido; Ida se pa ni veliko zmenila za to, marveč je rajša poslušala Belca, ki je z živahnostjo strastnega lovca in pravega socialnega demokrata pripovedoval, kako je skrivaje spravil zajca brez puške in smodnika ter prepričevalno dostavljaj, da je lov in divjačina skupna last vseh ljudi. Ko mu je oskrbnik razložil — gotovo že stotokrat v Zagorju — pojem skupne lasti in človeških pravic, je v svesti si svojih ne malobrojnih dolgov vskliknil: „Da, tako je! Prav za prav je tudi kapital skupna last vsega človeštva!“ Med tem je pa prav lepo pomežikoval, kar je imelo določen namen.

Njegov prijetni za nocoj nekoliko — kakor umetno — hripavi glas, zvonki smeh je ugajal celó oskrbnici, da ga je povabila na prvi ples po polnoči.

„Ti, Lina“, jo je svaril smehljaje se oskrbnik Planinec, „misliš, da ti še vedno poje kukavica, ho, ho, es ist nicht so, ho, ho!“ In njegove udrte uči so se prijazno ozrle na oživele ženke, ki je v tem pridno metala kosti iz ust in s krožnika psu pod mizo. Možu se je čelo nagubančilo, ustnice raztegnile, lica so se pa popolnoma izgubila v bradi, in otel, hropel glas je prihajal iz globokih prsij:

Ko sem bil velikošolec, da, tudi mi smo plesali na Dunaju, po največ jedenkrat v letu; pa nikoli se nisem učil, pa boljše rigorozoval kot vsi drugi, ho, ho! Was hab' ich davon?“

Belec je pogledal Železnika, in pogleda sta se srečala; zakaj sploh je bilo znano, da je velikošolstvo oskrbnika Planince fiksna ideja: Dunaj in univerzo je videl samo kot vojak in pozneje, ko je pričakoval službe pri dvornih orožnikih.

Ciganski sekstet je nocoj že tretjič nehal gladiti loke, s škripanjem uglašati godala in z dobro pijačo nadomeščati kolofonijo; ciganski sekstet se je nocoj spravil tretjič in zadnjič na delo, da zadovolji plesalce in zasluzi dogovorjeno mezdo. Prijetni akordi so vabili poskoka željne mlade pare na plesišče.

Z Belcem se je zasukala tudi gospa Lina, in sicer kolikor ji je dopuščala obilna večerja. Prišla je bila samo z Ido kot „garden-dame“, a videča, da plešeta sodnica in davkarica še popolnoči, pridružila se je vedno redkejšemu krogu plesalk ter čakala, da pride kdo po njo. Précej dolgo ni bilo nikogar; slednjič je prišel Železnik. Že je vstala in mu naprej ponujala obe roki ponavljaje: „Gospod Železnik!“ A mladi trgovec, kakor da ima zamašena ušesa, je molčé sedel na bližnji stol poleg nje:

„Čujte, gospa, prosim, brez zamere: vaša Idica stopa z Belcem več kakor se spodobi. Meni se že posmehuje ves svet.“

„A, res? Jaz ne vem nič. Glejte no!“

„Da, le pazite: ž njim in samo ž njim pleše, ž njim se zabava, dobro vedé, da meni to ni všeč.“

„Recite ji to, gospod!“

„Saj sem ji že, pa njene muhe so —.“

„Sitne, kaj ne? Ima jih več kakor kakšna veleblagorodna gospa, vem.“

Železnik je še vedno mило tožil materi svojo bolešt. V tem je z Belcem priplesala tam mimo Ida in kakor bi slutila, kaj se godi tukaj — oba potolažila: „Počakajte, potrpite, gospod; drugoč pa z vami! Tudi drugi morajo čakati, saj vam ni neznano.“

To je bilo Juliju nekoliko pregrenko.

„Klanjam se, gospoda! Lahko noč!“

„Kam pa, gospod Železnik? Tako zgodaj?“

„Čakaj no, Julij! Pojdemo skupaj!“

„Saj nisi povoden. Bog nas varuj! Kaj te je nasadilo?“

Taki pozdravi so mu leteli od vseh znancev.

„Moram, moram“, je siknil skozi zobe in kakor besen hitel proti vratom; tam toliko da ni pohodil obeh davkarskih praktikantov in njiju plesalk, vračujočih se v dvorano.

„Še ljubosumen je na vse zadnje, ha, ha! Ubožček!“ smejala se je Ida. Belec ji je pa rekel:

„E, ko bi bili vi moja zaročenka, bil bi jaz še huje ljubosumen.“

„Če sem — hm — zaročenka, pa dekla njegova ne maram biti niti potlej. On da bi ukazoval z menoj, s kom smem in s kom ne smem govoriti, s kom se zabavati, s kom ne? Če ima biti tako, bolje nič. Tudi ženska je prosta v vseh slučajih življenja. Recite mi socialista ali emancipiranka: ker sem prosta, se smem svobodno veseliti.“

„Taka je tudi moja misel, gospica, e —. Če smo na svetu za to, da živimo, živimo rajši bolje kot slabše; zakaj naj bi si življenja ne osladili, e —, kolikor je mogoče, a?“

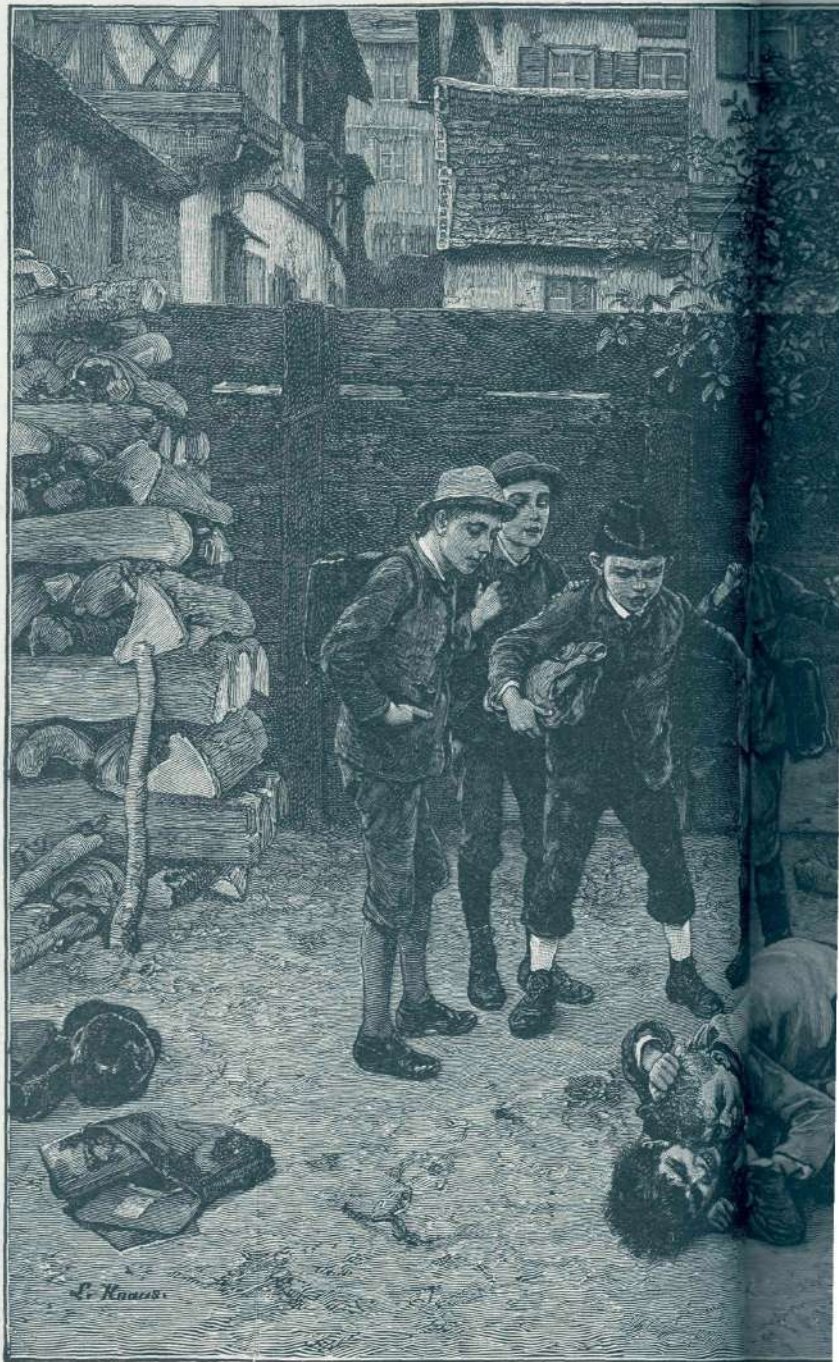
Ida ga je pogledala hvaležno.

„Kdo bi se menil za vse, kar je spodobno in kar ni! Stvarnik nam je podaril telo za uživanje in ne za stradanje. Asketi in zloti gledajo življenja sladkosti skozi naočnike — greha, poleg tega pa cedé sline po najpotrebnejšem, e —! Ali je to pametno, gospica, a —?“

„Komaj vas umem, vendar se mi zdi, da sva enakih mislij, gospod poštar, in to me veseli!“

Sladki pogled je bil Belcu zadostni dokaz popolnega soglasja. Ravnal je — kot doslužen vojaški podčastnik vaju ženskih slabostij — počasi, preišljeno, a sigurno. Bil je vselej gotov zmage.

Sekstet je že omagoval, in poštar in Ida sta le šetala po glasih ciganske godbe. Avskultant Branil je spremil domov sodnikovo in davkarjevo soprogo, tudi gospa Lina je kmalu po Železnikovem odhodu opustila neuspešno čakanje v plesni dvorani. Belec in

Ida je sicer nista posebno pogrešala, a ker se je dvorana čimdalje hitreje praznila, je Ida vprašala plašno:

„Kje je pa naša mama?“

„I, kje, dušica? Najbrž je pri očetu. Ako želite, pojdem, e —.“

„Ne, hvala! Morda je on tam — pa bi rada kozarec limonade; oh, tako sem žejna!“

„Samo potrpite; o, prosim, gospica, takoj — e, takoj!“

„Prosim! Vi ste tako dobri!“

Poštar je odšel, da bi dobil limonade, Ida pa se je vsedla blizu vhoda.

„No, dobro jutro, gospica!“ pridruži se ji opotekaje Železnik, ki je doslej obupno pil pri domačih fantih v spodnjih prostorih in vsak hip ljubosumno hodil gledat, kaj dela Ida.

„Vi, ti še tukaj? Ali nisi šel spat?“

„Ne; skrbela me je tvoja zvestoba — veš, večna zvestoba, ha!“

Ida se je ozrla v steno in spravila zgornjo ustnico med drobne zobe.

Železniku se je glas nekoliko tresel in velike oči so se mu povečale z ogromnimi kolobarji.

„Ali bo dobra Belčeva limonada? Dobro, le naj streže, le! Imela bodeta še oba dovolj. Ha, ha!“

Ida ga je pogledala žalostno in kot prava svetska dama, ki vé, da ima jezik za to, da skriva svoja čustva, svoje misli, rekla je mirno nedolžno:

„Ne vprašuj me o njem, lepo prosim; saj veš, koliko maram zanj. Tvoja nevesta sem, tvoja!“

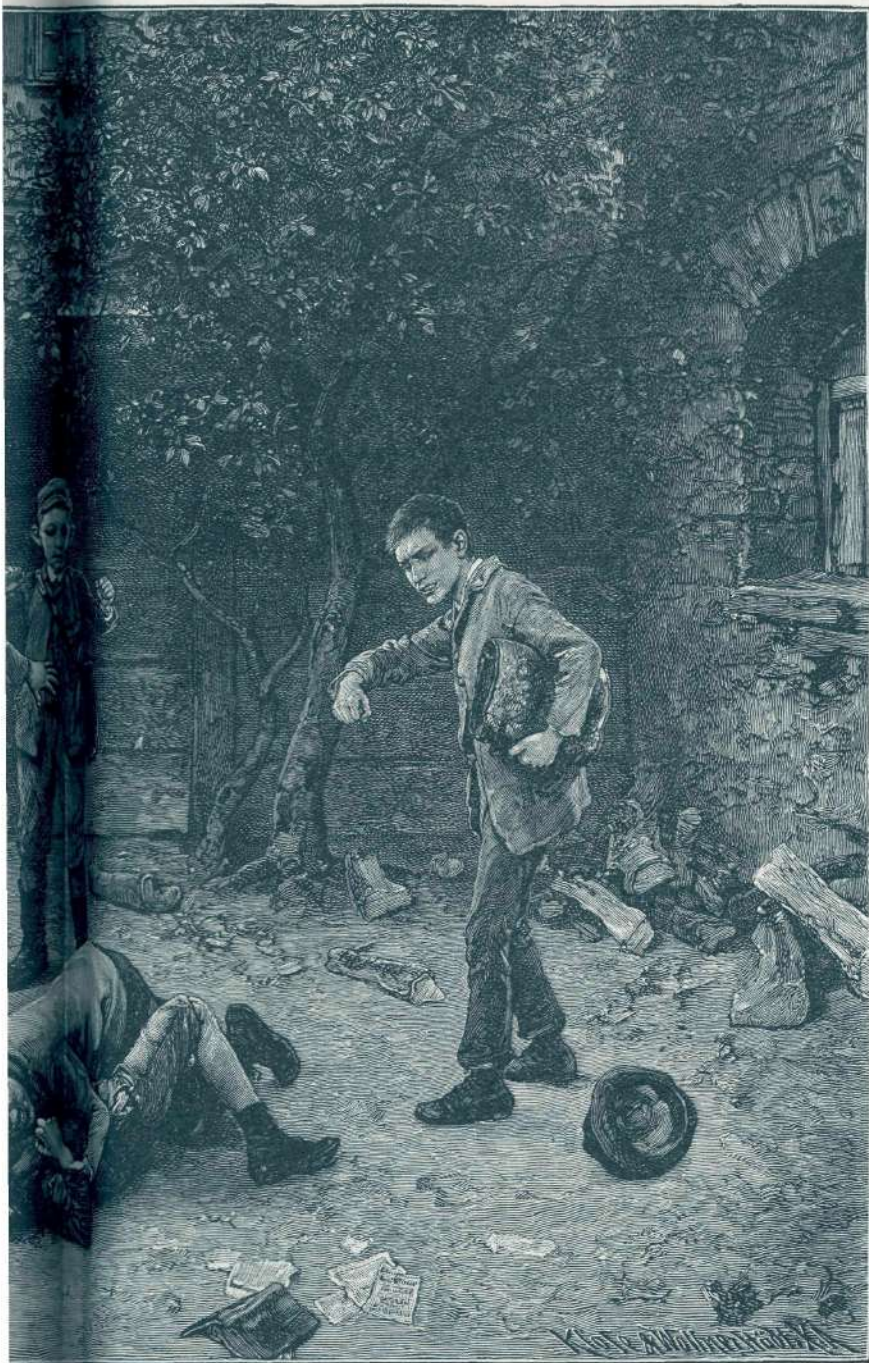
In ljubko se je nagnila k njemu ter, težko požiraje njegovo sapo, smrdečo po preobilno zaužitem vinu, dejala:

„Pojdiva še plesat, Julče!“

„Ne morem, Idica; sem truden, vidiš!“ A vendar ji ni mogel odreči.

Samo na pol je verjel njenim besedam in bil srečen.

Belec se je vrnil z limonado, katere pa sedaj Ida ni pila. Ne-

Slikal L. Knaus.

voljno je stisnil brke v zobe in gledal plesalce, tri pare, za katere je bila prostorna dvorana — ne vem ali prevelika ali premajhna.

„Ida, komm!“ je zaklical nizek, ohropel glas oskrbnika Planinca na vhodu plesne sobane, in Ida je nagloma zavila pleča s tankim šalom, katerega ji je skrbno popravljal Železnik, ponudivši ji roko, kar je pa v naglici odklonila.

Pridružila se jim je še zardela oskrbnica, in šli so, vljudno pozdravljeni, iz dvorane; nekoliko korakov za njimi se je pomikal, zavijaje se v tanki ogrtač, poštar Belec.

Razhajali so se tudi gosti iz bližnjih vasij; tarokisti so že tretjič ohladili sedeže s trdnim namenom, da bo treba iti spat. Dva učitelja sta še sedela pri mizi in zdehaje poslušala, kako je sodni adjunkt razlagal svoje politične nazore ter razvijal zmožnosti bodočega poslanca, na katerega sedež bi najrajši sedel sam. Trgovski pomočniki so sladko dremali

ob polnih kozarcih; le iz spodnjih pivnic so še odmevali tuleči in zadirajoči glasovi onemoglih plesalcev.

Zadnje plesalke so ostavile plesišče, in gostilničar „belega vola“ je lahkoma stopil k ciganom, obračunal ž njimi ter jim voščil lahko noč, dasi se je že svitalo na vshodu.

„Ničvrednež, babjek, zapeljivec . . .“, je klical hripavo, a krepko Železnik v veži.

„Kdo? Jaz! Čakaj, kramarska duša, debeloglava sova, polizanec polizani . . .“

„Čakaj, ti . . .!“ je shropel zopet Julče. „Jaz ti pokažem —.“

Iz vseh prostorov so se zgenili zaostali pijani in zaspani obrazi, da zabranijo kaj hujšega. Prihitel je gostilničar ter se zakadil s svojim okroglim telesom v poštarja, da je hipoma omahnil v zid, dočim so drugi porabili priliko ter porinili ljutega Železnika skozi vrata na zrak . . .

S tem se je končala predpustna zabava v Zagorju. (Dalje.)

Signora Maria.

(Spisal Karlo Miklavčič.)

Nessun maggior dolore
Che ricordarsi del tempo felice
nella miseria.
Dante, Inf. c V. 121.

Najhujša vseh je bolečin
V nesreči srečnih dnij spomin.
Stritar.

Bilo je sredi malega travna, ko me zjutraj rano pokliče zvonček iz sladkega spanja. „Hitro, gospod, v ulico Cavana št. . . v četrto nadstropje.“ Ker sem bil že vaje takih nenadnih pozivov, nisem se nič prestrašil, ampak v nekoliko minutah sem bil že na ulici. Bilo je lepo pomladansko vreme; po mestnih ulicah je vladal še mir.

Kmalu sem bil v dotični hiši. Stopnic ni bilo konca. Pred vrati stanovanja me je čakalo mlado dekle in me pripeljalo v sicer malo,

a vendar dokaj lepo opremljeno sobo. Na snežno beli postelji je ležala mlada žena. Po blazini so bili razliti njeni gosti lasje. Velike, višnjeve oči so mirno gledale na naju. Male roké so imele drobne, skoraj prozorne prstke.

Ko sem dovršil svoje opravilo, hotel sem zopet oditi, toda mlada bolnica me je prosila, naj še malo potrpi, češ da ima še nekaj z menoj govoriti.

„Elvira, prinesi mi sliko pokojnega mi moža!“

„Vidite, tak je bil pokojni Vittorio — Bog ga pomiluj! Osrečeval me je sicer, toda le nekaj let, a kmalu se je izgubil v slabi tovarišiji!“

„Pokaži gospodu skozi okno, kje je bilo naše letovišče. Prav lepo se vidi. Če vas ne

Družina socialistova.

(Spisal Ivo Trošt.)

(Dalje.)

II.

Grajščinski oskrbnik kneza P., Friderik Planinec, je do dobra poskusil mladost, predno se je uklenil v sladko-grenki jarem zakonski.

Zibelko mu je dal slovenski Štajer. O imenitnih dogodjajih svojih zornih let pa sam ni nikdar govoril prav rad; menda zato ne, ker se mu ti časi, v primeri s poznejšimi, niso zdeli imenitni. Po materi je podedoval dober jezik, po očetu pa toliko podpore, da se je srečno preril v tretji razred deželne realke. Tedaj mu je nagloma umrl oče, in hišica, katero je sezidal z žulji lastnih rok kot marljiv sedlar, ni mogla mladeniča več podpirati v šoli. Frideriku in njegovi materi so v pol leta dolžniki dokazali „črno na belem“, da sta zapravila tudi hišico. Šla sta k nekemu sorodniku, kjer je deček okusil mnogo zla, a še več njegova mati.

Deček je nadomeščal volarja, pozneje hlapca in slednjič je zastopal celó gospodarja v manj važnih poslih. Mati mu je prigovarjala, naj gospodarja sluša povsod in vestno, ker nima nikogar drugega na svetu, ki bi skrbel zanj. „To ti bo koristilo še na starost; gospodar je bogat, izkušen in previden.“

Ta nauk je poslušal Friderik vsak dan, sklenil ravnati po njenem naročilu, sicer pa otresti se sitnega gospodarja kakor tudi neznosnega dela, kadar bo le najmanjša prilika.

Čital mu je gospodarske knjige in mirno, udano prenašal pomladi, po letu in jeseni zabavljanje, da se gospôda vtika v kmetova opravila ter ga uči celó v knjigah, čeprav ne zna nobenega kmetiškega dela. A Friderik je zopet moral čitati in zopet poslušati. Po zimi pa ni znal nihče tako pametno

ravnati z gozdom kakor Friderikov gospodar, ki je imel velike gozdove.

Ko mu je bilo osemnajst let, preselila se je njegova mati v večnost. Na smrtni postelji ji je zopet obljubil, da bo slušal gospodarja in ga spoštoval kakor svojega očeta. Toda dolgo ni ostal pri hiši. Med vsemi slabostmi je mladeniču še najmanje ugajala gospodarjeva skopost. Friderik je bil lepo zrastel, bil velik kakor smreka v gori, a znal je pogledati, zasukavši si male brčice pod nosom, tako lepo, da se je marsikatera mladenka mimo njega gredé ustavila in se za njim ozrla. Vrstniki so ga že vabili v družbo, a tam je bilo treba denarja, katerega mu pa sorodnik ni dajal, in to mu je presedalo.

Ko je torej Frideriku prispel v roke poziv na vojaški nabor, pa mu ni hotel sorodnik napraviti poštenega računa, bila sta oba vesela slovesa.

Friderik je imel dve praznji in tri delavniške obleke, in dva tolarja sta mu rožljala v žepu; v srcu pa je imel živo željo iti po svetu daleč, daleč za nepoznano srečo.

Štiri ali pet dnij so praznovali novinci pot na nabor in z nabora, pet ali šest dnij so razgrajali po gostilnah in prav toliko dnij so se že prej pretepali s sosodnjimi fanti; slednjič je bilo veliko več zaprtih zaradi poboja, kakor so jih potrdili v vojake.

Friderika so potrdili v vojake. Predno je šel v mesto kot novinec, potikal se je za delavca pri raznih gospodarjih in počenjal razne nerodnosti. Naposled je odrinil v mesto.

Začelo se je za Friderika Planinca drugo življenje. Prve tedne je res ob suhem komisu še kdaj mislil, kako je trpel tudi pri bogatem sorodniku; pozneje se je pa nekdanji dijak tretjega razreda deželne realke vedno češče domišljjal, koliko se je svoje dni

učil in naučil po šolah. Ker je govoril še precēj nemški, pisal lično, pa se lepo vedel ter se včasih še nalašč tako zasukal, da njegova neizbrana obleka: prekratke hlače, prevelika kapa, nakovani, čolnasti čevlji in zakrpana bluza niso bili v soglasju z njegovim vitkim telesom, uglajenim vedenjem in uglajenim jezikom, so mu še pred koncem prvega leta prišli na vsako stran jedno zvezdo, drugo leto pa celó dve. Z zvezdami se je preminjalo tudi njegovo opravilo, in njegovo vedenje je to kazalo vsakomur. Celó govor in pisava sta razodevala gospoda. Ko je postal narednik, ni se premenila samo obleka in plača, ampak povečala se je tudi realna šola: od treh na pet razredov. Med tem časom je prišel njegov polk na Dunaj.

Zadnje leto je mogočno rožljaj z dolgo sabljo po dunajskem tlaku, dražil češke „holke“ v Pratru in kadil „ržinke“ ponosno zvečer v družbi pijanih tovarišev. Zdel se je samemu sebi pravi gospod, in to je kazal tudi drugim. Vendar mu to življenje, ta brezozirni „moraš“ ni ugajal. Bal se je zadnjih velikih vaj v najhujši vročini in se veselil odpusta. Stalnega vojaškega pravila, da mora vsak dosluženi narednik imeti že gotovo službo in izbrano nevesto prej, nego premeni „suknjo“, držal se je Planinec le toliko, da si je izprosil službo pri dvorskem orožništvu.

Nekaj dnij pred nastopom nove službe so poslavljajoči se naredniki pozdravljali vojaški stan z veselimi večeri, polnimi čašami in ganljivimi napitnicami. Neki večer so se pa Planincu in njegovemu tovarišu pridružili še trije gosposko oblečeni mladeniči, upadlih lic, žarečih očij, dobrega jezika. Ker so se vedli dokaj domače in so povedali vsak svoj značaj in posej, je bil kmalu med njimi živahen razgovor. Ko so došli pozneje še drugi Planinčevi sopivci, nadaljevalo se je isto govorjenje o „splošni bedi“ brez konca in kraja.

„Vsi smo ljudje, vsi imamo pravico do zemeljskega bogastva. Kdor si ga je pridobil več nego za potrebo, je krivičnik. Vsaka takšna lastnina je — tatvina.“ Tako

so govorili mladeniči in dokazovali, da so krivi vseh nadlog — prokléti kapitalisti, denarski mogotci — pijavke — izsesovalci ubogega ljudstva, tudi vsi tisti, ki jim pomagajo, najprej še duhovniki, ki vsiljujejo ljudstvu tisto prazno vero. Planinec jim je pritrjal na glas, pa tudi drugi so jim ploskali. V nekoliko večerih so se sprijaznili do dobra; in ko je tudi Planinec povedal svojo bridko preteklost, mu je rekel prijazni sodrug: „Glejte, takih sposobnostij, takih študij nima niti sam načelnik vaše prihodnje službe. A kaj dosežete nazadnje?“ Friderik je povedal to in ono, kar namerja početi po dovršeni orožniški službi; rekel je, da ga veseli služba v ministerstvu.

„Pometač velikanskih dvoran, kjer se gospôda veseli, dobro jé in pije — in pleše in sklepa zveze proti siromaku, trpinu. — Res, ne preveč častna služba! Celó sline bodete smeli brezplačno požirati, dočim si bo vaša gospôda pasla rejene trebuščke.“

Planinec je odkimaval, a imeli so ga že v pesteh, tako tudi nekaj njegovih tovarišev, ki so bili dobili civilne službe. Njegovemu ponosu je ugajalo hvalisanje, in vlekla ga je prelepa bodočnost, katero so mu obetali novi prijatelji.

Dva dni pred odhodom v novo službo pa je dobil naznanilo, da ni sprejet med dvorske orožnike. Stotnik mu je več kakor obžalovaje namignil, da je temu vzrok njegovo občevanje zadnjih dnij — socialisti.

Friderik Planinec je bil preponosen, da bi se opravičeval ali morda zanikal svojo krivdo. Mirno je „salutiral“, mirno odšel in nosil glavo po koncu. Na stopnicah ga je srečal novo pečeni „korporal“:

„Ko bi se nekoliko manj postavljaj, bi bil prav vrl dečko“, zagodrnjal je za njim nalašč toliko glasno, da ga ni slišal samo odhajajoči narednik, marveč tudi njegov tovariš, ki je še pristavil: „Preveč je učen, v deveti šoli je že bil, zna delati točo in klicati hudiča iz pekla.“ In oba sta se smejala na Planinčev račun. Zato se je ogibal vojaške družbe, pa tovariši so ga vsled tega še huje „vlekli“ skozi zobe. Slednjič si je

misli: „Ker se že ločim, je bolje, da se z lepa!“ Stopil je sam za tem ali onim, mu plačal za pijačo, zbral večjo družbo, in bili so prijazni ž njim. Dal je tedaj slovo tovarišem in vojaškemu stanu brez nade za gotovo službo. Ker mu ni ostalo kakor nekaj goldinarjev, je strahoma užival vsakdanjo hrano in tožil „sodrugom“ svojo bedo. Rekli so mu: „Pridruži se štrajkujočim delavcem!“

Ta nasvet se mu je zdel preneumen; rajši je čakal službe.

Neki dan je bral med inserati v časniku: „Išče se upravitelj na deželi. Dosluženi vojakji imajo prednost. Razven nemščine je potrebno znanje jednega slovanskega jezika. Plača poleg drv in prostega stanovanja po dogovoru. Ponudbe pod šifro H. W. uredništvu tega lista.“

Takoj naslednji večer je prinesel imenovani list pod tem inseratom drugi: „Praktičen upravitelj, ki je zveden v tem poslu, doslužen vojaški podčastnik, imajoč nekaj let tehničnih študij, išče službe pri kaki večji grajščini na deželi. Ponudbe s črkami F. P. poste restante.“

Deset dnij pozneje je že kupil mlad človek v na pol kmetiški obleki z lovskim klobukom na kolodvoru južne železnice vozni listek do Ljubljane. Srce mu je nemirno utripalo, ko se je bližal neznanim ljudem, neznani usodi. Da bi si pregnal dolg čas, je bral med potom razne socialistiške brošurice, katere so mu o slovesu potisnili v žep „sodrugij“ z resnimi opomini, naj deluje tudi v novi službi za „sveto idejo enakosti“.

„Da, pravica mora slednjič zmagati!“ je vskliknil in objel vse nove znanice po vrsti, obljubivši, da jih ne pozabi nikdar, nikdar.

Planinec je bral in zopet bral, in vedno jasneje se mu je zdelo, da umeva „sodruge“, sam svoje potrebe in — svojo ničevnost:

„Živeti moram! — Umreti — je še pregodaj!“

Skrbno je potegnil drugi dan popoldne brke na obe strani, pogladil brado, kolikor se je dala s prsti poravnati v lepi red, zakašljaj in potrkal na vrata gospoda vicedoma v veliki grajščini več ur hoda pod Ljubljano.

„Herrrein!“ oglašil se hripavo grlo gospoda vicedoma, in Friderik Planinec, prihodnji oskrbnik, je že imel na jeziku vrsto najpokornejših, najponižnejših, najudanejših in zopet: najhvaležnejših, najzanesljivejših, najlepših itd. — pozdravov.

„Ne tega!“ je mahnil z roko sivolasi vicedom, čegar dolge brke so visle ob cevi strašanskega čibuka, katerega bi bil Planinec privoščil turškemu velikemu vezirju. „Spričevala prosim, spričevala s tehnike — das ist was.“

Friderika je zazebljo po vseh kosteh... „Živeti moram — hočem!“ Ta misel ga je bodrila, da je začel in na dolgo in na drobno opisoval svoje prve študije, potem napravil velik skok na visoko šolo, parkrat zamenjal tehniko z univerzo in nazadnje, ko je videl, da se vicedomova glava le preveč neverjetno maje, pristavil, da ni mogel dovršiti niti popolnoma jednega leta na visoki šoli, ker mu je umrl oče, in s tem je usahnil vsak vir dohodkov. Ko je nehal, sta molčala oba. Vicedom ga je pogledoval prezirno ter premikal naočnike po hrbtišču ne baš premajhno umerjenega nosa gori in doli.

„Gospod prosilec! Obžalujem: za oskrbnikovo službo se niste izkazali — bedauere.“ — In pogladil je mogočne brke, zakašljaj in še jedenkrat po strani pogledal Planince. Sedaj je videl, da je — opravil. Tema se mu je delala pred očmi.

„Sedaj, ko vem vaše življenje, in so mi znane razmere, v katerih ste živeli“ — Planincu je zaščemelo pri srcu: sedaj pride socializem! — „vam svetujem“ — prej je zopet upalil pipo dolgocevko — „da sprejmete službo grajščinskega lovca; lepa plača, hm! petdeset goldinarjev, hm! in drugo, hm! tudi perspektiva do oskrbnika.“

Ta dan je začel Friderik Planinec, ki je bil sedaj star 29 let, že v drugič šteti dneve svojega življenja. Z vicedomom je živel prav dobro: mož je bil precēj redkobeseden. Friderik mu je vlekel po dlaki. Gospej vicedomski, nekdanji skromni a krasni šivilji, se je pa v šestih letih tako prikupil s svojimi socialnimi nazori, da mu je izbrala najlepšo

hišno za soprogo, obljubivša mu oskrbniško službo takoj po poroki. Vicedom se je kmalu sprijaznil z nasvetom gledé hišne, a nikakor ni hotel zapoditi starega oskrbnika iz službe. Pa kakor navadno prej ali slej premagajo ženske svojo močnejšo polovico, tako je tudi Friderikova zaščitnica — suha, jetična ženica toliko časa prezirala svojega soproga ter bledela in pokašljevala za mladim logarjem, povešala nos in polegala koščeno telo, da se je vicedom naveličal in privolil.

Tisti večer se je gospa pomladila za deset let in ozdravela za pol mladosti; drugi dan pa je legla in nič več ni vstala. Marx, Lassalle, Engels in drugi socijologi so imeli v njenem srcu več prostora in v njenih mislih več opravila kakor vicedom. V Frideriku je dobila človeka, ki jo je umeval. Rešitev socijalnega vprašanja in gospe vicedomove bolezni se je v njenem mišljenju nerazdružno spojila v jedno samo bolezen, katere katastrofa se je po dolgih dveh letih bližala svojemu koncu, ž njo pa tudi Planinčevo povišanje v službi.

Ko so zagrebli gospo, tedaj je pokazal vicedom Frideriku in krasni, svoje lepote zavedajoči se Lini, pot po svetu. Lina, rejenka pokojne gospe, je podedovala po njej nekaj pohištva, star klavir in nekoliko denarja. Preselila se je začasno k sorodnikom v okolico in pridno pomagala Planincu iskati nove službe ter mu o uspehih poročala v Ljubljano, kamor je šel zopet potr in uničen, pustivši del srca in duše pri njej, pri svoji lepi nevesti. Najel je v Ljubljani tesno sobico kot neznan zasebnik in neznan stradalca poleg nekaj stotin prihranjenih novcev. Pristradal je srečno že začetek tretjega tedna v nestrpnem čakanju, družoč se jedino z nekaterimi delavci iz tovarn, ki so sloveli med tovariši „sodruzi“ kot znani nezadovoljneži; ondaj je pa prihitela k njemu v svilni obleki, s prazničnim obrazkom v tretje nadstropje Lina in mu naznanila, da mu je „preskrbela“ službo oskrbnika v sosednji grajščini ter že naročila za srečen in vesel uspeh v hotelu primerno kosilo. Kar s silo ga je vlekla s seboj.

„Čakaj, Lina — moja Lina — saj si moja! A jaz se moram vendar spodobnejše obleči, takšen ne smem med gospôdo.“

„Zame si že dovolj lep. Pojdi!“

Šel je in poslej še večkrat tako „lepo“ slušal svojo zaročenko, ki je nekaj tednov pozneje slovesno izjavila pred oltarjem, da hoče biti zanaprej njegova žena.

Na novi službi se mu ni godilo slabo. Če so ljudje stikali glave in govorili o nekdanji prijaznosti gospoda grajščaka z Lino ter se čudili, da ni njenega prihoda v grajsko bližino zabranila gospa grajščakinja, ni slišal Friderik o tem ničesar, in grajščakinja, energična, pobožna duša, jim je kmalu zamašila usta z obljubo, da spravi oba prav kmalu, od koder sta došla.

Friderik Planinec je zopet zahajal v družbo, pušil „ržinke“, razlagal logarjem, logarskim učencem in grajščinskim delavcem socijalne nazore in ponosno trdil, da je na visoki šoli moral največkrat potrpeti, ker se mu je godilo slabo, a mlad človek se privadi vsemu.

Nevšečne govorice so sčasoma ponehale in oskrbnikova Lina se je v svobodnejših in ugodnejših razmerah razvila v zastavno, lepo gospo. S Friderikom sta živela v najlepšem soglasju; tega ni mogel skaliti niti grajščak sam, ki se je resno trudil začeti občevanje z nekdanjo hišno, a vselej je bila zapreka njegova soproga.

Gospa Lina se je često spominjala prijetnih dnij pri nekdanji gospodnji in urejevala vse tako, da sta dobro jedla in pila, tako se oblačila, tako se veselila in celó tako govorila, kakor so delali nekdanj pri vicedomovki.

„Moj ljubček! Vsega imava za potrebo, samo tako bi še rada: Gospa je zjutraj spala do najstih, potem se je prišla pokazat v lepi spalni obleki; dopoldne je navadno šekaj krepčalnega zaužila, potem je urejevala toaleta in ob pol dveh sedla h kosilu, pa kakšnem?“ — Spomin na slastne užitke nekdanjih kosil je privabil Lini rudečico v krasno lice; veselo in naglo je nadaljevala: „Kar je ostalo, da nismo znesle na mizo — in ostalo

je, kar smo hotele — in kar je prišlo z mize, s tem smo se sladkale me, hišne. Po kosilu se je gospa peljala na izprehod, — če ni bilo kočijaža, s teboj — in šele zvečer se je vrnila ubožica od siromakov, bolnikov, sirot in žalujočih. Me smo imele v tem dovolj časa pospraviti po sobah in pogledati v klet, v jedilnico in po predalnikih . . . Bog ji daj nebesa! Vse nam je zaupala in ničesar opazila. — Vidiš, Frice, tako bi jaz rada živela.“

„Lina, jaz sem komaj oskrbnik!“

„Mólči, saj imaš vsega dovolj! Dobro hočeva živeti, saj druge dobrote nimava na svetu. In prvi pogoj življenja, če hočemo, da nam ni v nadlego, je vsakdanja ugodnost: ne, Frice?“

Ljubko, a neverno je pogledal Planinec svojo črnolaso ženico. Spomnil se je nekdanje bede, menda tudi „visokih“ študij in svojega pehanja za koščekom kruha; sedaj ima kruh, treba misliti torej na kaj boljšega, in — Lina govori skoro prav. V njenih očeh je zabi. „eló socialno bedo in vse „sodruge“.“

Službica je bila lahka, dohodki primerni, nadzorstva malo, glavna skrb pa zabava ter izbrana jed in pijača.

Mlada poročenca sta imela po mnenju gospe Line vendar vzlic vsemu temu le pol raja, dokler ju ni popolnoma razveselilo upanje o potomstvu. Friderik Planinec ni še popolnoma dovršil drugega leta v svoji novi službi, ko je njegovi Lini poslalo dobrotno nebo malo dete, lepo deklico.

Krstili so jo za Ido, in sama grajska gospa bi bila šla kumovat, ko bi hotela; pa je poslala svojo hišno z izgovorom, da jo boli glava, kar je bilo pa malo verjetno; resnična pa je bila govorica, da grajščakinja že davno težko gleda bogato oblečeno oskrbnico.

„Od kod ima toliko, da se nosi kakor grofica?“

Hišna ji ni mogla odgovoriti, in grajščakinja je bila tudi s tem zadovoljna, misleča: „To bo vsaj pošten vzrok, da se je odkrižam, če je mojemu soprogu res bila toliko všeč, da je zaradi nje obiskoval pokojno vicedomovko.“

Lina je zvedela, da ji grajščakinja zavidala lepoto in brhkost, pa je rekla, da je prihranila nekaj dvojač v zadnji službi. To je grajščakinji navidezno ugajalo; pohvalila je Linino pridnost in varčnost in snovala svoje tajne načrte.

Pri oskrbniku so nadaljevali lepo začeto življenje, pomnoženo s skrbjo: naša Idka mora biti nekoč gospica, lepa nevesta, dražestna gospa! In dekletce je tudi res kazalo že prvo leto, da bo krasotica. Mehki, rumeni lasci, modra očesca, ljubke jamice v ličecih, drobno telesce in nežne ročice . . . vse je srečnega očeta Friderika tako navdušilo, da je za hip pustil socialno čtivo in vskliknil: „Oh, ta, ta! — naša Idka premaga s krasoto svet! Pa saj tudi mati!“ Ni se mogel premagati, vzel je dete na kolena ter je gugal: „Aja-tutu! Idka moja! Aja tutu!“ Poleg tega je pa mislil, da je bil tudi on lep fant, narednik, socialist, ter je ves srečen pogledoval svojo ženko.

„Ti, ti! ne prenašli se, Frice! Morda bo njena sestrica še lepša. Ti, ti —.“ Oskrbnik je pogladil lepo rumeno brado na desno in levo, položil hčerko od veselja zarudevajoči mamici v naročje ter natlačil pipo dolgocevko, katero je navadno vzel na pomoč, kadar je hotel kaj — misliti. V dolgih potezah je spuščal v strop kolobarje dima; pogled mu je često uhajal na ženo in otroka, roka pa v lase.

Idka je dobila bratca Oskarja, drugo leto Friderika, potem pa vedno, če ne za božič, pa za veliko noč, bratca ali sestrico: Vero, Vladimirja, Hugona, Lino . . . Nič ni pomagalo Planincu segati z roko v lase.

Neki večer je rekla grajščakinja soprogu: „Egon! Oskrbnik te vara. Le glej, kako izbrano in elegantno in dragoceno obleko ima njegova žena! In ta nepregledna vrsta otrok, kako skrbno je oblečena! Ž njimi ni po pravici.“ V istini pa je mislila, da ž njenim Egonom ni vse, kakor bi bilo potrebno. Mučil jo je dvom, da li je pozabil nekdanjo hišno. „Pet desetakov, drva, nekaj njivic in par kravic niso dohodki, s katerim bi delal čudeže. Da bi ti vedel — Egon! — oni dan

mi je pravila naša sobarica, kako potratno živé. Pomisli: ona ima sleharni dan piščance, pa divjačino, pa purane, pa vino, pa piškote, slaščice, pivo . . . Oskrbnik te vara, vara, dasi hodi po koncu, kakor bi nosil vso pravico na svojih plečih, in stopa, kakor da mu ne ti, ne sam vrag ne more do živega.“

„Ali ti je že kaj nahudil, Sidonija?“

„Prav nič, verjemi; le opozarjam te nanj. Egon, naroči, da se stvar preišče!“

„Bom, dušica, ker si že tako sitna. Takoj ukažem prinesiti knjige, zapiske, pogodbe in novce iz blagajne.“

„Prav; mrak je že; ne bo se nadejal.“

Lina je baš zibala najmlajšo hčerko in z očmi preštevala, koliko založajev pečenega piščanca je še pred njo na krožniku. Poleg male svetilnice je stala temna buteljka in visok brušen kozarec, do polovice že odpit, slastne madeire. — Gospa Lina se ne zapusti v otročji postelji. To so vedele sosedé prav dobro, to je vedela tudi grajščakinja. Rekli so, da ne mara otrok, in zato jih ji Bog ni dal. Pa saj jih oskrbnikova tudi nista želela mnogo več, in vendar sta jih dobila.

Lina Planinčeva je malo mislila o svoji usodi. Mirno je zibala Linico, mirno jedla in pila, mirno tudi poslušala, ko je stopil v kuhinjo grajščinski strežaj ter našel okolu ognja šestero otrok, gledajočih očeta, ki je v potu svojega obraza — kahal polento sebi in deci za večerjo.

„Takoj, takoj, kakor velé gospod!“ je odgovoril in odložil leseno orodje v naročaj bosonogemu Oskarju, ki je takoj nadaljeval očetovo vroče delo. Ida in Vera se sicer vsled materine prepovedi nista smeli lotiti kuhe, da kot bodoči gospici in gospe ne dobita rujave kože, vendar sta deklici rado-voljno pridržavali veliki kotel.

Po dolgih dveh urah se je vrnil oskrbnik, veder in zadovoljen, a — lačen. Našel je kotel prazen, ogenj pogašen, posodo nepomito, otroke po posteljah, večerje nikjer. Pogledal je v sobo k soprogi; tu je poleg mize sladko dremala njegova Lina s povešeno glavo, pred njo prazen krožnik in prazna steklenica . . . Šipselj je premetaval oglodane kosti pod

mizo. Oskrbnik je ljubeznivo objel ženko čez ramena in jo poklical:

„Kje pa je moja večerja, mama? Ali ste vse pojedli?“

Precèj časa je bil glasen odgovor samo smrčanje; naposled se je vzdramila in pogledala plašno:

„Kod si hodil tako dolgo?“

„V gradu sem bil.“

„Pa bi bil prišel prej! Jaz ne morem skrbeti za vse — nas je preveč.“

Lepe oči so bile nekoliko rudeče, kakor objokane, in Frideriku se je smilila . . .

„Pojdi, pojdi spat, Lina! Bom že kako opravil!“ In kakor malega otroka jo je spravil, sezul čevlje in ji popravil posteljo, a Lina se mu ni niti zahvalila, marveč mirno zasmrčala v blazinah. On je zapalil pipo in šel pomivat posodo.

Grajščaku Egonu pa se je srce smejalo, da je jedenkrat tako temeljito ugnal sitnost in nezaupnost svoje soproge. Dokaze je podprl z natančno pisanimi gospodarskimi knjigami, še najbolje pa s Planinčevim veseljem do kuhe. Soproga se je sicer smejala, a pokazati vendar ni hotela prepričanja o oskrbnikovi poštenosti.

Sobarica je prej ko slej opravljala svoje delo pri Lini.

Vsled nenavadnega poziva v grad je začel oskrbnik sumiti, da mora biti tu nekaj vmes. Povedal je to soprogi, ki mu je popolnoma pritrdila in še priložila nekdanje besede o noblesi. — Dolgo sta pretresala vzroke poslednjih sitnostij ter se uverila, da jih morajo imeti res na „piki“.

„Po kaj hodi neki ta-le sobarica k nam?“

Friderik je globoko vzdihnil in molčal. Ni se posebno bal, da bi mu utegnilo kaj škodovati; v svesti si je bil grajščakove zadovoljnosti in pa nazadnje tudi svoje „poštenosti“. Ker ni svoji lepši polovici zakrival ničesar, ji je povedal nekega dne tudi to.

Ko je prišla naslednji dan zopet sobarica, je Lina takoj navrnila pogovor tje, kamor se ji je zdelo najprimernejše in začela:

„Če se neče tako oblačiti kakor jaz, kdo ji more kaj? Jaz sem tako navajena, tako

mi najboljše tekne; ona pa misli, da ji bodo duhovni preskrbeli otroke ter časno in večno srečo. O sreči nista dva enakih mislij; a meni ugaja moja, zato pa grajščakinji še ne zavidam njene. Če me je Bog obdaril z otroki, pa nje ni; in zopet to je prav, sicer bi jih bilo morda res preveč . . .“

Lina je pogledala resnobno, prepričevalno, ponosno, in sobarica — ne vedoča, koliko časa je oskrbnica zbirala te besede, se je čudila njeni drznosti ter se zares prestrašila, kaj bi rekla njena gospa, ko bi slišala takšno govorjenje. Zgrozila se je pred neizogibno nevihto, izgubo časti in službe ter se nagloma odpravila, poljubivša malo Linico na čelo.

„Molčala bom, saj sem jim botra.“ Ta sklep je držala do doma, doma pa je grajščakinji vse povedala.

Naslednja leta se življenje v oskrbnikovi družini ni mnogo izpremenilo, a tudi grajščakinja ga ni nehala zasledovati. Gospa Lina je dobro jedla, izvrstno pila, vsako leto povila vedno strastneje puščenemu soprogu po jedno dete in trdila, da mora biti sleherni novorojenec v življenju vsaj takšen gospod ali tako bogata gospa, da se ne bo klanjal sitnim grajščakinjam.

„Mama, mama, čuj! Tako sem lepa kakor naslikana svetnica!“ S temi besedami je prihitela mala Idka zasopljena, zarudela in veselja žarečih očij iz šole in nemarno porinila knjigo v kót, čakaje, kako se razveseli mamica najnovejše pohvale.

„Kdo ti je to povedal, otrok?“

„Gospod grajščak, mama; in vščipnil me je v lice, — glej, tukaj-le!“

„Pojdi no, pa si dovolila, da te ščipljejo taki starci!“

„Nisem vedela, da —; pa je bil tako prijazen —.“

Tudi srečni mamici je od veselja zažarelo lice; saj so se jele uresničevati njene najiskrenejše nade: lepa in slavljenja!

Ko je Ida dovršila ljudsko šolo v sosednji vasi, bila je krasno dekletce, kakor na pol razvit popek vrtnice.

„Kam jo damo, ljuba moja?“ vprašal je skrbno oče.

„Učit — za gospodično v mesto.“

„E, tudi jaz sem kdaj študiral na visoki šoli, pa se mi ni godilo dobro, čeprav sem se učil lahkotno, učil izvrstno.“

„Pa Idka ima, hvala Bogu, stariše, ki ne bodo pustili, da bi otrok stradal.“

„A drugi otroci bodo, Lina!“

„Kako si čuden! Ali nimaš plače?“

„Da komaj preživim vse doma, in še ne; pa v mestu?“

To je Lino za hip zmédlo, oskrbniku je pa zlezla roka nekam tje za uho in dolgo ostala tam, dočim so mogočni oblaki tabačnega dima puhteli iz ust kakor iz parnega stroja; pipa dolgocevka je pa cvilila, grgrala in smrčala na ves glas.

„Fric, naša Idka mora biti gospa, pa veljaj karkoli. Zakaj si se pa oženil, če si mislil, da ti bodo otroci berači? Ali naj se drugim otrokom dobro godi, najinim pa ne? Kar je drugih, to je tudi naše: ali ni tako?“

Temne oči so se ji zasvetile in čudno je pogledala soproga, ki je v tem odložil pipo in neusmiljeno nečesa iskal z ustnikom po dolgi, rumeni bradi . . . Morda je želel najti vzrok, zakaj nimajo vsi jednakega premoženja, zakaj niso vsi bogati, zakaj nimajo vsi dovolj za svoje otroke. Da, ker ima on desetero otrok, moral bi imeti celó več denarja kakor drugi, ki jih imajo manj in torej manj potrebujejo. Ej, ta čudna stvar! Čim bolj dokazujemo, da smo vsi jednaki, tembolj se nam vriva nejednakost. Preklicana reč! Zakaj pa nimajo vsi jednakega števila otrok? Zakaj ne vsi enakih ust, jednakega želodca? O enakost, enakost!

Začelo se mu je razgrinjati pred očmi socialno vprašanje v podobi lastnega življenja. In zopet je listal Marxove spise, ali nič ne povedó, kako bi se zjednačilo število otrok, kako usta, kako želodec.

Oskrbnica Lina je hotela, da je najstarejša hčerka, rumenolasa Idka, dobila tisto jesen dvoje novih kril, dve desetici v žep in odšla v mesto. Mamica jo je poljubila na čelo, in Idka je šla z očetom v mestne šole; za njo so pa romali vsak mesec gotovo trije petaki, — težko sicer, a gospa Lina ni ho-

tela drugače. Treba je bilo dobiti jih kje; pa kaj — saj smo vsi jednaki!

Seveda je tudi trdila, da treba poslej varčevati, toda sama zase je imela vedno dovolj izgovorov v boleznih in v telesnih slabostih, da načrtov ni začela dovrševati. Zato so pa drugi tem ostreje čutili Idino šolo na obleki in v želodcu. O ta nesrečna nejednakost!

Srečno je minulo prvo šolsko leto, in Idka je prišla domov živahna, vesela, nekoliko večja, nego je bila lani, in bledejša. Govorila je že dobro nemški, majala jezik v laškem in celó v francoskem jeziku. Precéj spretno je tudi prebiralala tipke na klavirju. Le slovenski jezik je zavijala tako, kakor njene součenke in pa ljudje v okolici mestne šole, kar se je zdelo vsem domačim jako imenitno. Ko je sedla za očrneli klavir — ostalino nekdanje vicedomovke — odložila klobuček ter zapodila pet ali šest bratcev in sestric pred vrata, nagnila je lepo glavico in igraje zapela: „Komm' lieber Mai und mache die Bäume wieder grün . . .“ Mater je s tem tako navdušila, da je prisedla še sama ter spominjaje se nekdanjih boljših časov, pozvala hčerko, da začneta štiriročno; otročiči pa so ju veselo posnemali pred vrati: ta z metlo, oni s stolom, nekateri s ponvami, drugi po kotlu — domač koncert v obširnem obsegu.

Oče Friderik je o takih domačih koncertih zabil vso prebito bedo in sklenil potrpežljivo in mirno stradati še na dalje ali drugače si pomagati, dokler ne bo Idka izobražena gospica, še izobraženejša kakor njena mati, ki je tudi zares vredna boljše usode: pa ta nesreča, ti otroci, ta nejednakost!

Drugo jesen so odpravili z Ido v mesto tudi Oskarja. Živemu, kodravemu nagajivcu so sicer bolj prijale domače igre, potepanje po vasi, ukradeno sadje, puška, zajci, gozd in gora nego šola in knjiga, a tudi moški mora danes nekaj znati, če se hoče preriti skozi svet.

„Oskar ne bo nikoli tako učen kakor Idka; ni mu treba, pa tudi nima glave za to. Ženska potrebuje izobraženosti, da zmaguje svet; moškemu zadošča, da jé in pije, kadar

si zasluži, ako si neče pomagati z glavo na boljšo stopinjo. — Ko prideta Idka in Oskar h koščeku kruha, naj pomagata bratcem in sestricam; midva ne bova mogla: preveč jih je. Ni res, stari?“

Tako je Lina slikala bodočnost svojima najstarejšima otrokoma, in tako je potrdil Fric Planinec —, Fric je vse potrdil — in tako je veljalo.

„Ko sem bil na visoki šoli — ko bi ne imel talenta, bi ne bil nikdar — bi ne bil —“

„— gospod oskrbnik, hočeš reči, he! — O, le-sem te je pripravila tvoja Lina, ne zameri! Veš — jaz, ne, rajna gospa je imela pri našem grajščaku vplivno besedo.“

„Ne, ne, Lina — sem hotel reči: bi ne bil tvoj —.“

„O, znane so mi tvoje ljubeznivosti, hm! Veš, samo Lina ti je naklonila ta-le košček kruha.“

„O, vem, vem, srček! Ti si vredna zlata!“ In položil ji je roko preko pleč.

„Pojdi, pojdi, saj te imam že preveč in še več ko preveč.“ Po teh besedah ga je lahko pahnila od sebe in ga žarko pogledala; nje žarki pogledi — Lina je bila svesta njih moči — so oskrbnika Planince še v najresnejših dneh tako ganili, da se je pri-maknil bliže svoji zakonski polovici, gladil detetu v njenem naročju zlate lasce in jel soprogi razlagati svojo bedo in Marxove teorije, katerih besedilo je znal že na pamet in umeval in umeval vedno bolje.

Ni slutil, da se že zbirajo nad njegovo glavo ter nad glavami in glavicami njegove mnogobrojne družinice hudourni oblaki. Grajščakinja je namreč povsod iskala povoda, da spravi s poti nevšečno oskrbnico in privije na najkrajšo vrstico dobrodušnega soproga, o čegar vedenju si je nasnovala in naslikala najsmelejše prostosti.

„Le povejte, kar ste slišali in videli na pristavi!“

Tako je velela suhotna, na postelji sedeča grajščakinja, kateri je hišna zavezovaleča čizme.

Vkusno urejena spalnica je pričala po mnogih nabožnih slikah, da nje stanovalka ne zanemarja verskih dolžnosti.

„Dva so dali v šolo, milostiva, dva!“

„O čem bodeta živela v Ljubljani? O božji besedi? Mogoče, saj doma jima ni teknila, ker je nista slišala.“

„Deček se bo hranil v dijaški kuhinji.“

„No, s tem se gotovo ne zredi niti na pol kakor njegova mati . . . Kaj pravite, Ana, ali pošteno plačuje delavce?“ Ob tem vprašanju je ostro pogledala služabnico, ki se je lotila zgornje obleke.

„Pravijo, da je še prestrog; ravná ž njimi prav po mestno: morajo nekaj puščati tedenskega zaslužka za bolezen ali slučaj poškodovanja. Toda našim ljudem, ki najrajši v nedeljo pogoltnejo vse, kar so med tednom zaslužili, to ni prav; pravijo, da je Planinec socialista.“

„No, to ne škoduje, če jih drži v tem redu — hm! socialist, to je pameten socialist. Saj so delavci pri nas plačani izvrstno: ali morajo res vse pognati po grlu? Pa čudno se mi zdi, da izdamo vsako leto toliko za izboljšanje posestva, pa ni nikaškega uspeha. Dohodki so vedno stari, najemnina se ne zviša. To moram sama pogledati, moj mož je premehak.“

Hišna je hitela opravljati grajščakinjo, ki je v tem stopila pred zrcalo in se vrtela kakor bi se poskušala v različnih plesih.

„Ana! Kaj so pa jedli sinoči?“

„Ona — gospa — pečenega janca.“

„Janca! ali imajo toliko?“

„Otroci so mi pravili, da jim ga je prinesel kmet najemnik v dar.“

„Hm! hm! Kdo neki, na čegav račun? Darove prejmlje! Meni se je zdelo, da ta duša oskrbniška ni in ne bo koristna. Zato ne zviša najemnine, da mu nosijo jance, morda celo teleta — maslo, piščeta, kokoši race, pure . . . A, ha! Nismo zastonj tako lepo rejeni — in jezični — moja Linka! E, jaz vem: moj oče je bil tudi oskrbnik! — Dovolj, Ana! Najlepše uhane dobiš za to veledobro delo.“

Gospa se je zasukala izpred zrcala hotéča kar ven — kar naravnost čez dvorišče in cesto v vas — na pristavo — na pol oblečena.

„O, lepo prosim, gospa žlahtna! Tukaj so še njih lasje — tam-le zobje, pa umiti še niso, ne kufirirani, pociprani in parfimirani.“

„Hiti, klepetulja; če ne, ti priveznem jedno za uho!“

„Oh, prosim, gospa, precej, samo naj potrpijo, oh! . . .“

Pol ure pozneje jo je srečal na dvorišču soprog, zajeten, rudeč možak s smodko v ustih in prav udobno puše v zrak, vprašal: „Kam pa, Sidi, — tako zgodaj?“

Razburjeno in naglo mu je razložila še več z rokama kot z jezikom, kaj je zakrivil oskrbnik in v kakšno zamero je zagazil pri njej.

„Bah! To so malenkosti! Jaz imam rajši mir nego sto jancev.“

In mirno puše jo je povabil s seboj na vrt, kakor da se ni nič zgodilo. Sidi je pa zacepetala z nogama kakor razvajen otrok, ko mu vskratiš igračo. „Vi ste od nekdanj takšni; nič vam ni, če vam bdečim slečejo hlače. Zato gre vse rakom žvižgat.“

To je grajščaka zbdlo.

„Mi smo takšni, no, vi pa drugačni — to je res. — Pa da bo konec besedovanja, še danes ukažem stvar preiskati; prej se ne sme ukreniti nič. Mi smo takšni.“ — Po teh besedah je prav zložno odkorakal na vrt, a soproga v svoje sobe kuhat jezo in kovat nove načrte.

Mesec pozneje, ko sta Ida in Oskar ostavila doma žalujočo mamico ter nikdar ugnane bratce in sestrice, so oskrbnika Planinca postavili na cesto.

Lina je šla sama — sila ni mila — prosit grajščakinjo, a le-ta se je s posmehom obrnila strani rekoč: „Saj ste vedno imenitni, pa bodite še sedaj! Z Bogom, gospa Planinceva! Srečno pot!“ — Prosil je oskrbnik grajščaka in njegovo soprogo, prosil s solznimi očmi, naj se usmilita vsaj nedolžnih otročičev, ki bodo stradali, umirali in umrli od hudega, ker gotovo ne dobi kmalu primerne službe. Vse je bilo zastonj. — Šli so trije otročiči — lepi, zdravi beloglavčki in poklekneli pred gospo; pa tudi ti niso nič opravili.

Nič ni pomagalo. Hlapci so jim zmetali vso hišno opravo pred vrata, zaklenili jih in nesli spraviti ključke gospej grajščakinji. „Sedaj naj razkazuje bogastvo in lepoto — stvar neumna“, je dejala hišni videča, kako zre Lina obupno predse, Friderik pa gleda s prekrižanima rokama svojo mnogobrojno družino.

Otročiči so skakali in se vpenjali po razmetanem pohištvu, skrivali se v na pol odprtih omarah in se le malo ozirali na otožna roditelja, stoječa liki kipa obupnosti ob propalih nadah.

V prvem trenutku se nista vedela kam obrniti za pomoč; otročiči so pa uganjali svoje burke, dokler niso — mlajši in potem še ostali — začeli prositi kruha. Bližala se je noč in vsi so čutili, da brezobzirni želodec ne pozna žalostnega položaja, kamor jih je treščila zla sreča.

Tema je objela zemljo, in Planinčevi so še stali ob svojem pohištvu, ko je prišel grajščakov strežaj, stisnil Frideriku v roko mal listek in zopet odšel.

„Kaj mi neki piše? Čakajte, stopim tam le k sosedu; morda se je grajščak premislil.“

„Stopi, stopi, Frice, in poglej tudi za prenočišče! Tukaj menda ne ostanemo. Bog nas varuj!“

Žalostno in počasi je odšel ter se kmalu vrnil nekoliko živahneje stopaje.

„Grajščak nam je poslal denarja za prvo potrebo in obljubil preskrbeti mi drugo službo. Dober mož to, dober gospod, ne Lina?“

„Dober, a ona —“

Prenočili so pri usmiljenih ljudeh na vasi, pod tujo streho, zakrivaje prve dni nastalo bedo z denarjem in obleko. A denar je pošel, in želodec nima smisla za to: jesti treba; zato so morali ljudi siloma opozarjati na dobrote „krivičnega hišnika“; a teh dobrot je bilo bore malo storjenih, še menj povrnjenih.

„Bog preloži, Bog preobrni“, zdihovala je Lina, ki je bila sedaj prisiljena opravljati sama vsa družinska opravila: soproj je noč in dan iskal po grajščakovem navodilu druge službe ter se vračal s praznim želodcem in najčešče tudi s praznimi obljubami. In Bog, ki se je zdel Lini v boljših časih nekak usiljen gospodar, bil je sedaj dober, da so ga ali klicali na pomoč, ali zoper njega godrnjali. Toda niti prvo niti drugo ni pomagalo hitro. Pozastavila je zapored: nakit, obleko, opravo — brez upa rešitve . . . Vse je ginilo — v lačne, nenasitne želodce: dragocena darila nekdanjih časov in ž njimi nada v boljše dni.

Grajščakova obljuba nove službe je prav toliko zalegla kakor Planinčevo iskanje.

Nekdanja oblastna gospa Lina je sama kuhala, prala, pometala, snažila, pomivala, pitala deco, nosila vodo, nabirala drva in sleharni dan prosila hišnega gospodarja, naj potrpi ž njimi še toliko časa, da dobi „on“ kakoršno koli službo. Mož je godrnjal, potrpetel in silno nevoljno gledal tuje ljudi pod streho.

Neki večer je sedel Friderik Planinec na ogorelem hlođu, ki jim je služil za mizo, stol in posteljo, pušil — suho listje, pomešano s tobačnimi drobtinami ter premišljal, ne! tega se je že skoro bal, samo vzdihoval je in strmel v dogorevajoče ogorke pred-se. Lina je preštevala krompir za večerjo — na vsako glavo tri, ko sta stopila v zakajeni in malo razsvetljeni prostor — Ida in Oskar ter ji zmešala račune.

Raztrgana, trudna in lačna sta se vrnila iz Ljubljane: brez plačila ju niso marali nikjer.

„Kaj bodeta večerjala?“ je milo vprašala mati po kratkem pozvedovanju. Oče jo je pogledal in rekel: „Jaz jima pustim svoj del.“ — „To bo malo, mama“, se je oglasil Oskar, videč razstavljen kupčke; „že od davi sva pila samo vodo, jedla pa ne ničesar.“

(Dalje)

Družina socialistova.

(Spisal Ivo Trošt.)

(Dalje.)

III.

Po grajščakovem posredovanju je Planinec slednjič dobil službo pri zagorskem knezu.

Nekaj dnij pred novim letom sta se vrnila najstarejša otroka v šolo, z ostalimi osmimi je prispel ves sestradan na novo službo.

„Ta pa, ta!“ so se norčevali tržani: „ta bo lahko varoval na dvanajstih krajih h kratu — pravi čarodej. Desetim glavam rezati kruh, mora biti obilen hleb in dober nož.“

Minula sta dolga dva meseca, predno je gospa Lina zopet oživela in so njene oči zopet zadobile prejšnji sijaj; v tem so se tudi otročji, prestradani obrazi zaokrožili, in nekdanje življenje je praznovalo zopet slovesen vhod v socijalistovo družino. Friderik Planinec je bil zopet nekdanji visokošolec ter zadovoljno opazoval vedno množecho se čredo.

Imel je nekoliko več opravila nego prej, a tudi več neodvisnosti, več najemščine, njiv, pašnikov, gozdov, živine in — nič več plače, in daleč tam na Nemškem — vicedoma, ki je sleherno leto jedenkrat prišel pregledat račune in zdihovat, kako malo vrže posestvo. Oskrbnik ga je tolažil, da je bilo tako, kar so se kmetje odkupili, pa da ne bo bolje, dokler ne pridejo boljši časi. Kdaj se to zgodi, ni vedel niti sam.

Ko je bilo treba poslati v mestne šole drugo hčerko Vero, je prinesel Oskar domov spričevalo s tremi težkimi dvojkami in pa trdni sklep, da v šolo ne pojde več. Oče mu je določil nadaljevanje nauk v poljedelstvu, čeprav ne doseže nikdar visoke šole; pa vsakdo ni za to.

Ko je Ida sedemnajstič praznovala svoj god, je znala prav gladko nemški, nekoliko francoski in laški, nekoliko celó slovenski; izvrstno je igrala na klavir — izvrstneje

nego mati; lepo je pela ter se vedla tiho, uglajeno, elegantno. Zagorski dijaki višje gimnazije, realke in učiteljišča so se ozirali za njo in ona za njimi; nagajivci so trdili, da ima v mestu znanje z nekim osmošolcem, ki pojde na Dunaj, po treh letih pa se vrne in se oženi. Drugi so o počitnicah raztrosili po trgu govorico o neki deteljici, v kateri je bila tudi Ida in ki je dobro znala prežati na mlade fante. Ida je vse to tajila, a mnogi so to le verjeli in niso o dekletu nič dobrega prerokovali.

Mama Lina se je smehljala o takih besedah: Ida je bila njen ideal — že več nego na pol uresničen.

„Frice, veš, prevelika je za šolo, in pa tudi vse gleda za njo.“

„Kaj hočemo doma taki noblesi, Lina?“

„K pošti pojde praktimirat, če že ne maraš imeti svojega otroka pri sebi.“

„Tako pač; vsak človek mora znati neko stroko, katera ga utegne rediti. Delo in zopet samo delo je zanesljivo; delo je največji kapital, katerega ne iztrga nihče, weisst?“

„To ji pomaga h kruhu, morda tudi do moža, Frice; e, stara sva že! Pri pošti se lahko kmalu kaj primeri.“

„Saj dveh tako ne moreva podpirati v šoli, wie?“

S tem je bila odločena usoda in odkazana pot v šolo mlajši plavolaski Veri, Idi pa k poštarju Belcu.

Poštar Anton Belec se ni branil nove vajeke. Bil je nekdanj pri vojaki podčastnik in je znal ženskim prav lepo ugajati. Imel je svojo hišo z vrtom, gostilno in pošto. Ker je bil poleg tega še lep mož, se je tudi oženil z imovito, blede tržanko, ki je pred zakonom hrepenela po njem, v zakonu pa je leto za letom hirala poleg veselega, nikdar ugnanega Tončka. Njej ni ugajala mlada

praktikantinja, a Tonček je imel pošto in v hiši prvo besedo. Udala se je in s krvavečim srcem opazovala, kako si pridobiva mlado dekletko veljavo v hiši. To je bilo kmalu povod nekaterim domačim nespornostim, pri katerih je Belec trdil, da si soproga slika vruga, kjer ga ni.

Slednjič je poštarica opozorila Lino na nerednosti svojega soproga pred zakonom in sedaj. Zasukala je besedo tako, kakor da se je njen Tonček sicer poboljšal, toda v sedanji nevarnosti ne bo dobro ne za moža ne za dekletko. Lina je to poslušala, a se ni nič zmenila.

V dveh letih potem je Belcu umrla soproga, zapustivša mu dve drobni hčerki in vse polno opominov, naj si vzame po njeni smrti v zakon pametno, razumno žensko, ne pa mlade, neizkušene ekspeditorice, ki sovraži njene otroke.

„Nikoli ne boš srečen z njo, Tonče, verjemi!“

„Ne boj se, draga, saj je tudi ne vzamem; tukaj je roka!“

Bolnica jo je močila s solzami in kmalu potem zaprla oči za veke. Belec je žaloval za njo; a ko se je vrnila domov Ida, napravivši izpit iz pošte ter pozneje za brzojav, veselil se je uspeha svoje učenke.

Poštna odpraviteljica Ida je ponosno stopala na veselnicah poleg Belca ali poleg Železnika, ki jo je kot mladenič, kateri je videl jedva šest in dvajset pomladij, oboževal in neprestano prosil prijaznosti. Odpraviteljica se je z njim zabavala, kratkočasila, imenovala ga svojega ženina in ga pustila — čakati.

Julij Železnik se je tolažil s tem, da se menda jednako godi tudi poštarju. Kar nenadoma so ga dogodki ob prvi predpustni veselici osvedočili, da Ida vara najbrž samo njega. Tisti teden pozneje so imele namreč ženske v Zagorju polna usta grajalnih besed o Idi, o poštarju, o Železniku in o oskrbnikovi gospej Lini. One, o katerih je bilo sploh znano, da so pametne in modre, so se čudile, da stopa 40letni vdovec za 19letno gospico, komaj odrastlo kratkim krilom; Že-

lezniku so se pa čudile, kaj hoče novopečeni trgovec brez blaga, denarja in kredita s tako siromašno nevesto, kakor je Planinčeva, ko bi tudi ne bila tako razsipna v lišpu in razvajena v življenju. Lahkomiselnejše tržanke, ki so že srečno dosegle svojega življenja smoter pod udobno streho potrpežljivega moža, so se smejale praski obeh tekmecev ter jo primerjale ponesrečenemu dvoboju. Dostavljale so mirno: „Kdo vé, čegava bo?“ — Velika večina možaželjnih krasotic pa se je delila v dva tabora: jeden je bil za Železnika, drugi za Belca.

Neko popoldne se je mudila gospa sodnikova pri učiteljski vdovi in obeh hčerkah; prišla je pogledat, kako ji dovršujejo novo plesno obleko.

„Čegavo pa je to-le blago, gospa?“

„I, oskrbnikove ekspeditorice!“

„Le kako se šemi; ne more utajiti matere!“

„Lovi ženina“, pristavila je vdova; hčerki sta pa povsili glavici.

„Ali ni že zaročena z Železnikom?“

„Pa s poštarjem, gospa! Niste-li nič videli na veselici?“

„Nič; samo oskrbnico sem slišala; ta je po svoji navadi obsojala mene in gospo davkarjevo. Hm! Bo že nehala. Če bo hči takšna, škoda je Belca in Železnika.“

„Za Belca je premlada, kaj, gospa?“ oglasila se mlajša hčerka Pavla.

„In za Železnika preuboga“, pristavila je starejša Karla.

„Hm! Gospica, vi ne mislite napačno za Železnika; vaši zavarovani tisočaki in njegova trgovina —.“

Pavli se je zdelo potrebno še podražiti sestro:

„Tudi tega niste videli, gospa, kako se je naša Karla ozirala za njim na plesišču.“

„Res; škoda —.“ Tri dni nista potem sestri govorili med seboj.

V nedeljo se je vrnila Ida elegantno oblečena od velike maše. Stopivša iz kuhinje je zapazila mati dragoceno brošo na njenih prsih; radovedno je šla za njo v sobo. Ko ji je hčerka povedala, da jo je dal Železnik

za novoletno darilo, je zadovoljno kimaje z glavo odšla pripravljat kosilo; hčerka ni pa prav nič zardela, odgovorivša materi — laž.

„Naša Ida bo zares gospa, Frice!“ vzdihnila je Lina po kosilu, ko sta obsedela sama za mizo.

„Mhm!“ Frice je zaprl knjigo „Kapital in delo“ ter gledal zvedavo svojo ženko, ta pa njega, ne zadovoljivša se s samim mhm! „Slišim, da bi jo rad tudi poštar, mhm! Nicht?“

„Kaj pa Železnik?“

„Meni se zdi boljši.“

„Boljši, kaj ne da; Belec je zadolžen že čez glavo.“

„Mhm!“ In zopet je listal po knjigi.

V sobo je stopil Oskar in položil list na mizo:

„To-le mi je dal Železnik!“

Lina se je sklonila in potegnila z jedno roko list izpred moža, o katerem je vedela, da ga ne vzdrami od čitanja nič kakor črna kava. Z drugo roko je držala v naročju — štirinajstega dojenca, ki je vsled materinega gibanja nevoljno zakričal. To je vzdramilo Planinca iz socialističnih sanj.

„Zaradi čudnega vedenja vaše gospodične Ide na plesni večer kakor tudi v minulem tednu, ko je prejela dragoceno darilo od poštarja Belca, se čutim oproščenega vsakoršnih vezij, katere so nastale med menoj in vašo gospodično hčerko. Srce mi krvavi in s tresočo roko pišem te besede, toda moja čast, moj ponos, moja bodočnost . . .“

„Saj pravim, Lina, ta bi bil, ta bi bil —. Je poštenjak, dasi ne zna nemški. Schade!“

„Pa bi ga naučila!“ Lina je posadila dete pred-se na kolena, pogledala sočutno so-proga in dejala: „Frice, sedaj pa le skrbi za doto; taka-le pisma so dobro znamenje: jeden bo gotovo.“

Planinec se je zopet zamaknil v „Kapital in delo“, zadovoljen, da ima mir ta trenutek, ko se je družina razkropila na vse strani — do „malce“.

IV.

„Gospa poštarica, — da, poštarica!“ se je šalil neki dan sloki sodiški avskultant Branik z ekspeditorico, hoteč „priporočiti“ pismo.

„Še ni gotovo!“

„Pa bo!“

Ida se mu je ljubko nasmehnila.

„Kdaj bomo zopet plesali?“ je vprašala, hoteča kreniti pogovor na drugo polje.

„Na vaši svatbi, gospica.“

„Vi ste hudobni!“

„Še hudobnejši je Belec, ki vas hoče kar vzeti.“

„Kdo hoče vzeti?“ S temi besedami je planil sodiški adjunkt v sobo.

„Kdo? — Belec, in sicer gospico Idko — kar sam.“

„A, a, a?“

„Ne verjemite no, gospod!“ tešila ga je ona z glasom, razodevajočim, da ji trditev ni nevšečna.

„Torej svatba, kaj? No, Bog daj srečo, ha, ha!“

Branik je še pojasnil adjunktju:

„Naša Idka hoče nalašč prehiteti Železnika — nekdanjo simpatijo, he, he!“

„Ki ima srečo, pa žene ne, ha, ha.“

Po teh besedah je bodoča poštarica res zardela in obrnivša se od sitnih prorokov navidezno užaljena pogledala skozi okno.

„In je ne bo imel — nikoli; povsod mu kažejo košarice, he, he!“

„Z Bogom, gospoda! Z Bogom! Morda drugod boljše opravita. Jaz mu je nisem še, gospod avskultant, in vam gospa sodnikova tudi še ne — trumf! Priporočam se!“

Odločno ju odslovivša je dostojanstveno pogledala na vrata, potem pa sklonila glavo niže k prsom in brskala po nekkih papirjih; ni ji bilo prav, kar sta govorila o Železniku.

Dragocena zlata urica, katero je potegnila iz nedrij, je kazala že blizu poldneva. Stopila je k aparatu in naznanila sklep uradnega časa; ni pa zamudila uporabiti tudi skrivni domači brzozjav — poštarjevo palico

v kotu. Tok, tok, tok! In Belec v gostilni pod uradno sobo je odgovoril: tek, tek, tek! po stropu. Kmalu so odmevale po stopnicah tudi njegove rahle stopinje.

Prvi je izginil iz pisarne Branik, za njim pa adjunkt — precēj mirneje nego je bil prišel. — Ničesar sluteč je smuknil poštar mimo njiju k Idki. Smehljaje in dobrikaje se, kakor vselej, je škilil z na pol mežečimi očmi na Ido, pogladil skrbno urejeno brado in vprašal:

„Ali ste me klicali?“

„Da, gospod poštar!“

„Pa bi rad vedel zakaj-e?“

„Ker sem te — sem vas — ravnokar zatajila; pa mi srce pravi, da —.“

„Saj sem vedel, da bom zate prestar, preveč zadolžen —.“

„Ne tega!“ In v par stavkih mu je pojasnila, zakaj in kako je odpravila Branika in adjunkta.

„Tako je prav, tako! Pametno, modro-e, Idka — oh —!“

Potem mu je še pripovedovala:

„Ta dolgopeti avskultant — vtika nos povsod —; zakaj rajši ne pogleda, kaj delajo v Gradcu natarice ali še rajši: njegovi izpiti? Oni večer je spremil domov sodnikovko — no, s to vemo, kako sta! — in davkarjevo gospo — in potem še navdušeno govoril zaspanim cigankam. — Tudi adjunkt bi lahko pomislil, da ekspeditorica ni še kar tako. — Šema!“

„Umiri se, golobček moj!“

„Kdaj bo tega konec, Toni?“ Vprašaje ga je pogledala tako živo, da se je Belec zganil, kakor bi se dotaknil električne žice.

„Kmalu, kmalu, dušica!“

„To sem slišala že stokrat; — kdaj gotovo, prav gotovo?“

„Po praznikih, e-po veliki noči.“

„Res?“

„Gotovo!“

„Hvala, srčna hvala!“

Šla sta iz sobe in doli po stopnicah v vežo; tu je stala poštarjeva najstarejša hčerka Mimica, nežno, temnolaso dekletce kakih petih let, in vpila:

„Ata, ata, sem lačna, kosilo, ata-a-a!“

Oba nezadovoljna, da jima je prišel otrok na pot, bila bi najrajša kar hkratu planila na njo. Oče jo je za ramo obrnil ne preveč rahlo od sebe ter šel v gostilniško sobo; Ida jo je pa za uho potegnila pred kuhinjska vrata, od koder jo je sunila čez prag: „Tu imaš kosilo, krik ti, krikasti . . .“

Nekaj trenutkov pozneje je stopala zala Idka v lepem kožušku s svetlim mufom na rokah domov obedovat. Dasi je bilo mrzlo, ji je obrazek žarel.

Planinčeva Ida je še po napravljenih izpiti brezplačno prakticirala pri Belcu na pošti z izgovorom, „da ne zabi važnejših opravil, dokler se ji ne primeri dobra služba“. Pa je tudi rada opravljala ta posel, ker ji ni bilo neznano, da s svojo prisotnostjo na pošti zapira vrata marsikateri možnost željni, petični in priletni devici . . . Ko bi še vedele jezične tržanke, odkod dobiva krasni nakit in drage obleke: zlati zapestnici so se pridružili dragoceni uhani, krasna urica, slednjič broša in danes zjutraj pravi zaročni prstan z demantom . . .! Očetu je prav prijazno lagala, da dobiva vse to od Železnika za darila; nekoč je pa rekla očetu in materi, da ji je nekaj podaril tudi Belec kot nagrado za poslovanje na pošti, in oba sta se veselila sreče svoje cvetoče Idke.

„Ali ti nisem rekla, papa: naša Idka mora biti — naša dekle bo prav gotovo še čislana gospa! Kako se že nosi, kako se že vse ozira za njo!“

Idin dragoceni nakit je vzbudil med tovarišicami in drugimi tržankami splošno zavist; zlasti sodnikovka si je prizadela, da bi zvedela, odkod toliko bogastvo. Dvakrat je bila pri davkarici, več nego petkrat pri učiteljevi vdovi ter izpraševala Pavlo in Karlo.

Neko popoldne potem se je Karla pogovarjala na pošti z Ido in ji tožila, da bo letos za veliko noč malo novih oblek, malo zaslužka. „Jaz sama bi rada imela novo krilo, pa prihodki — veš, Idka — nečejo. — Ti si pa vedno nova, vedno lepša.“ Ida je prikimala in se ponosno obrnila v stran, toda Karla je bila danes sitna: „Oprosti, Idka,

pravijo, da ti je nakupil Železnik toliko dragocenosti; pa menda ni res; on ne more, je ubog.“

„Ne more, ne.“

„Veš, vedeti hočejo ti hudobni jeziki — pa kdo bi jim verjel —, da ti je dal Belec. Uh, tak starec!“

„Da, brr! — starec, katera bi se zavrgla! Pa tudi on — on — nima . . .“ Le iz težka je zakrivala resnico.

„Torej so pa tvoj oče jako dobri, kaj ne, Idka? In mamica ne rečejo nič. Oh, naša so taki, da bi moral biti človek vedno v jedni koži, ha, ha, kakor medved.“

„Moj oče so dobri!“

„Pa vse so ti nakupili, Idka?“

„Vse.“

Poslej so vedele tržanke in tudi sodnikovka, odkod ima Ida takšen nakit.

Moška stranka v trgu, ne upošteva je župnika in denarnega Plohača, Belčevega svaka po rajni ženi, je bila brez izjeme za Železnika, obsojala poštarjevo lahkomišelnost in Idino vihrovost.

Splošno je bilo čudenje, da premore oskrbnik poleg tolikih troškov za mnogobrojno deco še toliko denarja za hčerino zlatnino.

Sodnikovka je ustavila neko dopoldne svojo prijateljico, rejeno davkarjevo soprogo baš pod oknom Železnikovega stanovanja in ne oziraje se na mimogredoče uradnike, hitče kosit, začela ta-le pogovor:

„Ti, Fani, veš, kar bi prihranil oskrbnik Planinec v treh letih, to mu požre ona v enem.“

„Kaj? V enem mesecu, reci! Pomisli, Fani: polno hišo otrok, da jih komaj hrani, še težje oblači, pa je že letos jedla piščance — pomisli — sedaj sušca; jaz si jih ne upam, in vendar ima moj mož vsaj dvakrat toliko.“

„Vse pojé, vse, — prav praviš; otroci hodijo razcapani, njen mož pa strada.“

„Hči se pa nosi kakor baronica.“

„Ker si služi denarje — nesramnica — pri poštarju ali kje? in je še govorila o meni in avskultantu — hm! — Za las ni boljša od matere; veš, kaj so govorili —,

kaj jo je spravilo k zagorskemu knezu? Kakoršen je kdo sam, tako misli o drugih.“

„On pa vara kneza, prodaja iz gozdov, spravlja pridelke in —“

„Potem ima lahko tako razuzdane otroke; ko bi ga kdo naznanil, Fani?“

„Jedna gosposka lakota manj v trgu.“

„Ha, ha, ha! Prav praviš, adio, cara.“

In odšla je gledat, če je v prodajalnici Železnik ali njegov pomočnik, da zvé, kateri je slišal prejšnji pogovor; vedela je namreč navado, da kosi najprej jeden, potem drugi.

Stopila je v prodajalnico in vprašala, če imajo pristen brinjevec, tožčca, da soproga sleherni večer boli trebuh. S pomočnikovim odgovorom je bila zadovoljna, morda pa še bolj s tem, da sta z davkarjevo Železniku pokvarili dober tek.

Vstal je, vrgel žlico po mizi, da je glasno zvenčala na tla, zvrnil hlastno dva kozarca vina in prišedšo postrežnico tako grdo pogledal z velikimi očmi, da je strepetala in ji je polivka kapala na tla.

„Ne bom več . . . danes ne. Nesite strani!“

Prav rada je slušala; Železnik je pa divjal po sobi, se prijemal za glavo in klel, prav srčno klel jezični babji svet. Zahteval je še vina ter pil — pil mnogo preveč. „Oh, zakaj nimam več očeta, nimam matere? Ko sta mi bila v nadlego in hotela izvleči vsak krajcar zaslužka iz mene, sta godrnjala in jaz sem se jezil; sedaj bi mi bila pomoč, svetovalca in podpora — in bi jima lahko pomagal, jih ni več — —. Sedaj so druge nadloge, težje, hujše — —. Oh, zakaj jih je Bog pobral, da mi nista ubranila navezati srce na to zvito zapeljivko, ki mi sedaj stiska srce, me davi, — me podi, a ne morem od nje.“

Pomočnik se je čudil, da gospodar, ki je sicer vzgledno točen, danes tako dolgo sedi pri kosilu. „Menda ni njegov god, ka-li?“ Čakal je in čakal ter slednjič pozval kuharico, da ji potoži svoje notranje potrebe.

Šele proti večeru je zagledal pred seboj nekoliko opotekajočega se Železnika.

„Franc, danes zvečer boš sam zaklepal; imam opravilo.“

Dvakrat ali trikrat se je ustavil med potjo in premišljal: bi-li — ne bi-li šel k oskrbniku, kjer nima vsled lastne odpovedi ničesar opraviti. — Zdaj-le se lahko maščuješ, kume! je bodril samega sebe in stopal vedno počasneje.

Toda srce je hotelo drugače.

„Morda je še čas, pridobiti jo in prepričati zvezo s poštarjem.“

Dospel je v grajščino, kjer je imel Planinec stanovanje. Na dvorišču sreča gospo Lino jako zanemarjeno oblečeno. V rokah je valjala debelo kokoš in jo otipavala, če kmalu iznese, ko je stopil pred njo Železnik, se odkril, globoko priklonil in ponudil orožnično roko v pozdrav.

Lina se ga je ustrašila in izpustila kokoš:

„Oh, gospod, smo sami doma, se nismo nadejali vas. Oprostite, samo za trenutek!“

Železnik ni utegnil niti ziniti. Kokoš je sfrčala po dvorišču, pet, šest mladih Planincev je skočilo za njo; Lina pa je hitela v sobo ter se zaklenila.

Šele otroci so povedali Železniku, da je oče na oddaljeni pristavi že peti dan in se vrne komaj v nedeljo, ko pride novi hišnik.

„Prosto, gospod Železnik! Prosim“, oglašila se je preoblečena oskrbnica na kuhinjskih durih. V gosposko urejeni spalnici mu je pokazala s prirojeno eleganco oguljen kanapé, sama pa je sedla na usnjat stol ter gledala gosta, nestrpno pričakovaje, kdaj pové namen svojega pohoda. Julij Železnik, svest, da je sedaj-le ura ali pa nikoli več, ko reši sebi svojega srca izvoljenko, se je dostojanstveno in prisiljeno mirno odkašljal nekolikokrat, nehoté in popolnoma brez potrebe potegnil za mogočne brke na desno in levo ter začel:

„Gospa, vaša Ida je v veliki nevarnosti.“

„Naša Idka?“ se je začudila.

„Ona prejema od poštarja darila.“

„O, o, tudi od vas; prosim —, je sama povedala.“

V zadregi je požrl slino in odgovor, spominivši se, da ji je za god poklonil malo briljantno zaponko; in ta mu je sedaj zaprla besedo . . .

„Ko je bila še moja zaročenka.“

„Zakaj ste se je pa odrekli?“

„So vam predobro znani tehtni vzroki in poštarjevi pokloni.“

„In sedaj, ko je prosta, oprostite, kako da vas zanimajo njene nevarnosti?“

„Oprostite, gospa, da govorim brez ovinov: Vam je že pokojna poštarica pojasnila to — če me ne vara spomin.“

„Hudoba! Vi se upate meni to očitati?“

„Da, ker mi je žal za deklo, katero — ki ima še mesto v mojem srcu.“

„A, a, a! Ha, ha! Sedaj vas umem: Belec vam je na poti.“

„Vam pa slepi hčer, katere ne vzame nikoli — nikoli, vedite, gospa“, govoril je Železnik v srčni bolesti glasneje, nego se je spodobilo pod tujo streho.

„Obžalujem, gospod, to so naše stvari.“

In zamahnila je z roko — proti vratom; Julij Železnik je odšel — veliko teže nego je bil došel, trdo izgovarjaje sleherno besedo:

„Tudi jaz obžalujem gospa —: Ljudje trdé, da ji kupuje dragi nakit oče, jaz pa vem, da ga ji poklanja Belec za — plačilo, ker spravlja očetovo in hčerino poštenost — v sramoto. Z Bogom!“

„Z Bogom, z Bogom, gospod Železnik! Če nimate drugačnih novic, s takimi, prosim, mi nikar ne hodite vznemirjat družine; ostanite rajši doma in premišlujte, kje bi vam kazalo z večjim uspehom potrkati na žensko srce. Kaj ljudem mari moja Idka, kaj moji otroci? Mari jih ljudje hranijo? Jih moram sama!“

Na zahodu se je žarilo nebo, hladna sapa je dihala brezobzirno čez hrib in plan; ljudje, ki so bili popoldne goloroki, so ogrinjali in oblačili jopiče ter se vračali z dela. Uradniki so zapuščali stol in pipo poleg pisalne mize, odkoder so celi dan zdehaje tožili o zagorskem dolgočasju. Vsakdo je zadovoljno poiskal plašč ter šel v gostilno na kozarec okrepčujoče pijače ali pa udano čakal kuharičine milosti, da ga razveseli z dišečo večerjo.

Železnik nocoj ni mislil na jed; v pijači je hotel udušiti notranjo bol, ko je stopil v

pritično sobo k Plohaču, je že dobil tam finančnega respicijenta Weissa, okroglega plavolasca, ki je nemirno sukalo svoje „šilo“ terana ter došlecju kazal — „škisa“.

„Ne danes, Artur! Sem slabe volje.“

„A, ha, vem; zaradi ekspeditorice.“

„Psst! Da te ne sliši natararica.“

„Šla je baš po vino — a, čuj no, bratec: če je res taka, pa te ni vredna; potolaži se!“

„Artur — ali, ali — jaz je ne morem pustiti“, šepnil mu je tiše.

„Vem, vem — Marsikdo je bil že takšen tepec, ha, ha! — Išči si bogatejšo neveste! Trgovec pa denar — riba v vodi. Še spominjal se boš, Julij, kako sem te jaz — star maček — prav učil v teh stvareh. Julij, da le ne bo prepozno!“

„Ne morem, ne morem brez nje.“

„Ej, bodi mož! Ti si mlad in ne poznaš ljudij. Stori, kakor sem ti svetoval, pa — tu je moja roka — še ponujala se ti bo, a ti jo boš preziral.“

Železnik se mu je lahko nasmehnil in trčil ž njim, da je glasno zazvenčalo po prazni sobi. Vstopil je avskultant Branik in jima zmešal pomenek; pomilovalno je pogledoval Železnika, obrnil se v stran in nasmehnil, sodnikovka mu je razodela uspeh svojega truda.

„Kaj, gospod Železnik, vi ste danes nekam takšen kakor obliti maček. Ne verjemite babnicam preveč, a premalo tudi ne. Nesrečna bolezen — ne, ljubezen sem hotel reči.“

Železnik je mencial na sedežu in izbral najboljši, najtehtnejši zagovor, a izbral ni ničesar; Branik je hitel kakor mlinski klepetec:

„M-hè, m-hè! Razumem, razumem! Oni dan sem jo dražil, da bo kmalu gospa poštarica, pa se je obregnila name in na adjunkta, da ljubi — menda še vas — in nocoj pred mrakom je pripovedoval župnik tam-le na cesti, da poštarjev svak ne dovoli Belcu poročiti Ide, rajše ga zadavi z dolgovi. — Torej, moj ljubi Julče, le pogum, če imate dober želodec!“

Železnik je pogledal jasneje in se od-dahnil.

„Sploh je pa njeno občevanje s poštarjem pravi škandal“, pristavil je respicijentu; „Julij, prijatelja sva, in zato, oprosti, da ti razodenem srčno željo: ni mi ljubo, da se baviš ž njo; še mene je sram.“

„Pusti ga, pusti, Weiss; oskrbnik itak ne bo več dolgo; slišal sem, da je zatožen zaradi nepoštenega ravnanja s tujim imetjem; zatožen, da je zapravljivec in socialista, ki se tudi v dejanju ravna po svojih naukih.“

„O, o, o! — A, a! To vam je pravila sodnikovka, kaj?“

Branik se je nevoljno namuznil:

„Naj mi pové, kdor hoče, da je le res. V to ime, da naš prijatelj ne dobi poštno odpraviteljice, predlagam, da popijemo skupaj liter terana.“

„Dobro; plačam pa jaz!“ ponudil se je Weiss, nagloma porinil „šili“ izpred sebe in Železnika ter pozval natararico. (Dalje.)

Družina socialistova.

(Spisal Ivo Trošt.)

(Dalje.)

V.

Osiveli sodnik je nekega dné zvedel, da je imenovan sodnim svétnikom. To ga je pomladilo za več let, njegovi soprogi pa vzbudilo želje po novi obleki.

Prijatelji so mu namreč izražali pismo, a še rajši ustno svoje častitke; in ob takih prilikah se je gospa sodnikova rada pokazala gostoljubno in lepo damo.

Tržani — na čelu vsem župan in gostilničar „pri belem volu“ — so osnovali novoimenovanemu svétniku v čast slavnosten banket s primerno deklamacijo in običajnimi napitnicami. Vse se je imelo zgoditi v velikem slogu; vsi občinski svetovalci, in sploh, kar se je še smelo prištevati domači inteligenciji, župani celega sodnega okraja, slavni cestni odbor z načelnikom, krajni šolski svet in učiteljstvo polnoštevilno, častita duhovščina domače dekanije, davkarski ter finančni urad, grajščinski oskrbnik s soprogo in hčerko, c. kr. poštar, oba nadzornika užitninske naklade in c. kr. mitničar — vsi so dali moško besedo in priložili — radi — štiri krone za kuvert ter pripravljali obleko in druge stvari za slavnostni večer.

Gospa svétnica je bila po večkrat na dan pri hčerkah učiteljeve vdove, pomerjala novo krilo in Karli snubila Železnika podarjaje: „Z Ido ni nič, vam povem, da ni nič, gospica. In vi imate — denar.“

Rada je deklica poslušala take nasvete in rada mislila na črnolasega, brkastega trgovca; mnogo ji je bilo na tem, da se ne zameri odločni gospej svétnici. Zato je pa tudi pazila, likala in obračala njeno obleko, da je neizogibni avskultant Branik, pozvan za poskušnjo k pomeri, vskliknil: „Kakor Juno, gospa svétnica, kakor Juno; dražestnejše

dame nisem videl niti na Dunaju, niti v Gradcu, milostiva! Kraljica, kraljica .. dražestna, ponosna, veličastna, lepa, prikup ...“ Z roko mu je morala ustaviti vrelec poklonov; Branik ji je pa poljubil drobne prste. Težko je bilo videti, kdo je bil v tem trenutku srečnejši.

Tudi Planinčeva Ida ni smela zaostati s toaleto.

Dolgi deset večerov je godrnjal oskrbnik, da požgó preveč petroleja, povpraševal, kdo plačuje in ukazuje v hiši; ženski sta pa marno merili, rezali, zopet merili in zopet šivali. Najhujše je bilo, ko je morala Ida moledovati očeta, naj dokupi še toliko in toliko dragega blaga. Mož se je branil, kazal mnogobrojno družino, prazno mošnjo in sto drugih potreb; našgal si tobak, segel z roko v lase, pa zopet v žep ter slednjič zbral potrebne dvojače: staro-novo krilo je bilo zagotovljeno, in Ida se je s podvojeno marljivostjo učila pesmi-častitke, katere je zložil v ta namen sodiški pristav.

Vsa ogromna družba se je izza bogato obloženih miz pazneje ozrla, ko je stopila ekspeditorica na prag slavnostne dvorane, kakor če bi se bil prikazal sam sodni svétnik, ki bi bil moral po vsi spodobnosti že davno biti med povabljeni.

Vsi so nestrpno čakali, da se vrne župan s prvima svetovalcema, ki so bili šli po slavljenca; zakaj tolika družba in tako izbrana jedila ne morejo več čakati. Dočim so v posameznih gručah premlevali navadne fraze, je poštar stopal z Idko roko v roki na drugem koncu dvorane, kjer je bil postavljen majhen oder, ter ji pomagal recitovati najmlajše dete pristavove muze. — Železnika je nocoj, dasi težavno, vendar popolnoma vladal respicijent Weiss, pripovedovaje neke ljubezenske pikantnosti iz prvega službovanja.

„Nje — gospe ne bo!“ se je oglasil župan, brisaje pot s čela; spremljevalca sta pa skrivaje namignila, da je avskultant menda kar nenadoma obolel, svétnik je pa — Bog vedi — morda zastran soproge — nenavadno razburjen.

„Kar peni se jeze“, je šepnil prvi.

„In škriplje, da se ogenj podaje; ne vem, kaj ga je nasadilo.“

Družba se je navzlic vsemu umirila, posedša na svoje prostore, ter zauživala pripravljene in že plačane stvari po spodobnosti in potrebi.

Začelo se je brez reda in nadaljevalo, kakor je bilo začeto. Ko se je pol ure pozneje skrivoma pomešal med goste sam slavljenec, so nekateri že streljali s šampanjcem, drugi so šele precejali juho. Slavljenec se je približal čaši, ki je bila namenjena slavnim užitkom prestrašenega mitničarja, zahvalil župana in vse navzoče na dokazih tolike ljubeznivosti ter sklenil z obžalovanjem, da vsled rodbinskih razmer ne more dalje ostati med prijatelji.

Po teh besedah se je lotila silna skrb vseh povablencev. Kar zgrnili so se okoli svétnika in hoteli vsi hkrati vedeti, kaj se je zgodilo; mitničar se je pa v tem srečno preril iz te gneče do najbližjega kozarca ter privezal dušo z njega vsebino in pa z besedami: „Na! Saj me stane štiri krone.“ Kopa, obdajajoča starčka svétnika, se je šele razgrnila, ko je oskrbnikova Ida z Belčevu pomočjo stopila na oder ter v vzvišenih besedah slavila slavljenca, kolikor ji je dopuščal spomin in kolikor je umela šepetanje svojega kavalirja.

Adjunkt je za Železnikovim hrbtom na prste skandiral deklamovane verze, dokler ni Ide popolnoma ostavil spomin.

Med burnim ploskanjem, klicanjem in trkanjem s kozarci je Ida skočila z odra nalik lahki srnici, in ne videča razmišljenega kavalirja, hotela naravnost k očetu, pa jo je ustavil Železnik ter ji najsrčneje častital na tolikem uspehu, za njim pa še vsi drugi.

Še prej nego je slavljenec končal zahvalo, je župan dregnil Belca, češ: „Stori

vendar, kakor si obljubil!“ In Belec je prejel od župana zavitek, v katerem je zablščal krasno okovan, z rudečim plišem prevlečen etui, v njem pa srebrna, bogato pozlačena kupa. S kratkimi besedami je Belec namestu župana v znak hvaležnosti podaril kupo novoimenovanemu svétniku. Zazvenčale so čaše; šampanjec, refošek, teran je jel teči v grla in po mizah; slavljenec je pa brisal solze in stiskal roke na vse strani.

„Lahko se joče“, je pripomnil mitničar bližnjemu sosedu; „mi smo že jedli in pili, pa še bomo — saj smo tudi plačali, on pa mora domov k bolni gospej, ka-li. To ni karsibodi.“

„Ej, ej“, odkimal je sosed in izlil vase poln kozarec.

Svétnik je odšel; adjunkt in župan sta ga spremila, drugi so samozavestno nadaljevali začeto „delo“. Komaj so se zaprle za njimi duri, so se ujeli vsi obrazi v radovedno vprašanje: „Kaj je gospej svétnici?“ In ona svetovalca, ki sta bila z županom, sta se le z velikim trudom ubranila povedati, kar sta slišala; zakaj po njih lastnem zatrdilu nista videla nič, ker je bila v veži sodnikovega bivališča le tema. Samo oni skrivnostni, šegavi posmeh je tolmačil vsem, da se je zgodilo nekaj nenavadnega.

„Kje je pa Branik?“ je vprašala davkarica, in njeno lice se je skremžilo v vele-pomenljiv, nevšečen smeh. Nihče ni vedel odgovora; davkaričino svilenlo krilo je pa šumelo okolu miz do jednega onih svetovalcev. Sklonila se je k njegovemu ušesu in dejala: „Kaj ne, da je avskultant pri sodniku?“

Mož je molčal; rudečica na čelu je izdajala njegovo zadrego, veselo oživele oči pa njegov ponos, da tako intimno govori z njim odlična dama. Ona je vedela, da zmaga.

„Saj je bil pri njej — on je bil pri svétnikovi gospej! Kaj ne da! — O, sem vedela. — Me ženske!“

„Tako bo, tako, gospa, tako. Ta sramota, pa prav nocojšnji večer!“ — Davkarica mu je še stisnila roko in hitela, ruto držeča na ustih, mimo vseh radovednežev k soprogu.

Vsakdo je moral videti in slišati, da nosi svilo.

„Hm, hm“, se je nasmehnil davkar. — „Hm, take ste! — Nista imela otrok — hm! Take ste! — Pij no, Fani; jutri ali pojutrišnjem se zgodi pri nas kaj takega! — Ti si —.“

„Ti si puščoba, Franjo, ne zameri!“ — Okusivša teran, je položila njemu roko na ramo in pošepnila tajnostno: „Kdo ve, kam pobegneta?“

„Kako? — Pobegneta! — Ti veš, Fani? — No, dragica, potem si vedela tudi vse drugo . . . Ženske ste danes kakor luna.“

Davkar je začel govoriti glasno, še preveč glasno, ona ga je mirila z očmi, z jezikom in mu slednjič celó z roko mašila usta. Kar se odpró duri, na pragu se prikaže župan, za njim adjunkt, potem pa avskultanta Branika skokonoga postavnost. Z županom sta bila v živahnem, a tihem pogovoru.

„Verjemite mi, gospod župan, da ji je toliko kolikor meni.“

„Torej vzrok?“

Avskultant se je sklonil naprej, potem nizdolu k županovemu ušesu in povedal. — Tolsti obraz se je lastniku „belega vola“ in zagorskemu županu nategnil v dolg: „A-a-a“ in potem: „O-o-o! Ko bi vedela! — Ko bi samo slutila! Že tri dni nosim pismo v žepu — veste: pismo na vašo pritožbo, gospod avskultant —: za lepo ženo stori človek marsikaj, ne?“

Branik je odkimal, a brez zadrege, ter vprašal:

„In v pismu?“

„Da je oskrbnik odstavljen — na cesti brez vsake pomoči — s štirinajstimi glavami brez ženine in svoje. Jaz sem se prestrašil tolike bede in bojim se trenutka, ko mu to povem; doslej nisem hotel radi nocojšnjega večera, in vas prosim, da molčite.“

„Saperment, ko bi to vedela gospa Fani — nocojšnja svétnica, he-he —, še nocoj pride k nam se osvetit oskrbnikovki za njeno pusto sumničenje.“

„Kaj? Da bi prišla?“

„Vem, da —“

„Staviva!“

„Koliko?“

„Jaz ali vi plačava nocoj dve buteljki jeruzalemca — najboljšega, kar ga imam pod streho.“

„Dobro!“

„Velja!“

Segla sta si v roke, in avskultant je ostavil družbo.

„O, ta Železnik, kako je zopet ljubezniv z menoj!“ je vskliknila Ida, ko se je vrnila k roditeljema.

„Izvrsten človek, to sem jaz vedno trdil, Ida; on razume današnji svet — on razume socializem. Tudi si bo gotovo pomagal v boljšo bodočnost. — To vam vedno poudarjam, otroci moji: ne zabite, da ste ljudje in da imate pravico živeti na svetu. Svet je za milijonarje in nemaniče. To je naravna in božja postava.“

Poštar je takoj po dovršeni uradni izročitvi darila poiskal svojo Ido, primaknil stol nekoliko bliže, napolnil kozarec s teranom in pomagal — seveda le na videz — mlatiti, da je zasebna lastnina največja krivica. Sam Rousseau jima je bil le mokra cunjka.

Gospa Lina se je naslajala z mastnim piščančevim bedrom ter se pridno ozirala v kozarec. V takem položaju ji je bil socializem še prebavljiv, sicer bi moža ozmerjala in ga poslala pestovat . . . Ida je poslušala Belca, ozirala se včasih v očetovo brado in se od tam dosledno trudila, da bi uzrla Železnika. A kakor nalašč je bil nocoj z respicijentom na takem mestu, da je ni mogel videti in ona ne njega drugače kot — v hrbet. Dasi je silno vihala mali nosek, kar ji je bila mati razodela namen in uspeh zadnjega njegovega pohoda ter se spretno ogibala njegovega pogleda, vendar ga ni mogla pozabiti. „Kaj se briga zame?“ je vpraševala ponosno, na tihem pa si je morala priznavati, da je njegovo početje sicer naglo, a odkrito.

V dvorano stopi avskultant Branik, ob njegovi roki krasno opravljena svétnikova soproga, za njima svétnik.

Odbornik, ki je bil prej z županom na svétnikovem stanovanju slišal ropot po sobah in jezne besede ter spoznal Branika, ko je tekel kar razoglav na cesto in po cesti dalje, dalje — se je menda vsled neprevidnosti prav neusmiljeno ugriznil v ustnico; davkar je pa dejal: „Fani, tvoja slutnja je bila resnična; glej, k nam sta pobegnila!“ — Davkarica je pomaknila stol strani in krožnik več nego za potrebo — daleč od soproga.

Oskrbnikova Lina je tedaj, ko je spela bogato oblečena svétnica mimo nje, imela toliko opraviti s piščancem, da ni mogla reči niti: bob! — pa joj! — Gospa svétnica — Mimi — je izbrala sedež nocoj uprav nasproti njej, njeni Idki, soprogu in Belcu. Umikajočim se gostom je velela mirno, naj ostanejo, in z elegantno ročico tapljala po mehkem naslonjalu.

Župan je skrivaje stisnil Braniku v roko nekaj svetlega, vstal in začel vrsto napitnic; improvizirani kvartet med samimi gosti je pa dostavljal običajni živio slehernega govornika: „Kol'kor kapljic, tol'ko let“ — ali pa: „Mnoga leta srečni bili!“

„Gospa svétnikova! — smo slišali, da vam je bilo nocoj že slabo; hm! Človeku — pride — kmalu kaj“, je začela Lina po končanih dveh napitnicah, samo da prekine neznosni molk.

„Ne slabo, ne; človek vidi preveč uboštva in pa preveč puhle ošabnosti na svetu. Gotovo ste, gospa oskrbnica, že sami izkusili kaj takega!“

„O, izkusila, izkusila — prav gotovo: — tu je začela nemški — pomislite, pri nas je toliko otrok — mein Gott!“

„In tako malo kruha.“

„Ne, hvala Bogu, — kruha je že še za sproti, a drugega le bolj po malem.“

„Pa bo še manj, verjemite, ko bode — ko ste že — brez službe; o tedaj bo še manj — prav nič. Pa oprostite! Menila sem, da že veste to, gospa oskrbnica, gospa Lina.“

S posebno slastjo je poudarjala te besede in posebno ljubeznivo pogledovala, kakšne posledice se pokažejo na licu njene izbrane žrtve.

„Ka-a-aj? Kako-o-o? Gospa Gerichtsraith — svétnikova — kaj ste rekli: brez službe — zopet! Kdo nas je odstavil?“ sta hitela on in ona; Ida se je pa zabavala z Belcem.

„Ne vznemirjajte se, prosim; morda še ni res — sem le tako nekje pobrala.“

„Pa pripoveduješ take marnje, Mimi, bah!“ jo je posvaril soprog; ona se mu je samo najivno nasmehnila liki otrok, ko načini budalost, pa je dregnila Branika pod mizo in zašepetala prav na njegov krožnik: „Hvala lepa, da ste stvar dognali; meni je to usluga, kakoršne ne zabim. — Te reve da bi se šopirile na slavnosti mojega soproga! In ta poštarica in ‚spe‘ je celó deklamovala neke neslanosti, pa bi jo bila jaz morala poslušati, da bi me jutri obirale in vso družbo. ‚Le glejte, kakšne toalete!‘ — Mene je hotela prekositi, reva!“

Družba je bila vedno glasnejša, petje brez konca in kraja, pogovorov pa javnih in skrivnih povsod. Le oskrbnik je molčal in še hitreje otepal viržinko ter se oziral za izgublajočim se dimom. Jel je siliti na odhod.

Improvizirani kvartet je opravljal svojo nalogo tako vstrajno, da je začela gospo Lino boleti glava; pravi vzrok, da se je oskrbnik poslavljal, pa je bil, kakor je trdil sam, da mu je jutri mnogo posla.

Slavljenec je še posebej zahvalil Ido za krasno deklamacijo in jo spremil do vrat. To zmešnjavo je uporabil tudi Železnik, da se je vsaj hipno oprostil Weissovih spon, smuknil za deklico na hodnik ter se ji pridružil:

„Gospica, ali je res med nama vse pozabljeno?“

„Sami ste hoteli in rekli in pisali.“

„Tako srčno obžalujem in bom obžaloval.“

„Dokler vas spet ne pograbi muha. Vi moški menite, da je ženska takoj koga drugega, ako ga nekoliko lepše pogleda ali celó sprejme od njega darilo. To je naša zabava. Glejte, danes sem dobila pismo od prijateljice iz mesta — pa, tukaj ga ne bode utegnili brati; nate je in berite doma, da ne bode mislili, da vas ne maram, vaša Ida.“

„Res, Idka? Kaj poreče poštar?“

„On je neumen; to sem mu že povedala, kakor ti znano, Julče! Zakaj pa ne prideš včasih gori k meni? Tako dolgočasno je v uradu cele ure, cele dneve . . .“

„Sem v prepiru s poštarjem, ne maram.“

„V urad sme vsakdo; ne bodi no —.“

„Železnik? Ida?“ Weiss in Belec sta bila za njima, takoj v ozadju pa oskrbnik s so-progo.

„Sedaj smo prosti, hvala Bogu, te prostaške, prisiljeno-ohole navlake.“ Izgovorivša te besede se je ozrla svétnica po navzočih, in nihče ji ni pritrtil.

Ob 11. uri so došli po županovem povelju skrivaj naročeni godci-tamburaši iz so-seščine.

Belec je nagovarjal Ido, naj ostane pri plesu, a je ni pregovoril. Vrnil se je sam in plesal vso noč. Tudi slavljenec se je zasukal nekolikokrat, a še rajši avskultant Branik z njegovo soprogo.

Na vshodu se je že danilo, ko je veliki hlapec Jure „pri belem volu“ obračal koleslje tujih udeležencev ter pomagal Jožetu v tem-le dvogovoru:

„Jože, sivobradi oskrbnik, kakor pravijo, bo poslej imel na dan štiriindvajset prostih ur in nič plačila. Lahko bi nama kaj pomagal v hlevu.“

„Saj ni za nič več: na plečih šestdeset let.“

„Na glavi pa štirinajst — če ne več — drobljancev, med temi nad polovico takih, ki ne znajo drugega, nego ham-ham.“

„Tudi odrastli niso boljši: Oskar je vse poskusil in ni nič; — Vera — ni nič — še za kravjo deklo ni, in Ida — ni — ni —.“

„Ni, kakor za poštarja.“

„Prav govoriš; sila jih bo učila delati; Jure, midva že znava. Pa pravijo: gospôda — gospôda! Jaz ne menjam.“

„Vrag vzemi vso gospôdo!“

„Ne, ta-le bradač ni bil slab. Ko je govoril o delavcu in trpinu, tedaj mi je bil všeč. Tudi jaz bi rad, da bi denar razdelili. Potem bi bilo še kaj za pijačo, saj sicer je jako slaba. Kaj bo tisto, ako mi kdo vrže desetico! Ako bomo delili, tedaj dobimo kar stotake, pomisli, stotake.“

„Jaz vama bom dal stotake, zaspanca zaspana! Kaj kvasita? Ali vaju gospôda pošteno ne plača? In pa kakšna gospôda smo? Ali nismo sami kmetje?“ Tako je zarohnel nad njima župan iz sosednje vasi ter zmešal hlapcema sodbo o gospôdi.

Naslednji dan je bilo v Zagorju precèj kislih obrazov več kakor po navadi; največ seveda v gradu pri oskrbniku, a teh ni povzročila sinočna veselica. Župan je Fridriku Planincu dostavil pismo knežjega vicedoma, ki je trdil, da je vsled premnogih pritožeb prepričan o njegovi nesposobnosti in tudi nezvestobi; zato je prisiljen iskati novega oskrbnika in njemu odpovedati stanovanje v dveh tednih; knjige, uradne spise, pogodbe in denarje mora izročiti grajščinskemu poverjeniku, ki pride v Zagorje v nekoliko dneh.

Mati in otroci so zagnali strašen jok, županov sel je zbežal, Planinec je pa klel, tlačil tobak v pipo, pa zopet iz nje, grozil s tožbo, klical na pomoč sv. Petra in vse svetnike, a ti so ga toliko poznali v stiski, kolikor on nje v boljših časih; poudarjal je vso svojo pravico do življenja na svetu, a kaj bo vse — proti sili?

Mati in otroci so popraševali: „Kam, kam sedaj?“ — In jok, le jok je bil odgovor.

Tri tedne pozneje je prišel vicedomov poverjenik. Ko je videl, da ni stanovanje oskrbnikovo še izpraznjeno, šel je k županu. V nekoliko urah je bila vsa Planinceva lastnina na planem; celó najmlajši dojenček je brcal in vokal v zibeli na cesti, in klavir — spomin srečnejših dnij — je molel vse tri noge v zrak.

Ljudje so se ustavljali, ogledovali opravo in pa žalostne obraze in zopet odhajali mrmraje: „Hm! je že kaj osleparil; knez je dober. To ni brez vzroka.“

Tisto popoldne odpraviteljica Ida ni pokazala niti noska iz pisarne; sramovala se je bede, v katero so zabredli njena roditelja, bratje in sestrice. Občina se je branila jih hraniti celó za nekaj dnij — za gotove novce. Silili so jih že orožniki strani iz kraja.

Ida je bila zadovoljna, da je domači niso klicali s seboj; Belec jo je pa rad imel v uradu.

(Dalje.)

Družina socijalistova.

(Spisal Ivo Trošt.)

(Dalje.)

VI.

Julij Železnik je takoj po Idinem odhodu iz slavnostne dvorane stopil k svetilnici na hodniku ter prečital majhen, gosto pisan, dišeč listek; prečital ga je pozneje še večkrat, zakaj bil mu je ključ k njenemu srcu:

Ljuba Idka!

Zakaj mi tako dolgo nič ne pišeš? Vem, da imaš mnogo čestilcev, še več nego v Ljubljani, toda več kakor medve s Fricko tukaj v nemškem Gradcu jih gotovo nimaš. Pomisli: teta ima velik hôtel, midve pa v njem prvo besedo. Tu se shaja moški cvet: častniki — pa kakšni! — nižje od stotnika ne pogledava nikogar —, visoki uradniki, sami — (lepi) — sem hotela napisati — mladi kot noč dolgočasni plemiči, ponosni, sila ponosni bogatini, zasebniki in stari penzionisti, katerih že ne štejem več. Tu je blaga na izbero. O, da bi bila Ti z nama! Nekdanja deteljica — tukaj bi šele rastla! Pridi naju torej obiskat, srček, in zopet boš kraljevala in zmagovala. Pridi! Poljublja Te

Tvoja

Sidonija.

Mladi trgovec je začel pridno varčevati, pridno tirjati nastale dolgove in pridno dražiti svoje blago. Neki večer se je sprl z respicijentom in poslej redno prihajal po znamke in druge poštno potrebščine k Idi. Kdor bi sodil take potrebščine po gostih pohodih, moral bi priznati, da Železnik dopisuje z židovskimi tvrdkami vse ogerske dežele. Pa ni bilo tako hudo.

Ogibal se je sicer poštarja, a bal se ga ni, ker je že imel pripravljeno orožje, ko bi

mu kaj hotel, češ: iz urada me je zapodil. Nekoč sta se pa vendar zjedla do dobra, ker mu je Belec zopet očital kramarstvo, a Železnik mu je ponudil že večjo brezdelnost, trgovec zopet dolgove in otroke, poštar pa nepoštene namene z Ido, trdeč zmagovito:

„Bomo videli, kdo misli bolj pošteno: bode-li moja ali tvoja—e!“

„Da, radoveden sem.“

„Pa v moji hiši ne boš prodajal te lastnosti!“

„Tu je c. kr. pošta.“

„Pa ni občinski trg za zijala.“

Železnik se zastran tega še ni umaknil kakor premaganec, odšel pa je vendar, ker mu je tako pokimala — ona. Ali vsled tega spora ali radi česa drugega — nekoliko je vendar opustil običajno pot; poštarja so obiskavali poslej še sitnejši gostje: domači župnik kot tirjalec cerkvenih dolgov in obrestij s tem odlokom: „Ido iz hiše ali plačaj!“ in pa svak Plohač z izbero: „Ide ne boš vzela ali pa ti prodam streho nad glavo; jaz sem varih obeh deklic, in tvoja pokojna žena mi je bila sestra, veš!“

Belec se je zvijal, obetal in odlašal, dal pa ni nič in tudi ukrenil ni nič.

Minula je že druga velika noč, kar je Idi podaril zaročni prstan ter ji ponudil zakon, in Ida je bila po imenu še ekspeditrica v hiši, v resnici je pa tudi ukazovala in gospodinjala kakor in kolikor je hotela. Neki večer je stopil pred Belca Plohač, pogledal neprijazno in vprašal:

„Kje imaš dekletci: Mimico in Roziko?“

„Tukaj-le v kuhinji. Kaj jima hočeš? — Mimi, Rozi? Ujec vaju kliče!“

Deklici sta stekli k ujcu.

„Sta-li poznali rajno mamo?“

„Sva, ujec.“

„Pa vesta, kdo bo poslej vajina mama?“

Molk; potem odgovori Plohač trdo:

„Ekspeditorica Ida —.“

„Oh, ujec, ne Ida, ne Ida! Ida naju tepe; ta ne bo najina mama!“ vsklikne starejša in mlajša brzo pristavi:

„Mene je sinoči vrgla po stopnicah; glejte, ujec!“ Pokazala je opraskano čelo.

Belec si je zamašil v usta konec brade in jo grizel nestrpno. Svak ga je pogledal po strani in dejal:

„Moja žena bo poslej — vajina mama. Otroka, odpravita se! Še nocoj pojmeta z menoj k nji. Recita: lahko noč, ata!“

Poslovili so se in Plohač je še priložil:

„Ti, ata, pomni, da me je minulo s teboj vse prijateljstvo in potrpljenje.“

Poštar je nekaj jecal o brezsrčni naglici, da ga hoče zadaviti, in slednjič, da ima še pošto; če ne tukaj, dobi službo tudi drugod brez njegove milosti. A Plohač je bil v tem času z deklicama že doma.

Kmalu potem mu je poslal tudi župnik nenavaden pismen pozdrav: Ido preč ali pa v dveh tednih cerkveni dolg in obresti, kakor kaže priloženi račun.

„Nič se ne boj, Idka, ne bodo naju požrli ne, samo če me imaš še kaj rada! Kar sva in kar znava, nama ne morejo vzeti, kaj ne, dušica?“

„Ne morejo ne — Tonče.“

„Torej si odslovlila onega črnogledca — Železnika?“

„Sem morala; saj veš, da — —“, zardela je in ga pogledala zmedenno.

„— da bo kmalu dogospodaril; ljudje so ga zapustili —“, ji je pomagal on.

„Tudi njemu gre narobe, ne samo nama, Tonče.“

V trgu je bila govorica o Železnikovem propadu in prvi cenitvi Belčevega posestva. Zbijali so neslane dovtipe in se posmehovali tuji bedi; le redkokdo je pomislil, da je malo dimnikov v Zagorju brez tujega križa.

„Presneto mora biti v škripcih“, govoril je hlapec Jure pri „belem volu“ neki večer; „veš, Jože, tista Reza, ki služi za deklo pri Belcu — ni mi posebno pri srcu, pa ima vendar tri stotake dote in prav toliko že

prihranjenega — tista Reza mi je pravila danes zjutraj —.“

„— da te vzame z vsemi šestimi stotaki, sem slišal.“

„Mogoče, da si slišal; a meni je pravila, veš, kakšno noč so imeli sinoči pri Belcu. Veš, ona je neki pritekla doli k dekli, veš, noč je bila temna kakor sodni dan. Kmalu potem so zaprli gostilno kakor pri nas, veš, pa se je začelo loputanje vrat v prvem nadstropju in je bil jok in krik in tek po stopnicah: „Sedaj bi se me rad iznebil, pa se me ne boš! Tu me imaš; ubij me, samo strani me ne spravljalj! Kam hočem sirota? Sramota pojde za mano. Oh, jaz goljufana, oh!“ Belec je robantil, veš, kakor zna marsikdo, ko je ujet. Ona je ostala pri Rezi, veš, vso noč. — In mi je še rekla Reza davi, naj ne pravim tega nikomur, ker jo je ona prosila s solznimi očmi, naj je ne izdá za smehovanju. In, veš, Reza ne izdá nikogar, zato jo imam rad; pa upam, da boš molčal tudi ti, sicer pride v zadrego.“

„In njeni stotaki?“

„Za te bom že jaz poskrbel.“

„Aha, sam! Sedaj nismo več vsi jednaki? O delili bomo, delili! Samokrati, kaj?“

Jure se je umaknil v hlev.

Nekaj dnij pozneje se je vrnil iz Trsta Julij Železnik. Ljudje so rekli, posebno Belec se je ustil, da je šel mašit stare luknje in iskat kredita, ker mu staro zaupanje pokaže na vseh konceh. Trgovec je pogledal žalostno opustošeno prodajalnico, naročil pomočniku, naj ga ne čaka, marveč prvi kosi, potem pa šel naravnost na pošto; saj je vedel, da dobi nekoliko pred sklepom opoldanje ure Ido samo.

„O, gospod Železnik! — sedaj, ko že zapiram!“

„Nič posebnega, gospica! Par besed.“ Videl je, da je objokana in da so s solzami omočeni tudi oni listi, katere je nagloma stlačila v žep, ko je stopil bliže in razvil pred njo lepo, z baržunom prevlečeno šatuljo. Ida, dasi vajena takim priložnostim, se je danes boječe umaknila k brzozavnemu aparatu.

„Poglejte, gospica! — Prosim, Idka, to-le sem ti prinesel iz Trsta v znak svoje srčne ljubezni.“ Šel je nekoliko korakov za njo in ji položil odprto šatuljo na roke: popoln ženski nakit s premnogimi briljanti se je bliščal v njene solzne oči.

„Kaj hočem s tem? Oh, Julče! gospod Železnik, hvala, hvala! Ne morem, ne smem . . . prepozno!“

„Idka, veruj mi, da se mi zdi malo, ko bi dal vse svoje imetje zate! Saj bo itak vse moje tudi tvoje, ako mi hočeš biti družica v življenju. Zato le sprejmi je radovoljno in reci — —.“

„Naj rečem, da? Prepozno. Odkrita bom vsaj proti vam, gospod: Ida je nesrečna. Prepozno . . .“ Ponujala mu je šatuljo nazaj in se skrivaje ozirala po mamljivem blesku, dočim so se njene solze mešale z briljanti . . .

„Sem — sem — njegova — —.“

„Tako? Torej poštarjeva! . . .“ Pisano je pogledal na vse strani, potem je iztegnil roko, da bi pograbil kako stvar, Ida mu je pa potisnila šatuljo vanjo ter se previdno umaknila.

„Na, tukaj imaš torej! To so moji zadnji krvavi žulji. Ti si ugonobila mene, ugonobi še vse drugo!“ In treščil je vse skupaj ob tla, da se je razletelo na kosce.

Belec je prihitel v sobo in napravil mir s tem, da je v trenutku, spoznavši opasni položaj, zgrabil Železnika od zadaj čez roke in prsi ter ga z vso močjo tiral skozi duri na vrh stopnic, potem pa sunil navzdol. Stopil je k oknu in pozival pomoč zoper zbesnelega trgovca; Ida se je pa zaklenila v svojo sobo, naslonila se na posteljo ter močila zglavje s solzami.

Ko se je polegel krik, je poslušala, če se vrne popoldne Belec v urad, a nikogar ni bilo k njej s kosilom, nikogar v urad. Poštar je šel na lov ohlajat svojo jezo, Ida pa je šla v službo.

Še jedenkrat je pazno prečitala pismo prijateljice iz Gradca, pa zdihnila: „Oh, sedaj! — Ali ni prepozno . . . povsod prepozno? Ali se nisem ujela sama, ko sem lovila druge?“ Pisano je bilo v pismu to-le:

Ljuba Idka!

Naznanjam Ti, da se je naša nekdanja deteljica razdrla. Sidonija je namreč že ujela nekega starega bebca s plemenitim naslovom. Poroči se kmalu. Da ji ne bo dolg čas, preskrbela si je že nebroj starih znancev. Povem ti, Idka, da bo še meni dolgočasno pri starikavi, sitni in več kot za potrebo gluhi teti. Opravila bom imela preveč, časa veliko premalo. Pridi, pridi, dete moje! Morda se tudi Tebi posreči ujeti kakega kimavca; če bo imel robato doneče plebejsko ime, pa polno mošnja in nič ljubosumnosti, bodeš že živela. Naša deteljica! Komaj Te že čakam

Tvoja

Fricka.

„Ti, srečna, srečna prijateljica moja! Ko bi jaz ne vedela, kaj me čaka tukaj, pridružila bi se tebi, verjemi. Sidka je sicer že v jarmu, a kaj to? Vse bi bilo naše. Pa tudi sedaj, da, še sedaj — ko bi ne bila tako nesrečna . . .“ Naslonila se je na brzozavni aparat in plakaje mislila . . .

„On me podi od sebe; seveda: mora. Ta brezsrčni svet! On ni napačen človek; pa dvomim, da bo meni kdaj zadosti dober soproj; je preveč zadolžen. No, pa nekaj vrže pošta, nekaj gostilna, nekaj zemljišče; ko bi le ti sitni upniki hoteli odnehati. A njim se ne udam, in tudi skromnosti se ne maram zastran njih učiti: gospod Belec, ti boš plesal, kakor bom piskala jaz, moj Tonče! In tisti Plohač, kateremu je denar jedini Bog, bo tudi plesal, in župnik, ki mu je desna roka — tudi.“

„Če ne nehate, bom tožila Belca jaz za tisto, kar mi je obetal, pa ne more izpolniti. A mora, mora . . .“ Dvignila je drobno pest in zapretila z vso resnobo aparatu, ki je ropotaje naznanjal — dnevni kurz državnih papirjev.

„Tako je! — In ti moja Fricka, moraš zvedeti prav kmalu moj načrt, kakšna tica sem poleg vse nesreče. Čakaj, no, Fricka!“ Zadnje besede je govorila bolj prijateljičinemu pismu kakor aparatu, ki je že umolk-

nil. Razvila je list in zopet čitala. Potem je dela na svoje mesto telegram, vzela novo pero ter jela spravljati na dišeč rožnat papir bridko tožbo o svoji nesreči; v drugem delu je pa, porabivši prejšnjo nesrečo, razvila bojni načrt, kako užene svoje nasprotnike. Sklenila je s sto in tisoč pozdravi in poljubi ter zaokrožila s tožbo o svoji nesreči.

Najspretnější diplomat bi bil moral priznati, da pismo ni sestavljeno brez tistega duha, ki izkuša iz preteklih dobrih in zlih spominov zidati srečnejšo bodočnost. In na to je mislila lepa Idka, odkar je začela misliti, a prej so isto mislili — drugi.

Belcu je zvečer popolnoma hladno razložila svoj načrt, in mu nedolžno gledala v oči. Poštar se je zdrznil, bojé se na tihem za lastno samostojnost.

Toda vsi se niso tako ravnali po Idinem načrtu kakor Belc.

„Spravili smo njenega očeta z vso družino, spravimo tudi njo, če jo ščiti živi vrag s svojimi kremplji.“ Tako je večkrat govorila svétnikovka in hotela kar sama naznaniti vso perečo zadevo poštnemu ravnateljstvu, pa njen soprog in avskultant sta ukrenila drugače. Nekdanji zakleti sovražnici oskrbnice Line se je namreč še vedno zdelo, da se trgovec Železnik mnogo premalo stara za njeno varovanko Karlo in Karline tisočake. Dasi so ga že upniki tresli na vseh straneh, se je vendar brezupno oziral v okna poštne pisarne.

Belčev svak je odgovarjal jednolično, a odločno:

„Plaçaj, ali pusti Ido, če ne, te požnem!“

Župnik, dasi v tej stvari ne zadosti strog, mu je verno pritrjeval: „Plaçaj, ali pusti njo!“

A Belc se je branil in zvijal in odlašal in obema smejal v pest, dasi se mu ni go-dilo najbolje.

Bližala se je zima, ž njo pa sto potreb. Če je kdo vprašal poštarja, zakaj ne pre-skrbi tega ali onega, rekel je:

„Zame skrbé drugi.“

Tudi Friderik Planinec je neko popoldne pripuhal z upaljeno smótko v Zagorje. Ogr-njen v nekdanjo zimsko suknjo in lahno

potrkovaje s kovano javorjevo palico po tleh si je prizadeval stopati samosvestno in po-nosno, kar se mu ni prav nič prilegalo. Ljudje so stikali glave, trdeči, da se opoteka od glada in slabote. Oglasil se je kar na-ravnost v poštni pisarni in prosil hčerko pomoči, češ: „Ti služiš; zate je dobro; vsaj nekaj nam pomagaj!“

„Papa, jaz nimam nikakoršne plače, ali ne veste?“

„Pojdi drugam, kjer jo boš imela!“

„Oh! Papa, ali res mislite, da pojdem služiti — jaz! Čemu ste me pa šolali?“

„Da boš pomagala meni in mami, pa bratom in sestram, nicht?“

„Brrr . . . To ste le tako rekli. Kaj ljudje govore —?“

„A nam je sila, veš, Idka, — taka sila, da ne verjameš. Reci Belcu, naj mi posodi — etliche Paar —.“

„Ha! Njemu bi za potrebo posodil kdo, sicer ga jutri poženo upniki.“

„Naj te primerno plača, ali pa, veš kaj?“

„No, kaj?“ Radovedno je uprla vanj modre oči in čakala mirno, dasi ji je srce plalo v prsah.

„Pusti ga!“

Ida se je oddahnila; bala se je namreč očetove izjave: naj te poroči in vzame s teboj še nas vse pod streho.

„Povedala mu bom, papá; ne bojte se!“

„Tako, tako, Idka! Da se le še daš pre-govoriti! Veš, Idka, pri nas je slabo, sehr schlecht.“

„Vidim, papa; kako se tresete! Rada bi vam ponudila kaj gorkega, pa, pa — mi je prepovedal poštar vsako občevanje z vami.“ Tresla se je bolj od razburjenosti, kakor oče v težki suknji. — „Rekel je, da me sicer mora dati strani; jaz pa vendar ne pojdem v tisti vaš brlog . . .“

„Ker smo siromaki! A kaj je nekdanj go-voril, hinavec! Jednakost!“

Ona je molčala.

„Pa pojdem, no pojdem! Ich . . .“ Stisnil je pest in hotel še nekaj reči, pa je požrl besede: Pusti ga, Idka, pridi domov. A pre-strašil se je misli: ona — tako lepa, nežna,

skrbno vzgojena, pa bi z nami čakala druge službe in bi stradala . . . ne bi bila več lepa, nežna . . .

Koncem meseca mu je vendar poslala nekaj malega, pa z veliko težavo in mnogimi tožbami, kako trda ji je za denar.

Kmalu po novem letu se je pripeljal v Zagorje poštni komisar in odslovil Ido prav lepo in vljudno, a vendar energično, iz pisarne; poštarju je pa zabičal, da mu odvzame pošto, če je ne odpravi. Potem je komisar še kakor nalašč javno vprašal Plohača, kaj pravi takim razmeram občinski svet, kaj gospod župnik.

Trški župan, lastnik gostilne „pri belem volu“ je čutil svojo čast silno užaljeno. Pretil je izzivajočemu komisarju celó s tožbo, pa se je slednjič zadovoljil samo s pretnjo. Plohača in župnika pa je to vprašanje pogrelo, da sta odločno nadaljevala tožbo za svoje tirjatve.

Še tisti večer je naznanil Plohač to stvar v lepih besedah Belcu, slišala pa je tudi Ida in ga hotela ostrašiti:

„Kaj pa, če začnem jaz tožiti?“

Na tako vprašanje se denarnemu možu ni zdelo častno odgovoriti. Skomizgnil je z rameni in si mislil: Ti pa, kakor veš in znaš.

Ida, ne dobivša odgovora, se mu je pomilovalno nasmehnila in zmagovito odšumela v drugo sobo.

Belec se je sicer še vedno zvijal in umikal, pa dražba se je bližala brezozirno.

Slednjič je začel stvar motriti z resne strani, in lahkomišeln kakor vedno, kmalu ukrenil to, kar se mu je zdelo najbolje, pa bodi slednjič pravo ali nepravo. „V nekoliko tednih mi prodadó vse, kar imam, in zakaj? Vse zavoljo nje!“

Sedel je in pisal skesano pismo „mami Lini“ in milo prosil, naj pride kmalu — neki večer, ko bo primerno temno, po Idko, ki je vsled nezdravih odnošajev in tuje zavisti prav nevarno bolna. — Potem je njo nekoliko pripravil na to, kar je pisal, a povedal ji ni vsega. Mudilo se mu je drugam.

Še tisti večer je poklical ujec Plohač poštarjevi hčerki Mimico in Rozi:

„Ali hočeta nazaj k očetu? Ida pojde domov.“

„O, ne ne, ujec! Ida se še povrne, je sama rekla; tukaj je bolje.“

Ujec je nezadovoljno stisnil ustnici in šel vprašat župnika, kaj bi začela sedaj s spokorjencem.

„Moja misel bi bila, naj ostane ta nesrečna ženska v trgu dotlej, ko sama spozna, da ni za njo tukajšnji zrak; toda slednjič mi je vendar bolj všeč in tudi za moje župljane, dasi niso brez greha, je bolje, da gre čim preje. Mladina, gospod, mladina!“

„Zato upam, prečastni, da me bodete podpirali, če zahtevam, da jo mora Belec spraviti v treh dneh.“

„O, podpiral — saj pravim — rad, prav rad.“

„Hvala vam lepa! Lahko noč, prečastni!“

„Lahko noč!“

V nekoliko minutah je Belec že zvedel uspeh svojega poboljšanja: ako je ne bo več v trgu pojutrišnjem, je ustavljena dražba.

Poštar je prikimal, kaj je pa hotel!

Nocoj je pa Plohač kakor nalašč stopil v pisarno ter se nasmehnil Idi in dostavil prav očetovsko skrbno, vendar ne brez skritega veselja:

„Pa recite mu, naj vam pomaga; sedaj ste vi in vaši roditelji v največji bedi; pa zimo imamo — —. Menda veste, da morate preč —.“

Belec je grizel brado, a še rajši bi bil zgrizel svaka za takšno brezozirnost. Ido je pa ta nasvet začel vsaj od daleč prepričevati, da zmagujejo njeni in njene matere sovražniki, zmagujejo z nekdanjim sklepom, da ne bo ona nikoli Belčeva soproga.

„Gospod Plohač! Za to se pogledamo še kje drugod. Lahko noč!“

Zacepetala je z nogo, potem pa odhitela na svoje mesto, glasno zaloputnivša vrata za odhajajočim poštarjem in njegovim svakom. Belcu je bilo posebno všeč, da se je zaprla; zakaj zdelo se mu je, da bo moral nocoj dati račun tudi o svoji najnovejši predrznosti, a za to ni bil še povsem pripravljen.

Pripravil se je pa kmalu.

Dekla Reza je imela namreč naslednje jutro na studentu pripravljenih kar cel venec novic. Jure, veliki hlapec, s katerim sta bila že zares domenjena o poroki, o novo popravljeni hišici na koncu trga in o vsi prihodnji sreči, je rad verjel in tudi moral verjeti, ko mu je zatrdila vsaj petintridesetkrat, da so imeli nocoj pri Belcu hudo noč kakor pravi sodni dan.

„Jure! Tako sem že sita tega boja, jej, jej, ti ne veš, ne! Danes robanti gospodar, jutri gospodična; pa pride njegov svak, pa pride kdo drugi, in verjemi, vselej je vihar v hiši . . . O, kdaj bo konec, Jure?“

„Še do velike noči boš potrpeła, saj si že mnogo.“

„Pa ne lahko, Jure, verjemi, a zastran tebe — in pa krajcarji so dobri.“

„Koliko časa bo morala potrpeti pa vaša gospodična? Kaj, Reza?“

„I, menda zmerom!“ Skrivnostno je pogledala svojega izvoljenca v žareče lice in pošepetala: „Drevi pride po njo mati — sem slišala. Saj jih boš menda ti vozil.“

„Da bi je le ne bilo treba tudi nazaj!“

„O, ne boj se! Za to skrbé drugi.“

Reza je hitela s škaфом na glavi domov in računala na prste, kolikokrat bo še pomedla Belčevo hišo, da postane Juretova lepša in boljša polovica.

Zvečer je res prišla, a na tihem kakor sama nesreča, v sobo k Idi mati Lina in jo molčé premotrla v medli svetlobi na pol zastrte petrolejke; potem jo je jokaje objela, pritislila na srce ter zaplakala najprej na njeni desni, potem na levi rami:

„O, moje ubogo, ubogo dete!“

In takoj sta se začeli brez šuma in ropota odpravljati na novo bivališče Planinčeve nesreče. V nekoliko minutah je bilo vse končano.

Jure je prav na lahko zasukal pred pošto konja, ponudil že itak skrbno zavitima ženskima težko volneno ogrinjalo za po nogah in odel tudi sebe. Ida je zdihovala polglasno v gorkem kožuhu, nekdanja oskrbnikova je pa nevšečno zrla po temi okrog, da li jo vidi kako nepozvano oko, in silila hlapca, naj požene.

„Lahko noč!“ je zavpila po dolensko zavijaje s hreščočim glasom v vežo, pa je prihitel Belec in že od daleč ponujal roko.

„Na svidenje, Tonče; se vrnem, veš — kma-lu, če ne preskrbiš drugod —.“

„Seveda, no, kako pa? Seveda, e —!“ je hitel poštar vesel, da gre vse tako gladko; Ida je pa komaj dušila solze, ki so ji silile v oči kot svedoki notranje neskladnosti.

„Pa samo toliko besed in samo takih imaš zame, za — svojo — I-do? Uh — mama . . .“

„No, saj ti je obljubil, ne? Jok ne pomaga. Mene zebe, Jure!“

„Lahko noč!“

Jure se je zagledal v dva mimoidoča para in zabil pognati.

„Lahko noč!“ se je oglasila svetnikovka in za njo Branik, nekoliko bolj v ozadju pa Železnik s Karlo —.

Svétnikovka je že prej vse zvedela in si sedaj mela roki v toplem mufu.

Bič je počil, Jure se je popravil na sedežu, Belec se je umaknil v gostilno. Vse se je zvršilo tako naglo, da Ida skoro ni slišala teh nevšečnih pozdravov; še tesneje se je zavila v kožuh in se pritislila k materi in še gorkeje plakala: Belčev pozdrav ji je svedočil, da njen načrt ni uspel. Kaj poreče Fricka tam v nemškem Gradcu o njenih neuspehih?“

Sklenila ji je pisati takoj, ko pride domov.

(Dalje.)

Družina socialistova.

(Spisal Ivo Trošt.)

(Dalje.)

Friderik Planinec je tisti dan, ko so ga siloma odpravili iz Zagorja, velel voznikoma z njegovim pohištvom pognati konje.

„Kam pa, gospod?“ vprašal je mali hlapec Jože od „Belega vola“ in se skrivaj vgriznil v brke, ker je rekel Planincu „gospod“, dobro vedé, da je sedaj le berač.

„E, kam?“ Planinec je vzel pipo iz ust ter naslonil oslinjeni konec cevi na čelo: „Proti severu ali proti jugu, to je pač jednaka smola — meiner Treu —.“

„Da, smola, smola; jednaka smola, res, res! . . . Samo od tod, le brž od tod! Tam-le že gledajo orožniki!“ silil je župan in zavijal okrogli del svojega trebuščka s konci plašča.

„Bodi torej . . . na severno stran . . . in Gottes Namen! Bomo videli!“ In voznika sta pognala skozi trg.

Nekoliko mlajših in manjših otrok so potaknili med pohištvo, in ti so vriskali ter prepevali, da so se ljudje zgrinjali na cesto, meneč: „balo“ vozijo.

Zadaj sta stopala roditelja mirno in samosvestno kakor človeka, ki vesta, da nosita s seboj tudi svoje gorje. Lina je imela v naročju najmlajšega dojenca; oče Friderik s pipo v jedni in s palico v drugi roki; okoli nju pa: Vera, Linica, Oskar, Toni, Karlo, Polona, Ema in par mlajših, ki so — za rame se držé — nabijali tlak prav po vojaško.

Nekaj korakov pred sosednjo vasjo, jedno uro od Zagorja, so ustavili, in oče Friderik je stopil z Oskarjem naprej pogledat in pozvedovat, kje je kaka prazna hiša.

Nista dolgo hodila, ko sta našla hišo in tudi gospodarja, nekdanjega znanca, ki jim je dovolil ostati v nji nekoliko časa. A prej nego sta se vrnila k vozoma s pohištvom, je počil glas med vaškimi otročaji: „Ciganje

so prišli; pojdimo gledat!“ In nabralo se je „drobiža“ okolu voz več nego za dve obilni ciganski družini. Malim Planinčičem so pomagali vriskati in prepevati; pozneje, ko so se izkobacali negodni „izpeljančki“ z voz in se pomešali med vaško mladino, so tudi skupno nekoliko poskočili, kakor da praznuje ta dan vsa vas v nedosežni slogi — vsaj tisočletnico svojega obstanka.

Toda čuvši mirne ukaze Planinčeve, nemško govorjenje gospe Line, opazujé gosposko kretanje starejših hčerá in ljubljansko ter dolensko spakovanje slovenskega jezika, so se po malem razgubili, kakor se je razgubilo njihovo veselje o prihodu ciganov.

Friderik Planinec je sam pomagal devati pohištvo z voza, pregledaval začasni dom in s tem začel živeti svojega življenja posebno poglavje.

Tiste dni potem se je obrnil hkrati vsaj na petdeset strani za primerno službo, a bilo je zaman.

Slednjič je jel siliti tudi hišni lastnik, da potrebuje stanovanje za druge ljudi, kar pa ni bilo res. Mož se je bal, da ostanejo pod streho še celo zimo ter se slednjič sestradajo in pozebejo. Občina bo imela ž njimi le sitnosti: pogrebe in pota.

Planinec je sicer iskal drugod stanovanja, pa ga ni dobil. A prejel je po pošti nekaj milostne podpore od uredništev raznih lovskih časnikov, od lovskih podjetij in nekdanjih znancev. Potrkal je bil tudi pri raznih socialistiških zadrugah in prav nujno prosil, pa so mu rekli, da ne dobi ničesar, ker je bil le njih somišljenik, ne pa delavni „sodrug“. Ona podpora je potolažila družino, Planinca in brezozirnega gospodarja, ki si je mislil: Če že ostanejo tukaj še nekaj dni, da mi vsaj ne zagladnejo; pozneje se morda vendar umaknejo kam drugam.

Podpore so se sicer ponavljale, a vedno redkeje in vedno pičleje. Tudi upanje na primerno službo je splavalo po vodi; povsod so mu rekli, da mož v njegovih letih mora biti že v zasluženem pokoju vsaj s polovico preskrbljene družine, ne pa na potu za negotovo službo, pa s tolikimi „drobljanci“.

Obrnili so se celó do nekdanjega dobrotnika, ki jim je preskrbel zadnjo službo pri knezu P. v Zagorju, a zvedeli so, da je mož že nekaj let v grobu.

Slednjič si je hišni gospodar pomagal s tem, da je nastanil Planinca, ki je bil pripravljen sprejeti vsakoršno službo, z vso družino v pol ure oddaljeni stari mlin, pripadajoč v okrožje sosednje občine, obljubivši mu na mesec nekaj stalne plače in — polovico dobička. To ljubav mu je storil iz različnih nagibov, izmed katerih je bil prvi ta, da bi se ga iznebil iz občine; zakaj sosedje so že glasno godrnjali, češ: „Poslej bomo redili še tujce! Mari ni dovolj domačega uboštva?“ — Drugi vzrok, da je dobil opuščeni mlin novega stanovalca, je bilo tudi kosanje s sosedovim mlinom, vsled česar se je moral pred nekimi leti sedaj popravljeni mlin zapreti in ostaviti. Planinec je imel obljubljeno zvišanje stalne plače, ako bo pridno otimal žito, namenjeno sosedovemu mlinu.

Nekolikokrat so morali ljudje dati sicer izdelke Planinčeve mlinarske spretnosti brez ugovora prašičem, tudi godrnjali so od kraja, seveda. A sila kola lomi; v sili se je bivši grajščinski oskrbnik privadil tudi mlinarstvu, še bolj pa se je bavil s tem obrtom njegov sin Oskar. Oče je imel prve dni preveč potov, tožb in pravn: zakaj so ga odstavili iz službe, koliko ima s tem škode in kakšen siromak je, ako mu pravica ne pomore iz krivice.

A vse to so bile le prazne sanje, s katerimi je varal sam sebe in varal tiste, ki so mu hoteli verjeti. Tudi vse socialne teorije niso zalegle. Treba je bilo ugrizniti v grenko jabolko — bede.

Stanovanje ni bilo nič posebno ugodno.

V veži je bil prostor za vreče in mlinarsko orodje, tudi za posteljo Planincu in Oskarju. Celó nekaj hišne oprave so stlačili

le-sem, in nekateri usnjati stoli, polomljene in nekdanj svetlo pološčene mize, kakor tudi zakajene slike v oluščeni okvirjih so se prav slabo zlagale s svojimi prvotnimi sosedi okrog ropotajočega groda. Kakor mali pekel črna kuhinja je skrivala v temnih kotih po letu in po zimi mnogo nesnage, vendar se je okoli ognjišča rada sukala „mama“ Lina, če je bilo le kaj deti v pisker; in moralo je biti, in tudi pisker ni smel biti majhen, zakaj mladi želodčki meljejo hitreje kakor star mlin. Rade bi ji bile pomagale tudi hčerke, celó dečki, a redkoma, ker niso imeli nikoli preveč opravila s kuho. Ker je nudil mlin le jedno sobo za stanovanje in je še v tej raztezala obširna krušna peč svojo veljavo, niso mogli vsi v nji niti stati, kako še spati; zato so si ponamestili nekateri na ognjišče, drugi krog ognjišča in previdnejši celó pod ognjišče svoja ležišča. Seveda šestnajst glav družine se ne spravi kmalu pod streho, in če je v varnosti pred naravnimi neprijetnostimi od zunaj, pa ni od znotraj. Postelje, odeja, obleka, jed in nič dohodkov!

Brez posebnih prednostij vendar ni bilo nekdanjega oskrbnika najnovejše pribežališče. Sosednje grmovje je ponujalo kurjave za prvo silo brez denarja, nekoliko oddaljene hrastovje pa za vsako potrebo po prejšnji ceni. Prisojna lega mlina, dasi v strmem pobočju, je vabila tudi o zimskih dneh v prijazno zavetje, kjer je vsakdo lahko obračal proti solncu premrle kosti; kmalu po Svečnici pa so se nategnili in namnožili ti solnčni dnevi, in pomlad z zvončki, trobenticami ter vijolicami je praznovala svoj prihod v deželo, dočim je bližnje in najbližje vrhove še „brila“ burja in odeval sneg.

Nekoliko prej kakor pomlad je tisto leto prispela v mlin poštna odpraviteljica Ida.

Očetovo propoved in jadikovanje je poslušala samo na pol, nekako tako kakor poslušamo nevihto v sosednji deželi. Mož je vstajal, sedal, klel, nažigal pipo, gledal grdo, otiral solzne oči ter slednjič jel odgovarjati na njena vprašanja:

„Kam bom obesila jopico?“

„Tam-le na žebelj v zidu, Idka.“

„Nimate omare?“

„Imamo, pa je v nji moka.“

„Kam denem pa kapico?“

„V škrinjo, Idka.“

„Kje so pa škatlje?“

„Sežgali smo jih po zimi. Ti ne veš, kako hudo je bilo po zimi.“

„Kje bom pa spala, papa?“

„Tukaj-le z nami. Glej, kako smo nesrečni!“ — Rekši je odprl duri iz kuhinje v sobo ter posvetil s sajavo svetilko v razkopano spalnico — pravi hlev, kjer je oko komaj razločevalo iz premnogih cunj, odev in ležišč dvoje znanih, poguljenih postelj.

Ida je gledala vse to in molčala.

„Mama, kje je moja postelja?“

„I, nikjer. Saj vidiš, Bog pomagaj!“ — Mater so posilile solze; oče Friderik je pa začel, ker ni vprvič opravil ničesar s pro-povedjo, gosti na drugačno struno:

„Nas spi devet tu notri, bo prostora še za desetega. Ich glaube . . .“

Deklica je na tihem zdihnula in se pri-jela za prsi. Med stlačeno hišno opravo je komaj zapazila stare znance, ki so se ji doslej zdeli neločljivi z njenim življenjem.

„Pa moj klavir, mama?“

„O, ta nima prostora tukaj; in kaj mu hočemo: še sami smo stlačeni. Ostal je tam gori v vasi.“

„S čim se bom pa kratkočasila v teh groznih urah?“

Mirno jo je potolažil oče Friderik, mirno in pametno:

„Hm, po razmerah! Pri nas je veliko muzike. Tam-le v gaju se oglašajo brinjevke in kosi, doli nižje slavčki; oh, to je etwas Köstliches; in naposled, če utihnejo vsi ti mojstri, nam ostanejo še vrabci; ti, če niso baš izvrstni pevci, so pa vsaj stalni. Tudi v hiši imamo godcev: trobentačev, kričačev in cvilečih umetnikov na razpolago in še veliko več; to ti menda ni neznan. Dve zibelni tečeta noč in dan vstrajneje kakor mlin-ska kamena, krik se pa vrši največkrat v kvartetu, in — in — Bog vedi, kdaj bo konec; ich weiss es nicht.“

Ida je začela na glas ihteti in objemati mater, mati pa karati užaljenega očeta:

„Pojdi no, Frice! Od kdaj si tako ne-eleganten? Ali se tako vedeš z damami?“

„To je moja hči! Lina, ni res? Moja in tvoja —.“

„Da, in moja — pa kaj je?“

„Tvoja bi imela biti gospa!“

„Če ni, pa bo; otroka mi pusti na miru. Jaz sem njena mati.“

„Lepa mati — bei meiner —.“ Z rezko kletvico na jeziku se je izgubil v mlin in zasul vrečo pšenice, da je ropotalo sito in se stresal mlin do samih tal. Na grod je obesil luč, nabijal, popravljal in pretresal, kjer je le mogel; vmes je pa godrnjal na ves glas, a o tolikem ropotu bi ga nihče ne slišal, tudi ko bi kričal kakor črednik v gori: „Sem hotel drugače . . . Naj bi vzela Železnika! — Mladenič bi bil umrl za njo. Če je ubožen, je pa tudi mlad, čil in sposoben za svoj posel — —. Ta, pa ta! Oho, ta, ta poštar — ko bi jo res kdaj vzel — je že popolnoma uničen — abgehaust —. Dolgovi mu silijo že skozi dimnik na ognjišče. Nima nikdar toliko, da ne bi zapravil. In otroci, hm, da, otroci so pri Plohaču, in njih je vse. Kaj ima on? Usta navajena dobre pijače in sladkih besed; kaj še, no, kaj še? Sto strastij, tisoč napak in madežev sploh kolikor gar-jeva ovca . . . Sem vedno pravil — kaj ga čaka v prihodnosti? Nič kot tema, prazna tema, negotovost, beda . . . In moja hčer? Tudi tema, tema kakor v rogu — stockfinster. Oh! . . .“ Ustavil je kolo, pospravil moko in se vrgel na ležišče med črni in beli kamen.

Otroci so že vsi pospali; le iz sobe je še čul lahno mrmranje, a to ga ni zanimalo. „Kar si želela, to imaš!“ je zagodrnjal in se silil zaspati, pa spanec se ga je ogibal nocoj.

Vendar se je polegla ta neprijaznost.

Mama Lina je sukala besedo tako, da je bil „papa“ povsod na vrhu: danes najbolj truden, jutri najbolj priden, pojutrišnjem najbolj lačen; ko je bil pa najbolj siten, sta potrneli z Idko vsaka polovico, in minevali so dnevi, tedni . . .

Narava se je jela ogrinjati v prazničen plašč, življenje na prostem je bilo sleharni dan živahnejše. Otroci bi bili najrajši kar vedno zunaj, samo da bi imeli kaj jesti.

Od mlinarjeve družine so obiskovali trije šolo v bližnji vasi. A pičila pol-ura poti se jim je največkrat raztegnila na več celih ur; najčešče so prišli domov, ko se je vlegal mrak po zemlji. Zjutraj so jih sicer zapodili, kakor hitro so pospravili močnik pod streho, kar se je zgodilo dovolj zgodaj, ker so se otroci, odhajajoči od večerje, že veselili zajutreka; toda kaj zaleže, če je pa ob stezi toliko cvetic, kebrov in kebrčkov, tičjih gnezd in sočnih vrbovih mladik za dolge, dolge piščali!

In zopet so zamudili, zopet so morali v šoli nadomeščati jutranje zlate ure s popoldanjimi, in zopet so prišli z mrakom domov, a ne brez lakote.

Neko jutro je stopala sedemletna Roza naprej po stezi, nabirala najbližje cvetice in pletla venec; dečka, Toni in Karlo, sta se mudila nekoliko korakov za njo in imela ta-le pogovor:

„Zakaj so naša mama zaklali danes tisto mojo piško, več?“

„Ker je Ida bolna.“

„Pa bi poslali po dohtarja!“

„Saj je prišla tista žena s pletenico.“

„A tista? Sem jo videl; pa kaj hoče pri nas? Pravijo, da nosi otroke v pletenici.“

„Je nekaj prinesla tudi k nam.“

„Beži no! Mari misliš, da ne ve, koliko nas je?“

„Hm! Če so pa poslali po njo! Oskar jo je poklical.“

„Namestu dohtarja.“

„Bi bila ostala vsaj tvoja pika.“

„In meni bi ne bilo treba zibati.“

V tem jima je prifrfral nasproti lep, rumen metulj, in oba sta planila za njim; celó Roza je stresla cvetice na tla, spustila venec v torbo in hitela za njima. Ko so se upehali in je bil metulj že daleč, daleč čez grmovje in drevesa, so sedli složno v prijetno senco ter mužili piščali. Karlo in Toni sta si preskrbela vsak dve: jedno debelejšo,

jedno daljšo, jedno sta dala tudi Rozi. Nekoliko pozneje so pa ti trije godci moško prikorakali piskaje v vas in po vasi naprej, dokler jim niso sape zaprli otroci, prihajajoči iz šole.

Do popoldanske šole jim ni kazalo drugega kakor nadaljevati pričetni koncert na piščali. Popoldne so se pa vendar pravočasno vrnili domov in sicer z očetom in z ženo s pletenico, ki je danes nosila od krsta najmlajši naraščaj Planinčeve družine — malo Sidonijo.

„Naša sestrice, kaj, papa?“ je vprašala Roza med potoma.

„Tiho, otroci! Ta radovednost!“

Ta odgovor je prav malo zadovoljil Rozo; ponovila je torej vprašanje, obrnivša se k ženi s pletenico.

„Sestrice, pridna sestrice bo: kako molči! — E, pridna, pridna!“

Ženica se je ozrla v Planince, je-li mu je vsč tako govorjenje ali naj trdi kaj drugega, kar je bilo njej po isti ceni. Toda oče Frice je bil danes slabe volje. Otrokom se je prav to zdelo čudno; zakaj druge krati je bil Planinec ob sličnih domačih praznikih nenavadno vesel. Dvakrat ali trikrat je podrezal z gorenjim koncem pipe po laseh, pa je začel otrokom razlagati enakorodnost vseh ljudij, jednake pravice do vsega bogastva in svobodo, brezkončno svobodo.

A danes je bil molčec; niti pipa mu ni ugajala; tudi jedi ni okusil celi dan. Jedel pa ni še več dnij potem. Otroci so ugibali, da ga skrbi, kaj bo, če ne neha morija med kokošmi: četrta in peta je namreč že sklenila kurje življenje, da bi čim preje okrevala Ida. Frice Planinec je segal včasih kar z obema rokama h krati za ušesa, a nič ni pomagalo. Jedinu priboljšek, ki si ga je privoščil in še to samo o praznikih poleg krompirja in nezabeljenih žganjcev — ocvrto jajce mu je pobrala ta nezgoda. Ida je popila juho, mama Lina je obrala meso, njemu niso pokazali niti kostij. Pa bi se ne jezil? Tudi Oskar mu je pomagal, dasi se nista zlagala v drugem kakor zastran kokošij. Ali proti ženskima je tudi združena jeza zalegla malo.

Oče je stradal in molčal, kokoši so pa ginile in ginile do zadnje. — Neko dopoldne je stopila mama Lina na mlinski oder in izpregovorila, ne meneča se za to, da je njen Frice v tem času več molčal kakor doslej vso dobo njiju blagoslovljenega zakona.

„Papa! Z Idko sva sklenili, da bi nam bilo sedaj treba vsaj jedne koze.“

„Namreč poštarja Belca. Ali ga nista še siti?“

„Čakaj no, papa! Veš, še blizu ga ni, ne sramneža.“

„Pa bo poslal kozo, was?“

„Ne; tukaj je šest goldinarjev.“

„Od Belca?“

„E, Frice! — Idkini so. Ubožica joče in joče. Pravi, da pojde —.“

„Po kozo, kaj?“

„Da, še drugače: v vodo!“

„Mhm! — In ti ž njo, wie?“

Mama Lina je ugriznila v vogel rute, katero je imela okolu glave. Obrnila se je na drugo stran.

„Ta čas bo že Oskar skrbel v mlinu. Veš, papa, koze smo res potrebni. Tukaj so Idkini novci!“

Narisal Ant. Koželj.

Pri senu.

Očetu se je obraz razjasnil, oči so dobile drugačno svetlobo in lica vsled razširjenih usten in nosnic vsaj še jedenkrat večjo obširnost.

„A, a, kozo! — Sedaj kozo! No, to je nekaj, pa še ni vse. Potrebna je koza res. Že pojdem po-njo, a ne vem, kam in kdaj.“

„Tam-le za Reko — za vodo, kakor smo rekli — jih imajo.“

„Hm!“ Ko je gledal denar v roki, ga je nekaj pretreslo. Čutil je v denarju novo moč; saj je bil denar njegov tako nestalen gost. — Natlačil je pipo, poiskal palico, naročil Oskarju zastran del v mlinu, pokašljal in odšel po kozo.

Tisti dan po kosilu so prinesli celó malo Sidonijo nekoliko na ognjišče, in močno prebledela Idka je pogledala na hišni prag, kako visoko je še solnce. Vsi so se nekako odahneli ne samo zato, ker ni bilo doma očeta, marveč zato, ker bo poslej pač zadovoljen vsaj s kozo.

Zvečer ga še ni bilo nazaj. Mama Lina je sodila, da je moral iti po njo globoko doli v Čičarijo. Drugi dan nekoliko pred poldnem so se pa zdrvili mali in veliki Planinčevi otroci vsi hkratu pred hišo. Starejši niso hiteli samo mimo, marveč tudi po mlajših, in nastal je krik, da bi človek rekel: velika nesreča je v tej hiši; pa ni bilo dru-

gega kakor koza je dvakrat, trikrat krepko zameketala na dvorišču.

S kozo se je začelo v mlinu drugačno življenje.

Danes je lezel ž njo Planinec ter zadovoljno opazoval brezskrbno žival, jutri zopet Oskar, potem mama in Vera. Prve dni so tudi izpraševali drug drugega, kako je treba molzti. Poskusil je oče, za njim mama Lina, Vera in nekateri bolj odrastli otroci, pa so

znali vsi, dasi je žival obrcala marsikoga v poplačilo za neusmiljeno vežbanje.

Poganjala je že trava, velika noč je budila naravo v novo življenje; vse je bilo v pisanem cvetju kakor za velik praznik — za dan vstajenja.

Tudi oskrbnikova Ida je že prilezla čez prag, sedla pred hišo na klop v senco, skrbno skrivala lice solnčnim žarkom pod rdeči solnčnik in topo strmela pred-se.

Pri malici.

Narisal M. Strnen.

Prijateljica v Gradcu jo je z zadnjim listom potrdila v veri, da je prevarjena, izdana. „Tako delajo vsi, verjemi, Idka; in ti nisi prva, ki veruje do zadnjega — prazni obmami. Veš, najprej hočemo goljufati me, a naposled nas le goljufajo drugi. O, me ubožice!“

Neko popoldne je šel del Planinčevih otrok s kozo na pašo, drugi so bili v šoli in dva ali trije so z mamo iskali v goščavi dračja za kurjavo. Lina je imela vi-

soko izpodrecano krilo, na nogah luknjaste brezpetnike, iz katerih so gole noge svobodno uživale sušo in močo; razkodrane lase pa je zvezala v sajavo ruto ter stikala kakor pravi tičji strah po grmovju. Solnce je pripekalo, in pot ji je silil na čelo, v oči; a ona, da bi se čim preje umaknila vročini, je hitela nabirati suhih vej in brisala kar z dlanjo in rokavom pot s čela. Otrokom je bila že navezala butarice in jih poslala naprej domov, kar prihiti po bližnji stezi, kakor

bi se bal koga, upchan in pôten — poštar Belec.

Ženska se ga je prestrašila in on se je nje.

„I, kam pa, gospod?“ Ko je izpregovorila, jo je šele spoznal.

„Prav k vam, go-e — gospa, sem namenjen.“

„Tako-o-o! No, saj je tudi čas. Pisali niste, sporočili nič in tudi poslali nič, veste gospod!“

„E, e, nisem utegnil“, mencial je v zadregi in lomil veje na desno in levo. Ona mu je ne gledé na to začela tožiti znane nadloge, zadela breme več kot jedenkrat zdihivši, kaj človeka dočaka na starost, in stopala počasi proti domu, Belec pa za njo.

„Pa Idka?“

„Bo kmalu dobra, dasi ste jo pozabili, gospod, a?“

„Nisem zabil, o nisem; veste, gospa-a-a, to so strašne sitnosti, ko človeka dregajo in pikajo z vseh strani kakor vrage pogubljeno dušo.“

„Znano mi je to; Idka pa pravi, da bi jo bili vi lahko rešili in izpolnili dane obljube, ko bi bili le hoteli, pa — saj je tam-le.“

Belec se je nekoliko zdrznil, ugledavši nekdanjo ekspeditorico tako izpremenjeno in vendar še tako mično.

„Le pridite pogledat, prosim“, silila ga je Lina in obrnivša butaro tako, da Belec ni videl Ide, mu je še zašepetala:

„Veste, gospod: ima v Gradcu nekaj prijateljic, in tje misli sedaj, ko ste pokazali, da ne marate zanj.“

„Jaz pa mislim drugače; pa saj se bomo dogovorili.“

Belec je v istini mislil drugače, a zase. Gódílo mu je, da so se stvari zasukale zanj tako prav. Ostati je hotel — in kdo bi ne! — mož-beseda vsaj navidezno.

Ida se ni niti ganila, ko je prišel bliže. Komaj vidna rudečica ji je izpremenila lice, katero je skrbno zakrivala v obširno ruto mirno pričakujé, kaj poreče on.

Mama je vrgla dračje na tla, da je zahreščalo, potem je hitela na mlinski oder Belcu po stol, dočim se je poštar odkaš-

ljeval, kakor da ima že pol stoletja naduho, in slednjič začel ta-le prisiljeni pogovor:

„In sploh ti je dobro, Idka?“

„Prav dobro, hvala, gospod poštar!“

„Veseli me, da je tako.“

„Še bolj mene, verjemite!“

„Ni še gotovo, Idka! Nisem še prosil za pošto v B. Ne smeva se preveč veseliti.“

„Jaz lahko — prosim!“

„A jaz?“

„Za vas ne vem.“

„To je čudno.“

„Meni pa nič.“

„Kako govoriš, Idka?“

„Kakor vem, da je prav.“

„In če jaz rečem, da tako ni prav?“

„To ni meni nič mari.“

„Tako! Nič mari! Jaz ti nisem nič mari?“

„Prav nič!“

„No, pa dobro, izvrstno!“

„Da, izvrstno za vas: tega ste komaj čakali, vas poznam.“

„Motiš se, draga Idka!“

„Nekdaj sem se motila o vas, gospod poštar, a sedaj, hvala Bogu, vem — dasi prepozno — da navzlic moški dobi in moški obljubi niste nič boljši kakor vsak — brez zamere — figa-mož. To sem vam hotela povedati.“

„Pa jaz?“

„Nihče drugi.“

„Kaj te je dovedlo tako daleč?“

„Vi!“

„Jaz?“

„Da; ne mislite, da imamo me ženske tako slab spomin kakor je moškim resničnost slovesnih priseg.“

„Ne mislim tega —.“

„— sedaj več; kaj ne? — ker ste že davno zvršili sklep: če jo onesrečim, jo lahko tudi zapustim; ona je sirota. A, povem vam, da ste se varali.“ Zalivale so jo že solze.

„Tega nisem mislil nikdar.“

„Lažnik! Po delu sodimo mojstre, po dejanju značaje.“

Belec je omagal. Ni se nadejal tako hude bitke. Očitala mu je, da jo je pustil brez

pomoči, brez vsake tolažbe v — najhujših časih.

„E, nisem utegnil, Idka, saj veš, pošta...“ pa je zatlačil brado v usta.

„A, sedaj ste utegnili — po dolgih desetih tednih, ko sem pisala po vas, da uredimo to stvar; to bi rekla po vaše: da se rešim nadležne ekspeditorice, njene ljubezni in njenih sitnostij — s par desetaki. Sedaj ste utegnili, ha, ha!“

„Idka, čuj, no, Idka! Jutri ali — e.“

„Jutri pojde moj oče kot moj namestnik vas tožit...“

„Ha, ha! Tožit! Že jih je več kot prstov na roki, ki ne dobé vinarja. E, mala moja, zato so skrbeli drugi. — Toda-e, čuj, Idka!“

Ona ga ni čula: ruto je z glave potegnila na oči in zajokala, kakor še nikoli v življenju. Belec je govoril nekoliko glasneje:

„V soboto pojdem v Trst zastran nove-e službe.“

„Zastran mene — v Benetke.“

„Pojdeva skupaj, Idka!“

„Kako? Jaz da bi vam verjela! Nikdar več! Zadnjo betvico zaupanja so mi izpodbili vaši — oprostite ali ne! — nesramni odgovori. Z Bogom!“

Vstala je, da bi hitela v hišo se razjokati, a mama jo je ujela na pragu, kjer je doslej s sleharno žilico poslušala prepir:

„Čakaj no, Idka! Bog pomagaj! In vi, gospod Belec, pa pomislite, kaj je sedaj vaša moška dolžnost!“

„Vem, gospa, e! Tudi hočem vse dovršiti.“

„Za to je bil čas že kdaj, ko vas še nisem poznala dobro; sedaj je prepozno“, mu je odločno segla na pot Ida.

„Idka, ne bodi sitna“, jo je svarila mati boječe.

„Mama, veš, za poštarjevo norico sem — vsaj za jedno bridko izkušnjo — prepaletna.“

„Zakaj pa nisi bila doslej, — ti —“, je zarentačil stari Planinec skozi okno, stisnil nemško kletvico med zobe in skrnil puško za hrbet.

„Taka-le je, glejte no, gospod-e papa!“

„In prav je tako“, je zarentačil stari sedaj na Belca.

„Ne rečem-e, da ni prav, gospod, ali-e.“

„Nič e — nič, ali: izpolnite, kar ste ji obečali, če ne — sonst —! Jaz sem njen oče — bridko užaljeni oče, ki nisem tega zaslužil, meiner Seel' da ne.“

„Saj ne pravim, da ne bom, gospod-e — Planinec, ali —.“

„Nič — ali —! Strela! Obljubi, če ne, ustrelim. Ne uideš!“ In dolga cev oskrbnikove puške se je sumljivo stegnila skozi okno na Belca. Ženski sta zavrisnili bolestno in obstopili boječega poštarja, ki je z očmi hrabro meril pot za najbližji ogel, kjer bi bil varen pred zevajočim žrelom; pa prej nego se je do dobra odločil, kako bi, kaj bi, sta ga ženski potisnili v vežo... Kamen sta stala, kakor o velikih praznikih in velikih nalivih, ko lahko vsakdo nese v najbližji mlin, Planinec je pa hodil po odru z rokama na hrbtu in puško na rami kakor da straži koruzo. Poštar ga je pogledoval strahopetno: v taki stiski ni bil še nikoli; vendar se mu je zdela majhna laž spolobnejša, nego sramotni beg.

„Pa ni zares, gospo-od! Saj smo bili stari prijatelji-e —.“

„Odslej smo si strupeni sovražniki, če ne poravnaš tega.“

„Obetam, prisezam e — vse storim...“

Tu se oglasi Ida:

„Lažnik! In jaz da bi vzela moža, ki šele s smrtno nevarnostjo prisiljen potrdi prostovoljno dane obljube?! Tak bi me zapustil tudi v zakonu.“

„To je moja resna volja, Idka!“

„Verjamem: sedaj. A vedite, gospod poštar, da me po tolikih bridkostih, v katerih sem do cela spoznala vaše figa-moštvo, prav nič ne veseli sklepati z vami kakoršno koli zvezo. Z Bogom! Drugič in zadnjič.“

Lina se je bala, da se res vse razdere, pa je pristavila:

„Sama si ga izbirala, Idka!“

„In mu tudi sama vse verjela; nobena druga bi mu ne bila, veš, mama.“

„Saj druge tudi nisem iskal-e!“

„Da bi bila za deklo vam, vašim otrokom in vašim dolžnikom; jaz pa hočem zmagovati, vladati — hočem kraljevati. Tako umevam življenje, tako ste je umevali nekdanj tudi vi — vsaj z jezikom.“

Sedaj je šele mama umela, zakaj se ga brani; in oba z očetom sta se ji približala. Lina je objela hčerko in vskliknila veselo:

„Prav, dete moje; saj sem vedela, da se ne zavržeš. Ti boš še —.“

„Dete, pametno bodi“, jo je svaril oče nemški; „bolja je gotova bodočnost kakor negotove pene. Sporazumi se ž njim, ki ti je obljubil vse.“

„In zabil vse! Papa, ti ga ne poznaš. — Oprostite, gospod poštar“, obrnila se je za hip k njemu, potem nadaljevala očetu in materi: „Da ne porečete: moja nevhvaležna, nepokorna hči bi bila lahko to in to, pa nas ni slušala, čujte! Prosim, gospod Belec, kdaj ste rekli, da pojdeva v Trst?“

„V soboto-e!“

„Prosit za službo poštarja v B. v Istri?“

„Da; pa rajši bi kje bliže.“

„Dobro; če ni vam prav, je pa meni. Prebereva si lahko pozneje, ko bo nekaj gotovosti. Torej v soboto na kolodvoru! Kdaj, prosim?“

„Ob 10. uri-e — dopoldne.“

„Dobro!“

„Dobro!“

„Pomnite: gotovo.“

„Prav gotovo-e!“

„Mene bo spremil Oskar v vas in potem še na kolodvor, ne mama?“

Dočim so se dovrševali v veži tehtni pogovori, sta sedela mala samosrajčnika v kuhinji na tleh poleg prinesenega dračja ter pridno razmetavala najprej male snopke, ki so jih prinesli otroci, potem sta se lotila še bremena, katero je razvezala mama. Po končanem delu sta zahtevala tudi svoje plačilo

in v ta namen prihitela v vežo brezozirno se otepaje z dolgima šibama: „Mama, lačen! Papa, lačen! Polente, papa! Lačen, lačen!“

Belec se je glasno zakrohotal prihodnjima svakoma; segel v žep in podaril svakemu svetel novčič. Boječe sta pogledala poštarja in boječe denar ter slednjič vprašala mamo, če se denar lahko jé. Mati ju je zapodila, češ, pojdiva k Idi, ki se je v tem oddaljila v sobo; ona kuha večerjo. A kmalu sta prikričala nazaj s podvojeno silo, da Ide ni tam.

V sobi je urejala svoje stvari.

Belec je govoril z roditeljema zunaj o marsičem, najmanje o namerjeni poti in prav nič o bližajoči se svatbi. Ko ga je pa predramil otročji glas, začelo se mu je silno muditi in odšel je; medpotoma je pa premišljal: je-li premagal ali je sam premagan.

Slednjič si je — kakor še vselej — pomagal iz zagate tako, da je bilo zanj prav, pa bodi tudi drugim prav ali ne, pošteno ali nepošteno.

V soboto je prišel na kolodvor ob 11. uri in dobil tam Oskarja z voznikom.

„Kaj, da vas ni bilo prej?“

„E, to nadušljivo kljuse! Mislim sem že, da mi cepne na potu, tako je kašljalo. Prav toliko sem mogel kam z mesta kakor prirastel. — Sem zamudil-e? — Pa saj tako ne mislim naprej; hotel sem le Idki povedati, da ne maram službe v B.; saj imam pošto doma; rajši počakam kaj boljšega. Vem, da bo tudi ona zadovoljna s tem. A kje pa čaka, Oskar?“ Prav nestrpnost je pogledal gori in doli po cesti.

„Ne čaka več.“

„Je-li že šla naprej?“

„Da.“

„V Trst?“

„Ne, v Gradec pred pol ure.“

„Te, te, te! To je napačno!“ (Dalje.)

Družina socialistova.

(Spisal Ivo Trošt.)

(Dalje.)

VIII.

„Julij Železnik in drug“, ta napis je blestel že par let nad največjo prodajalnico v Zagorju. V izložnih oknih se je pa dobrovoljnim kupcem samo hvalilo razno blago. Med visokimi kupi riža, limon in pomaranč, s tržaškimi figami venčanih rožičev, čokov sladkorja in navrhanih posod ceylonske kave se je včasih pokazalo radovedno lice trgovskega pomočnika Frana, redkeje gospoda Julija Železnika, a največkrat zadovoljni obrazek soproge mu Karle in njene vstrajne zavetnice vdove svétnikove. Pa vse to le za trenutek! Ako je prihajal iz prvega nadstropja dvoglasni ali pa tudi samo jednoglasni otročji vrišč, sta zbežali obe, za njima pa je šel še črnooki gospodar. Svétnici je namreč pred petimi leti umrl soprog; ona je pa — kakor prej, tako tudi — po njegovi smrti nadaljevala prostovoljno svojo dvojno nalogo, ki si jo je naložila v življenju: spraviti v zakonski jarem Železnika s Karlo in sebe z Branikom, ki je, dasi mlad adjunkt v sosednjem trgu, prav rad obiskoval nekdanjega predstojnika in — predstojnico. Po svetnikovi smrti je pa hkrati zastalo to občevanje. Mlada in še vedno zanimiva vdovica z nekoliko tisočaki imetja in z barvanimi lasmi ob sencih je to bridko čutila in tudi prav trdo očitala nekdanjemu častilcu najprej pismeno, a pozneje, ko se je ponudila prilika, tudi ustno, z lica v lice.

„Ali sem zaman upala, gospod adjunkt, zaman se zatajevala toliko let?“

„Nikakor, milostljiva gospa svétnica; to zaupanje sem vam vračal z žrtvo lastne prostosti; saj veste, da sem moral biti povsod z vami in vse učiniti, kar ste želeli, he!“

„Vi nehvaležnež.“

„Ne prenaglo, milostljiva! Kdo je spravil Planinca ob kruh? Kdo je ščuval Plohača

in druge dolžnike, da so preprečili Belcu zvezo z Ido? — Kdo? — He!“

„O, prosim, nehajte!“ Siloma si je zatisкала ušesa. „Vem, da nisem za vas: sem stara, nerodna in morda tudi preuboga, a vse neveste niso bogate. Prosim, samo to mi povejte, s kakšnim namenom ste takrat dvorili meni?“ Ponosno se je zravnala in nepremično zrla v oko, a Branik se ji ni umaknil, marveč vprašal mirno kakor da zažiga svežo smotčico:

„Želite, da vam povem istino?“

„Tudi zahtevam!“

„Zato, da ste me priporočali svojemu soprogu in mojemu predstojniku, kateremu je ugajalo, da sem se vam laskal; tudi vam je bilo všeč, a meni je pomaglo, da sem več let pred drugimi adjunkt. In to tudi nekaj vrže.“

„Sebičnež! Kaj so pa sodili tedaj ljudje o naju?“ O Dio mio!“

„Ali moram jaz kaj za to, gospa svétnica?“

„O, nič, nič, saj vem. Prosti ste, gospod adjunkt.“

„In vi, milostljiva, če se ne varam — tudi. Torej se priporočam!“

Ni mu odgovorila.

Vstal je, vrgel ogrtač preko rame in odšel; ona se je pa naslonila na mizico in ihtela zaradi tako dolgo zaželene — izgubljene sreče.

Po tem sestanku ga ni videla več, in tudi misel nanj je ni vznemirjala več. Njegov spomin je odložila, kakor denemo strto posodo v staro šaro v svesti, da bo treba druge. Finančni respicijent Weiss je prvi čutil, da je svétnica spregla z Branikom. Spoznavši vdovine namere ji je neki dan pokazal zaročni prstan nekega že — davno pozabljenega znanja. Nekdanji adjunkt, ki je bil kmalu po svétnikovi smrti imenovan sodnikom in se je še vedno bavil s politiko ter

ob vsakih volitvah ponujal svojo kandidaturo osrednjemu volilnemu odboru, je sklenil, zvedevši o vdovinih ponudbah, da mu kot bodočemu poslancu še najbolj kaže, ohraniti si „prosto roko“.

Zato si je poslej tembolj prizadevala združiti Železnika in Karlo in sebi poiskati primernejšo partijo, kakor so bile prejšnje. A to se ji ni posrečilo. Izvolila si je torej stanovanje poleg srečnega mladega parčka, ponudila Železniku nekaj tisočakov na posodo in s tem postala njegova družica v trgovini, kar je kmalu potem naznanjal nad prodajalnico napis v pozlačenih črkah, a še živahnejše v prodajalnici različno blago, mogočne zaloge in gospodarjev veseli obraz.

„Julij Železnik in drug“ je naznanjal nekdanjim nevoščljivcem, ki so se v dneh Železnikove budalosti veselili njegovega propada, da je sreča pri njem v gosteh. Ta napis je pa glasno klical tudi staremu Frideriku Planincu, da bi bil oni „drug“ lahko baš on. Ni ga bilo veliko videti v Zagorju; a kadar je bil tam, vselej se je mama Lina bala njegove vrnitve in njegove sitnosti zaradi Ide, o kateri ne ve že več kot pol leta nihče, kje je in kaj počenja. Najprej so izostale razne denarne pošiljatve za malo Sidonijo, potem so prenehala tudi pisma; in slednjič, ko so vprašali vodstvo onega hotela, kje je hčerka, prišel je odgovor, da Idke ni več pod streho.

„Sedaj je pa res gospa, naša Idka; kaj, mama? — nicht!“ siknil je Planinec, ostro pogledal ženo in si ruval že itak redko brado. Lina mu ni odgovorila; povsila je oči in mislila, kako nespametne so dandanes ženske in še posebej njena Idka, ker ni hotela sprejeti Belčeve ponudbe. Tudi če je nekoliko vihrov, mož je mož, nič je pa nič. In zopet je začela z žensko nespametjo . . . Oče Planinec je čutil vso onemoglost nekdanjih socialnih nazorov in glasno klel pogubne načrte, ki so mu pogubili hčer. Stopil je na oder med kamena, namaknil vodo, da je zaškripalo in zaropotalo po vsi hiši, tako naglo so se vrtela kolesa. Jezen je bil, da bi škripal z zobmi, da bi se iskre podajale,

a ostavili so ga kakor boljši časi tako tudi zobje; žalost mu je zalivala očetovsko srce, da bi se najrajše udrl v zemljo, pozabil gorjé in samega sebe; žene, otrok ni niti pogledal, rajše puško na steni . . .

„Za prvo sramoto še druga in še — prav gotovo tudi — tretja, četrta . . . Oh! Osem deklic — in če bodo hodile za prvo tudi druge . . .!“ Mož se je prijel za glavo in jo hotel treščiti na vrteči se kamen, da mu jo stere, odnese . . . „Že prva je taka, moja Idka! Kakšne bodo šele druge!“ Zopet je videl nekdanji svoj ponos, svojo krasno prvorojenko, nekdanji up in srečo v blatu gnusobe, in zopet se mu je krčilo, mu je pokalo srce. Ali je bila zanj sreča ali nesreča, da ni pomislil, odkod je prišlo vse to? Pa saj je bilo itak prepozno.

Lina je mirno popraševala:

„Kje je, kje je?“ in iskala po kuhinji dobrih oblizkov.

Najstarejši sin Oskar je začel umevati očetovo bol in iskati primerne službe, da bi vsaj ne gledal tolike bede. Dolgo je iskal zaman; in ko je tisto jesen sestra Vera odšla z neko tržaško gospo kot hišna, dasi mlajša od njega, zadelo ga je to prav nemilo. Ponudil se je finančni straži na Primorskem in žalostno ostavil domače gorje. Mlajša dva dečka je oče dal v rokodelstvo; jedno deklico in jednega dečka pa, ki sta komaj dovršila vsakdanjo šolo, je peljal v sosednjo vas — krave past. Toda sedem — z malo Sidonijo osem — jih je še vedno ostalo doma.

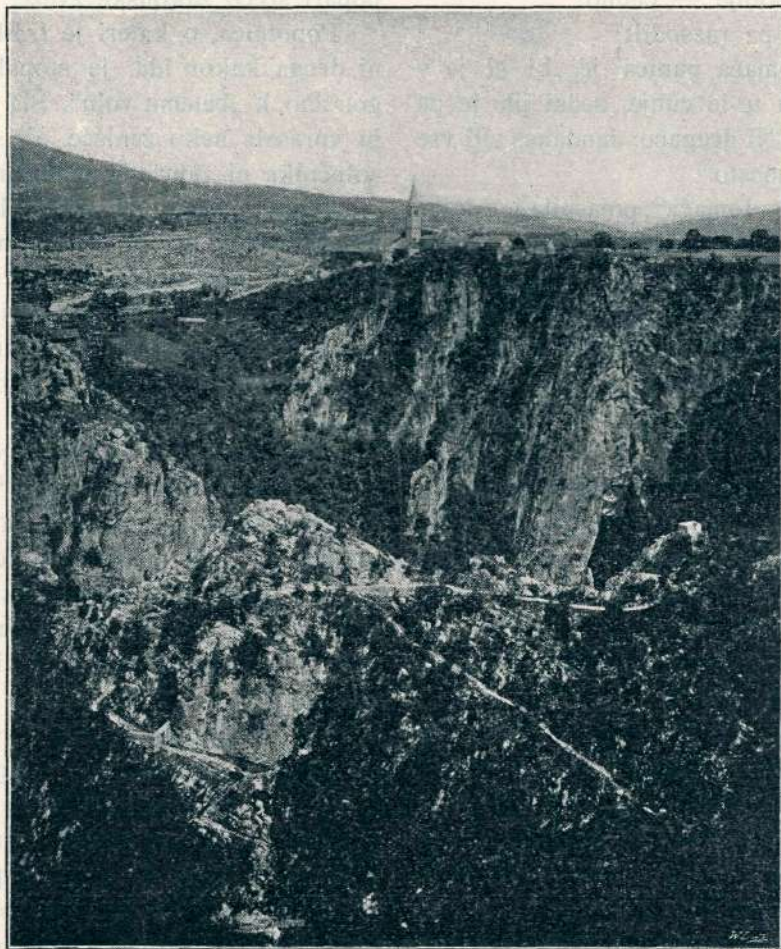
Ni bilo sicer več veliko jedcev, a manjkalo je delavcev.

Planinec se je počasi umiril, tlačil v pipo tobak, kadar ga je imel, in si mislil: kar bo, pa bo. Ko je nameril zasluženih meric, da so imeli dovolj za nekaj dnij, ter sedel na ognjišče z otrokom ali pa z mlečno pinjo v roki, spominjal se je še prejšnjih časov, spominjal nekdanje in sedanje bede, pa je začel s tresočim glasom razlagati malim poslušalcem o enakosti vseh ljudij, vrednosti dela in krivičnosti kapitala. Trdil je, in tudi Lina je bila prepričana, da so drugi krivi

njih nesreče, sploh, da so drugi krivi vsega gorja na svetu. Bog je ustvaril svet za vse; bogatini so ga pa zasukali tako, da imajo srečo, veselje in obilnost oni sami, velika večina pa ima žalje, bedo, glad in žalost.

„A, še pride čas“, je prerokoval slovesno, „ko večina stre prisiljeni jarem ter razdeli kupe bogastva in sede k polni skledi

bogatinov... Pride čas, a mene ne bo več.“ Zamislil se je in veličasten je bil v teh mislih. S tem prerokovanjem je videl združeno srečo svojih otrok; a zdelo se mu je, da ko njega ne bo več in ko zasveti sreča njegovim dragim z zarjo enakosti, ne zasveti niti več vsem njegovim; Idke ne bo več.

Škocijanska jama pri Divači.

Fot. Al. Beer.

In zopet je očital mami Lini stare napake. Toda ta se je bore malo več menila za njegove besede. Skrbela je za otroke, šivala, prala, kuhala, pomivala, vzdihovala in v nekoliko letih pozastavila vse dragocenosti za dobro in slabo pijačo. Kolikor sitnejši je bil stari, toliko manj je okusil slastnih založajev.

V Zagorje je šla samo o dveh letnih semnjih; tam navidezno ni gledala na nič

„Dom in svet“ 1898, štev. 13.

drugega kakor na svoje opravke. Ako jo je pozdravila preprosta ženica, je še odgovorila, obrnivša se v stran; ako je pa imela srečati davkarico ali drugo znanko, umaknila se je v skrajni kot.

Ljudje so zabili nekdanjega oskrbnika z mnogobrojno družino in se čudili potratnosti novega valpta, ki je brezozirno izsekaval gozde, ne vprašaje, smem, ali ne smem.

Lepo pomladansko dopoldne so stali na vratih Železnikove prodajalne: gospodar, vdova svétnikova, Karla in dva črnooka dečka, ko je drdral mimo nerodni poštni voz, imenovan „karijola“.

„Neznana gospa se je pripeljala, ki je bila vsa zakrita! Gotovo ima trojni pajčolan čez obraz. Ali ne, Karla?“ vprašala je vdova.

„Da sama potuje — čudno!“

Železnik je pa razsodil:

„Kakšna domača punica je, ki si je v Trstu prislužila te-le čunje, sedaj jih je pa prišla pokazat. Ni drugače; dandanes sili vse v mesto, le v mesto.“

„Najbrž da je domača“, pojasnila je vdova, „zakaj ko je drdral voz mimo nas, obrnila se je v drugo okno; menda se boji, da se ji ne zgodi kakor našopirjeni sraki med pavi.“

Vdova je pogledala svojo skrbno urejeno obleko, nato Karlo, potem se je zasmejala, za njo še Železnik in Karla; to se je spodobilo.

„Nič se ni ustavila na pošti; bomo videli, kam krene sedaj“, premišljal je Železnik in šel nekoliko korakov proti pošti.

„Na! K ‚belemu volu‘ gre; morda misli, da je še župan, in je prinesla podpisat delavsko knjižico“, pristavila je Karla in vodila dečka nazaj v prodajalnico.

„Ida! Ida! Ida je prišla! Čuj, no, Karla, Ida!“ Železnik je vpil veliko več kakor za potrebo na ulici. Vdovo je minul smeh.

„Moj Bog, Železnik, ali je čudo, če je prišla? Lahko, da jo je poslal Belec iz B. Ne veste-li, da sta že več let —.“

„Poročena, ne! Razumem, razumem, gospa; jaz sem jo spoznal, takoj spoznal.“ Začel je dihati mirneje in se sramovati svoje naglosti. „Saj sem vedel, da stori Belec svojo dolžnost; to bi bilo grdo, a jaz sem jo spoznal, ne Karla, kaj?“

Toda Karla je bila z otrokoma že v sobi, jezna in žalostna, da se njen mož razburja še sedaj za mladostno neumnost, ki bi ga bila skoro pokopala, da mu ni segla pod pazduho ona, da, ona.

Vdova je zunaj prodajalnice mirila Železnika in potem mu pripovedovala še v

prodajalnici, da je sicer vedela že kdaj o poštarjevi poroki, a ni hotela s tem nikomur buditi neprijetnih spominov. To je še največ pomagalo.

Tisto popoldne je preživela vdova, kakor je sama trdila, zanimivo, zakaj spravljati je morala užaljeno Karlo s prenaglim soprogom, bojé se, da prva senca neskladnosti popari srečo zakonske zveze.

Popotnica, o kateri je trdil Železnik, da ni druga kakor Ida, je stopala mirno pred gostilno k „belemu volu“. Šla je celó v vežo in vprašala neko ženišče, ali se dobi voz; a solčnika ni zaprla in pajčolana ni dvignila.

Prišel je nekdanji mali hlapec Jože, ki je po Juretovi svatbi nastopil mesto velikega hlapca in silno grdo zabavljajal svojemu predniku, da je zastran babjega krila in piškavih šestih stotakov zatajil „samokrate“. Ob modri predpasnik si je brisal roki, na pol dvignil klobuk in dejal:

„Prosim, kakor ukažejo, gospa.“

„Prosim, précej naprezite!“

„Naj stopijo, naj, notri, če so kaj žejni; bo précej.“ Žejo je spomnil Jože največkrat zastran sebe. „Naj plačajo škrici gosposki; vrag naj jih vzame! A pošten človek rad pije.“ To je bilo njegovo vodilo po noči in po dnevu.

„Bi-i-i! Luca!“ je kričal v hlev, da bi ga slišala gospa in dala za pijačo; „gospa“ pa ni bila takih mislij. Mirno se je sprehajala sem in tje ter na videz malomarno motrila znana okna na pošti, napis „Julij Železnik in drug“ in črnooka dečka.

Poravnala je račun za vožnjo v sosednjo vas, stisnila Jožetu v pest znatno napojnino, za kar se je mož tudi glasno zahvalil, — in sedla v kot koleslja; Jože je pa počil z bičem in „Luca“ je poskočila. „Hi-hi-hi!“ . . . in zdrčala sta iz trga. A hitreje, nego so se jima bližali znani griči, vračali so se Idi spomini nedavno minulega življenja, spomini lepi, grenki, žalni in zli, a vsi same ostre pušice. — Šest let je minulo, kar jo je vlak odpeljal v nemški Gradec. Kako hitro so potekali dnevi, tedni, meseci . . . O, železnica, o Jože, Luca, vi vsi ste prepočasni! — Pri-

jateljica Sidonija se je res omožila z bogatim vdovcem, glupim zaljubljenecem, ki bi prisegel na istinitost njenih besed. Pa čas hiti in tudi sreča hiti dostikrat mimo nas, da ne vemo, kdaj. Tudi Sidonija ni vedela, kdaj jo je zapustila. Pol leta po poroki sta jela že oba javno kazati, da poslopje njune sreče že poka na vseh koncih. Začelo se je življenje — ne življenje: živ pekel. Sidonija je trdila, da je prevarjena, mož da je prevarjen. In oboje je bila resnica: ona je hotela živeti svobodno kakor pred zakonom, on pa tudi svobodno kakor brez zakona. Zato sta javno drug drugemu in nalašč razkrivala slabosti.

A v hotelu se je nadaljevalo prejšnje življenje, in mladi gospođinji Fricka in Ida sta vsled tetine boleznii še vestneje uporabljali proste urice. Kakšni dve leti pozneje kakor Sidonija je dobila med gosti v hotelu tudi Fricka tovariša za zakonski stan. Lahkoživa, brezskrbna in prijazna gospica je ugajala nekemu priletnemu baronu, Fricki pa njegovo bogastvo in še najbolj šesteroroba krona; vendar je teta, izgovarjaje se na oslabeledo lastno zdravje, odlašala svatbo; drugi so pa hoteli vedeti, da se je skrbna ženska bala, Fricka bi se utegnila prav tako prevariti, kakor je tožila Sidonija.

V svetli kočiji sta se vračali nekoč Ida in Fricka zgodaj zjutraj od hrumeče veselice, zavijali se v gorke kožuhe ter stiskali druga k drugi. Voz je ropotal. Deklici sta se pogovarjali:

„Kdaj se naveličaš tega baronskega nerodneža?“

„Kdaj že! A kaj hočeš? Za baronese čast bi marsikatera storila še več.“

„Draga moja, ko bodeš baronesa, ali ne boš ničesar več potrebovala?“

„Narobe, vsega mi bo manjkalo, to vem.“

„In baron?“

„Bo moral skrbeti za baroneso, ha, ha!“

„In baronesa?“

„Da ji ne bo dolg čas, ha, ha, ha!“

„In tvoj pošten Tone?“

„Si lahko izbere drugo.“

„Ali pa pove vse baronu.“

„Misliš, baron je tako nespameten, da bi verjel, ali pa Tone tako neumen, da ne ve druge poti!“

„Pa če bi le uganjal sitnosti?“

„Hm! Povabim ga kot mladostnega prijatelja — hm! Morda boš ti modrejša, če si navežeš revmatičnega markiza. Tudi Sidonija ni ukrenila drugače.“

„Ne ona, njen soprog, ki jo je zapodil in vložil prošnjo za ločitev.“

„Misliš, da je to vse res?“

„E, prevečkrat je že prej tvoja teta zakrila njene napake z denarjem ter ju zopet spravila, da bi sedaj ne bilo res.“

„Oh, Idka! To mora biti krasno, prekrasno, ko pride skesani soprog in pa, — tako-le — tetka ali mamica ter mu pomaga povedati, da se je poboljšal. Jaz se baš tega veselim najbolj.“

„A ti?“

Veliki hlapec Jože je počil z bičem ter zavpil: „H-i-i! Luca! kalop, hop!“ In šlo je še prenašlo; pa Ide vendar ni vzdramilo, da bi zabila ropotanje hotelske kočije.

S Fricko sta samo še dvakrat zamenjali zimsko obleko za letno, muf za solnčnik, kožuh za šal, in ko sta ga tretjič, je stala Fricka z baronom v cerkvi pred oltarjem in poleg nje ona — Ida. Visoke sveče, duhovnik s štolo, cerkev okrašena, po tleh dragocene preproge, okrog imenitna gospoda.

Po cerkvi je odmevalo iz posameznih gruč zamolklo kihanje, nespodobno šepetanje. A vse to je ni ganilo; mislila je na svojo toaleta, na svojega revmatičnega ženina, mislila na prihodnjo srečo poleg njega in svojega izvoljenca, ko jo predrami baronov krepki „da“ in potem nekoliko blažji nevestin glas, ki je pritrdil zvestobo možu z namenom varati ga, ker ji je ugajal njegov naslov. Z naslovom mu hoče vzeti še dobro ime. Tega ni zaslužil. Streslo jo je. Duhovnik je blagoslovil prstana, in baron ga je s tresočo roko nataknil na prst svoji nevesti; Ida je krenila z glavo v stran. Misli so hitele dalje, dalje . . . Sidonija ne mara domov, ne sme k soprogu, pogreza se vedno globlje; Fricka tudi ne bo boljša in sedaj — je na

vrsti ona, Ida Planinčeva, da začne isto pot navzdol, navzdol v blato, v nesrečo, odkoder ni rešitve. Ali je mogoče? Niti v romanih ni čitala kaj takega. Ona je že več kot na pol tam, tam... In tako rada bi še živela, veselo, mirno živela! A tu prepad, žrelo! „Sedaj sem na vrsti!“

„Oh!“ je vskliknila in se naslonila prestrašenemu spremljevalcu na ramo. Ljudje so nehali opazovati nevesto, in nedostojne opazke so letele sedaj njej: „Glejte, ta bi ga bila rada! Kdo bi si bil mislil? Te, te ženske!“ Nekatero gospe so prihitele in jo gledale radovedno. Rekla je, da ji je slabo. Peljali so jo na zrak, na voz, domov. Družice so uganile, da to ne pomeni nič dobrega. Ido so zapustile misli, ostavil jo je tudi spomin, zakaj zavedla se je šele nekaj tednov pozneje v bolnici. Povedali so ji, da so jo nehali krčeviti napadi blaznosti, ko je z groznim naporom in hripavim glasom podila od sebe pošasti, stariše, znance in vragove. Zdravniki so mislili, da ima neozdravljivo živčno bolezen, a obrnilo se ji je na bolje. Odslej je čas potekal hitreje. Obiskujoče jo prijateljice so ji naznanile, da je Sidoniji in Fricki umrla teta, zapuščivša jima upravo hotela.

„Sedaj si preberem službo“, vzdihnila je bolnica, in za hipec se ji je v lice vrnila lahna rudečica.

„O vemo, vemo! Z markizom!“

„Ej, živa ne maram v pekel, satana pa ne marajo na svetu.“

„A, ti si krasna Satanela.“

Prijateljice so se spogledale, češ: spet se ji vrača blaznost.

Teden pozneje je že vlak pihal ž njo v domače kraje. Na poštne vozu, imenovanem „karijola“, se je pripeljala v Zagorje, kjer je namerjala popraviti prvo napako, storjeno na prvi predpustni veselici pred osmimi leti — pa jo je poleg napisal „Julij Železnik in drug“ marsikaj iznenadilo huje, trpkeje.

Zato pa le naprej, naprej!...

„E-e-e ha!“ je ustavil voznik. „Prosim, gospa, ali bodo šli sedaj peš? Smo že na mestu.“

„Z Bogom!“ bil je odgovor, in Jože je pozdravil dvignivši klobuk tako visoko, kakor je to dovoljevala podarjena napojnina.

Ida ga ni videla; mirno in samosvestno je stopala po stranski poti proti mlinu; Jože je drvil s konjem v Zagorje.

„Mama, mama! neka gospa gre k nam, gospa!“ je kričala šestletna Sidonija v slabi nemščini ter zbežala na pol oblečena in precej umazana v hišo.

„Marš v kot ali pa pod ognjišče! Ti spak ti! Kaj zevaš!“ je bilo ne premehko svarilo mame Line v navadnem dolenskem narečju.

„Kdo prihaja?“ oglasil se je počasi oče Frice z mlinskega odra.

„Kaj vem?“

Dočim je Lina hitro pospravljala v nekoliko boljši red obleko na prsih in pripenjala raztrgani del krila za pas, stemnilo se je na pragu, in visoka močna ženska postava z mirnim pogledom, nekoliko ohropelim glasom je pozdravila: „Papa, mama, Bog Vas...“ Jok jo je ustavil. Poljubovala je mater in objemala očeta. Mati se ji je zdela samo nekoliko postarana, ali oče, oče se je sključil, da bi bil le težko spoznal nekdanjo moško postavo.

„No, no, ti Idka, ti —!“ je momljal srečni mož — „schau, schau!“

„Da si le prišla, no, no; sem mislil, da si se izgubila, weisst.“

„Malo je manjkalo, veš, papa!“

V tem so se nabrali okolu nje otroci, zvedavo gledali tujo žensko in zvedevši, da je nekdanja Ida, odločno popraševali, kaj jim je prinesla. Razdelivša nekoliko slaščic je potegnila Sidonijo k sebi v naročje, čemur se je kodroglavo dekletce branilo trdovratno najprej z dvema, potem celo z vsemi štirimi.

„Ne bodi tako divja! Moj Bog!“ Zadnji dve besedi je izgovorila nemški in pogledala mamo; ta se je pa obrnila proč. Ida se je razjokala stiskaje Sidonijo neprenehoma na prsi.

„Zrastla je, kaj?“ Planinec je pasel oči na vrnivši se hčerki in brisal solze, ki so se mu mešale v belo brado.

„Ubožica“, vzdihnila je Ida in zopet poljubila umazana ličeca svoje ljubljenske.

„Pa vendar, Idka, kje si bila, da ni bilo ne duha ne sluha po tebi?“ vprašala jo je mati.

„Lina, vprašaj rajši, kje je danes kosila naša Idka?“ pripomnil je oče.

„Sem prav pozabila, res. Pojdimo v sobo, da se razpraviš! V tem času skuham kavo; ječmen je že pečen.“

Pri uljnaku.

VII.

Kako je pohítel med svet
Iz gnezda ta tič izpeljan,
Kjer vedno ga grelo je matere krilo!
Nikoli še moker, nikoli gládán,
Nikoli še v boju razgret,
Nikoli preganjan, nikoli kljuvan,
A ljubljen obilo.

Ko prva ga ploha dobila,
Ujeda ga prva lovila
In grabila ga za perje,
Ko prvič je spal brez večerje:
Kako je tedaj obupaval,

Življenje spoznaval,
In bridko je tožil,
Ko pesmi je krožil!
A letos? — Ta tič je krepák,
Med tiči je čil veselják.
Kaj mar mu za par je peres,
Če s kom se spopade zares!
Zažvižga na hruški glasno:
„Šaj perje se drugo dobó.“
Če moker je ves in polit,
Pa solnca počaka in gre se sušit,
Potem pa zažvižga, zapoje,
Kot drago mu — vedno po svoje. —

Tak tiček nedavno jaz sam sem še bil,
Ko sem se med svetom živeti učil.
Tedaj sem pač jokal in tožil,
Če vame kdo lok je izprožil.
Sedaj se pa svetu le smejem
In skrit pri uljnaku se grejem.

VIII.

Le vleci ga! Kako si močna!
Še ti pomagaj sestri, ročna!
Tako! — Pod kapom naj sanjari!
Domà itàk samo lenari.

Kdor brani vsakega se dela,
Pa tudi ne zasluži jela;
Čemu bi jedni se potili,
A s potom drugi se mastili?

Ljudje pa tega ne storijo,
Ker dela menda se bojijo:
Kdo štel potem bi silne vsote,
Če vrgli bi pod kap vse trote!

F. S. Finžgar.

Družina socijalistova.

(Spisal Ivo Trošt.)

(Dalje.)

Stopivša v sobo se je Ida čudila, kam je izginilo toliko ležišč, zibelij, bratov in sestric . . . Pohištvo, nekaj natrpano kakor v vreči, je bilo redko, polomljeno in črivo. Mnogo znancev, ki so se ji zdeli nerazdružni, ostavilo je drugim svoja mesta.

Zvečer je oče Frice ustavil kolesa nekaj prej, spravil otroke počivat, natlačil pipo in sedel poleg Ide, mama Lina obema nasproti z nogavico.

Ida je pripovedovala dogodke zadnjih let, oče je često dregnil z gorenjim koncem pipe po bradi, a mama je pritrjevala:

„No, da; saj sem pravila! — No, iz tebe bo še nekaj; saj sem vedela.“

„Moja načela, Lina, so našla rodovitna tla!“ pobahal se je starec in še živeje upiral pogled na ustnice svoje prvorojenke, ki je — vidé, kako malo jo umeta roditelja — krčila in krčila svojo povest iz nemškega Gradca ter slednjič končala brez markiza.

„O, o! Idka! Zakaj pa? — Tako-o-o, tako-o-o! Neumnost! Ti si —.“ Lina se je nemirno premikala na sedežu, ko je Idka mirno zvršila pripovedovanje in mirno upirala vanjo svoje oko.

„Jaz bi bil ukrenil drugače, ja ganz anders, Idka. Pa moja načela, veš, mama, so zmagala.“

„Tvoje budalosti, ne zameri! Vse otroke si mi zbegal in pokvaril s tistimi budalostmi.“

„Ali pa ti s svojimi. Morda nisem pravil: Železnik ne zna nemški, pa je bil vama obema prekmetski, a sedaj je možak, ki odtehta sto drugih.“

„Pojdi ti in tisti sován! Markiza naj bi se bila držala.“

„Mama, on bi me vzel samo za okras svoje hiše in za deklo svojemu revmatizmu in svoji sitnosti; in dekla bi bila lahko že kdaj, to veš dobro, mama!“

„Pa vendar bi bila gospa.“

„Stokrat nesrečnejša od zadnje beračice.“

„In če bi pošteno živela ter soprogu zvesto stregla?“

„Papa, hliniti se nisem marala nikoli.“

„A živeti treba.“

„Bolje skromno in zadovoljno nego v obilnosti, pa v vednem strahu, da mi potegnejo krinko raz lice. To se zgodi prej ali slej v vsakem romanu, ali jaz sem to videla tudi v življenju. Zato — —.“

„Odklej pa nosiš tercijske naočnike, Idka?“

„Odkar sem zares spoznala podlost sveta.“

„No, mogoče. A kje dobiš moža, ki bi te maral s takimi nazori?“

„Najbrž nikjer; a med boleznijo in po boleznijo sem mislila nanj.“

„Na koga?“

„Na Železnika — —.“

„Ha, ha, ha! Prepozno te je srečala pamet, dekle!“ se je prisiljeno vtaknila mati.

„Ali pa prezgodaj Belec, kaj, Lina?“

Mama ni odgovorila, le osorni pogled je bil Fricu plačilo za neslano opazko. Ida je začela ihteti in slednjič plakati na ves glas.

„Torej kaj sedaj, Idka?“ vprašal je oče nekoliko mirneje, dočim se je Lina držala naravnost kisló.

„Prosila sem za službo na pošti.“

„O, kdaj bo še kaj s tem?“

Za odgovor je Ida še glasneje zaihtela in stisnila čelo z obema rokama . . .

Z različnimi čustvi in pozno so zaspali na ubožnih ležiščih.

Tudi naslednje dni je bilo v mlinu največ slabo vreme. Mama Lina bi bila najrajša kar noč in dan pogrevala zapuščenega markiza in zamujeno gospo markizo; oče je pa preudarjal, mrmral, prešteval prste na jedni, potem na drugi roki in vedno prijazneje gledal Idko.

„V kolikem času upaš dobiti službo, was?“ vprašal jo je neki dan prav ljubeznivo, ko je prišla motrit njegovo mlinarsko spretnost.

„V nekoliko tednih, papa; mi je obljubljen!“

Mirno, kakor ni slišala že davno govoriti očeta, ji je pritrdil in dostavil:

„Samo, da boš imela zadosti; pa mi smo tudi potrebni, dasi nas je malo.“

„Papa, jaz hočem pomagati, kolikor bo mogoče; a mnogo več —.“

„Vem; mnogo ne boš imela sama; pa nekaj je nekaj, nič ni nič, nicht so? Tudi Oskar služi, a použije vse sam, še zadosti nima, se mi zdi. In Vera tudi; prav dobro službo ima.“

„Nespametna sta še, papa; ni jim znano, da svet laže, laže v vseh mogočih oblikah. In največji lažniki, ki vodijo za nos krdela brezmiselnih bitij, imajo največ sreče, največ dobička; ali stotine življenj se mora za to svoj živ dan trapiti.“

„Prav modro govoriš, dete; mene je svet varal in me še vara. A danes čutim vendar neko zadovoljstvo, da se vsaj vi, deca moja, lotevate vstrajno poštenega dela. Ta misel me ne vara.“

„Hvala, papa!“ — Pogovor jima je zmešala Lina, ki je prihrumela v vežo: „Ni moke, ni soli, ni krompirja; o sami salati naj živé kebri. Preklicana mizerija, koliko te je preveč!“

Niso se umeli.

Poslej se je Ida često pridružila očetu. Mož se je pomladil o njenih zrelih mislih, a mama jo je sramotila, zbadljivo jo pošiljaje k Belcu v Istro.

Neko popoldne je prijokala Ida k očetu, tožeč, da mama sramoti tudi nedolžno Sidonijo.

„Potrpi no, Idka! Jaz sem potrpel z mamó osemindvajset pomladij. Človek prenese vse, ako je vstrajen. Poglej me, sedemdesetletnega starca, čegar življenje bi s samimi bridkostmi napolnilo debele bukve, pa še si upam dvigniti vrečo žita; jaz, ki sem bil velikošolec, bil grajščinski oskrbnik, sem izkusil mnogo in potrpel mnogo, a privadil sem se vsemu. Le poglej, kakšen junak sem!“

Krepko je vrgel vrečo žita čez ramo, da so mu zaškripale stare kosti, in veselo je pogledal svojo hčerko, hoteč jo dejanski poučiti, da je prej govoril resnico; lažečemu po stopnicah so se jela šibiti kolena; morda je tudi glava občutila slabe posledice pretežkega bremena na stara leta. Spotaknil se je in padel vznak, vreča njemu na prsi. Kakor smrtno zadeti, preganjani jelen je zahropel:

„O jej, jej, o-o-o!“

Ida je zavpila:

„Mama, o mama, oh, oh!“

Toda mama ni hotela slišati; menila je, da hoče hčerka zopet dokazati, o čem je prepričala očeta, da misli drugače kakor mama.

„Mama, ma-ma“, klicala je obupno in izkušala zvaliti vrečo z očetovih prsij, a njene roke so bile preslabe. Starec je stezal nogi od sebe, grabil z obema rokama vrečo in tla, a vreče ni mogel spraviti s sebe.

„Za Boga, mama, mama! Očeta bo zadušilo. Pridi pomagat! Oh, ma-ma-a!“

„Joj, joj!“ zavrisnila je Lina, prihitevša na pomoč.

Šele obema se je posrečilo zvaliti težko vrečo v stran in posaditi očeta poleg stopnic. Žalostno je gledal in ustnice imel odprte, suhe, kakor da ga silno žeja.

„O, jej, jej, o-o-o!“ vzdihoval je in iskal opore, da bi se vzdignil po koncu.

„O, jej, jej! Lina, daj mi roko; Idka, ti pa ná to! O, jej, jej! No-o-o! Potegnita, vzdigni-ta no-o-o!“

Stopil je na noge ter opiraje se na obe ženski prišel v sobo. Rekel ni nič, zdihoval vedno redkeje. Nekaj minut pozneje je hotel zakašljati, pa se mu je udrla kri skozi nos in usta. Ida je omedlela, sama Lina ni vedela, komu bi prej in kako bi komu pomagala. Strah, skrb, neodločnost sta jo premagali, da je obstala kakor uzidana. Bolnik je omahnil na okrvavelo posteljo z odprtimi, osteklelimi očmi in odprtimi, okrvavljenimi ustmi in se ni več gnil. Kakih dušnih krepčil sta se ženski prav toliko spomnili, kolikor so jih pogrešali v življenju; niti po-

zneje se ni nihče domislil duhovnika. Oče je trdil: Vera je zasebna stvar; Lina pa ni niti mislila, kakšna stvar je.

Drugi dan je prišel domov Oskar in milo pogledoval mrtvega očeta; prišla je tudi Vera, jokala glasno, kje je njen papa, in prav tako glasno prosila Idko, naj ji posodi črno obleko. Tudi mama Lina je stopala okoli poparjena, razkuštrana in objokana. Ko se ji je zdelo potrebno, je zagnala grozen jok, pa zopet tožila, da nima kaj obleči za pogreb. Naslednji dan so prišli tudi drugi otroci in se boječe družili z ostalimi bratci in sestricami, skrbno se ogibaje žalostnega pogleda na groznega mrliča.

Prišli so pa na vse zgodaj tudi štirje možje in prav glasno zabavljali, da niso pripravili krste.

„Ali ga bomo nesli v košu?“

„Ali ga pokopljemo kar v oblicah?“

„Še toliko si niste mogli pritrpati na goltancu, da bi mu privoščili nekoliko desak?“

Kolikor dalj so čakali, toliko debelejše so bile opazke. Domači so jih požirali in molčali, zakaj vaški robotniki so gledali grdo in se vèdli še grše. Slednjič so začeli skladati otroci med seboj desetice za očetovo krsto, a izgovorov je bilo mnogo več nego desetice.

„Jaz ne morem v službo, če dam toliko.“

„Ali bom hodil peš do Trsta in stradal do konca meseca?“

„Meni ni dal gospodar ničesar.“

„Meni je zapretil, da me zapodi, če mu ne plačam čevljev.“

Soglasni konec je bil: „Ida, ti daj! Ti imaš!“

Ida je šla molčé in poiskala zlato broško ter jo ponudila pogrebem.

„A, kaj bo to! Na semnju dobim za nekaj grošev pet lepših, kakor je tista“, trdil je vaški zvedenec in drugi mu je pomagal:

„In pa kdo naredi krsto sedaj, kakor bi jo snel s kljuke. Prepozno!“

„Potrpite, ljudje božji!“ vskliknila je Lina.

„Da bomo celi dan tukaj.“

„Zaradi tvojega dedca!“

„Nisi vedela, kaj bo nazadnje?“

Malo manj kot pesti so se dvigale, in gotovo bi se bilo zgodilo kaj nenavadnega, da ni prišel vaški župan in, spoznavši sitni položaj za obe stranki, poslal po krsto v mrtvašnico in kar v isti sapi vprašal domače, ali mislijo še danes od tukaj.

„Kam? Kam?“ oglasilo se je najmanj deset ust.

„Bodete že videli!“ In imenitno se je obrnil strani.

Pol ure pozneje je stopala mala vrsta pogrebcev k župni cerkvi. Mama Lina ni mogla dobiti niti na posodo črne obleke. Ida jo je posodila Veri, dva sinova, rokodelska vajenca, sta šla goloroka, mlajši so tekli bos, večina v na pol gosposki, na pol kmetiški obleki — prava slika pokojnikovega življenja. Tudi Oskar je stopal za očetovo krsto, poropotaval s sabljo in povedal brez ovinkov župniku še pred pogrebom, da nimajo s čim plačati. Mož se ni čudil in tudi Železnik se ni čudil. Prišel je izkazat zadnjo čast nekdanjemu zncu.

Bližnji ljudje, ki so poznali pokojnikovo mišljenje iz mlina, so pa rekli: „Dober človek, potrpežljiv kakor prag. Škoda, da je tako malo premogel in tako malo ukazal. Zaslužil je spodobnejši pogreb.“

Pogrebci so godrnjali, ko jim po končanem delu usmiljenja ni nihče privoščil kapljice pijače. Potolažil jih je Železnik, nagradivši njihov trud in zabavljanje z nekoliko litri vina. Domači so šli tiho domov in mislili, kdaj se povrne vsak na svoje mesto, z bridko istino v srcu, da nima očeta več.

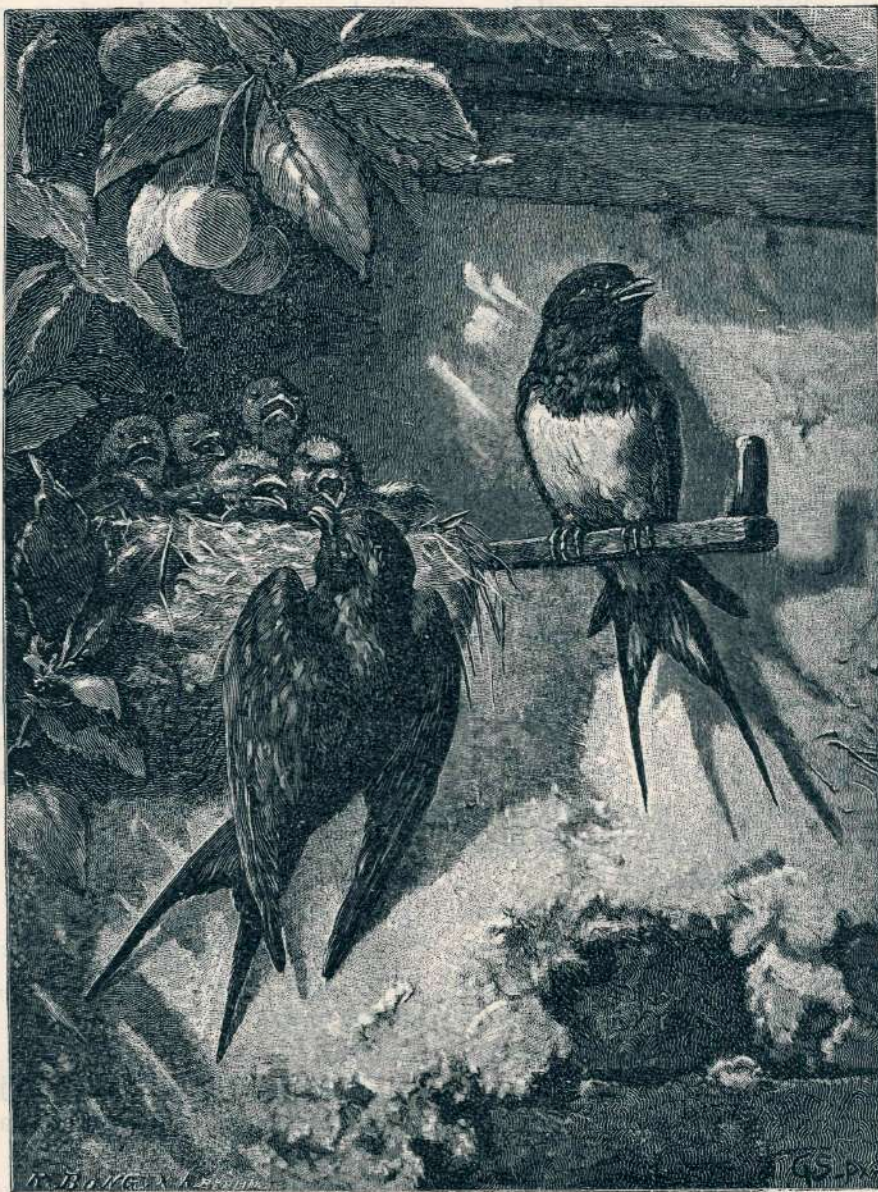
Prišedši pred mlin so se čudili nenavadni živahnosti in za kraj smrti celó prehrupnemu početju v hiši. Razlegal se je zapovedujoči glas, glas vaškega župana, pritrjevali so mu pol slovenski, pol nemški dva orožnika in hišni gospodar, ki se je tudi pošteno trudil odgovarjati v obeh deželnih jezikih, pa se mu ni sponeslo, ker tuj jezik ne gre čez vsake zobe.

„Plačal sem krsto, preskrbel pogreb; kaj hočete še več? Tako je!“ razlagal je župan.

„Sedaj vam preskrbimo še prosto pot v domovino vašega pokojnega moža. Bil je vrl

človek; zato vam odštejem še nekaj drobiža za priboljšek“, tolažil je hišni gospodar tar-najoče ženske. Orožnika sta prikimala; „Se-veda — natürlich.“

Tam izza vogla se je prikazal široki, ru-deči obraz odgonskega voznika in pristavil: „Hitro, hitro, da se mi ne prehladé konji; so vroči.“

Lastavičja družinica.

Slikal G. S.

„Pa res! Uboga živina. Tako je!“ potrdil je župan.

Ko so spoznali, da je umrl oče, ni bil jok niti za polovico tolik kot danes. Oskar je zaropotal s sabljo, rekoč:

„Toliko bodete vendar dovolili, gospôda, prosim, da se poslovimo otroci od matere in vsi med seboj. To je dovoljeno celó hudo-delcem pred smrtjo. Ali nismo, prosim, ali nismo ljudje?“

„Tiho, tiho, prosim, gospod! Pomislite, da bi vam zelo škodovalo takšno govorjenje!“ S tem mu je zaprl orožnik sapo.

„Sami imamo zadosti in še več kot zadosti siromaštva, veste“, zarobil mu je župan; „kmetu nihče ne pomaga, potlači ga pa, če more, vsak. Zato skrbimo sami zase kakor vemo in znamo. Tako je!“

„Oh, pa naše pohištvo, mama!“ vzkliknila je Ida.

„Morda je bodo peljali z nami; tukaj ga ne morem pustiti.“

„Kaj pa, kaj pa? — Seveda! Te-le stare škatlje da bi vozili za vami? Tukaj naj ostanejo; ako kdo kaj obljubi zanje o cenitvi, vam pošljem, če ne —, ne pošljem. Tako je!“

„In naša koza? — Mama, koza? — Pa koza?“ so vpraševali otroci.

„In koza?“ je hotela vedeti Lina.

„Kozo vzamem jaz. Tukaj vpričo poštenih gospodov imate zanjo pet goldinarjev; več ni vredna in več ne dam. Tako je!“

Lina se je še obotavljala, češ: koza je vredna — brat bratu — svojih osem goldinarjev, ko se zopet oglasi Ida:

„Mama, pa naš klavir, ki je ostal ono leto v vasi?“

„Ha, ha, he, he! Klavir?“ smejal se je gospodar, „zabil sem že, katero leto so ga na pustni dan razbili pijanci in skuhali ob njem kotel zelja, ha, ha!“

„Kaj vpraša gospodična, kaj?“ zahteval je orožnik in prav lepo pogledal Ido; ona se je pa odurno obrnila v drugo stran; a orožnik, zvedevši od župana njeno željo, se je smejal na vse grlo, in to mu je bilo zadostno maščevanje.

„Hitro, hitro!“ Voznik ni miroval.

„Hitro, brž, no!“ podvival se je župan; orožnika sta pa krepkeje stisnila puške, in hišni gospodar je začel kar za roko voditi otroke na voz; pomagal mu je župan od kraja.

„Jaz moram nazaj v službo; jaz k mojstru na delo; jaz —“, oglašali so se otroci.

„A, to lahko reče vsakdo; jaz pa ne vem nič —; hajdi na voz, in jezik za zobe! Tako je!“

Odločnemu županu sta morala pojasniti šele orožnika, da je v zvrševanju svoje službe in v gorečnosti za blagor izročene mu običine vendar nekoliko preoster.

Mož je mencial, stopical sem in tje ter migal z zakrivljenim kazalcem pod nosom kakor muha na uri in zadovoljno godrnjal, ko sta ga celó opominjaje tako toplo pohvalila moža postave: Tako je, tako je!

Nazadnje jih je ostalo še sedem Planinčičev, ki so se bridko poslavljali in menda za vselej pozdravljali mamó Lino. Govorila jim je nemški — s solzo v očesu, z jezo v srcu in s strupom na jeziku, — s strupom, ki bi uničil svet, ko bi mogel:

„Kakor ciganje, kakor ciganje, otročiči moji! To je nesramnost, da, nesramnost; mi smo vendar civilizovani ljudje; mi smo —.“

„Vi ste vsi — tiči selilci“, pripomnil je hišni gospodar; orožnika sta jo pa prijela in vzdignila na voz.

Jok se je nadaljeval na vozu in pred mlinom, kozje meketanje pa iz hleva.

„Z Bogom, Idka, z Bogom! Srečno!“ vpila je Sidonija z voza in stegala ročici proti njej.

„Z Bogom, dete! Z Bogom, z Bo—“, jok ji je zastavil besedo, a nobena moč ji ni mogla zastaviti srca. Stekla je kakor lahka srna k vozu in stisnila na prsi dete: „Ne, ne! Sidka, ti ne pojdeš nikamor brez mene, nikamor — —.“

Voznik je zagodrnjal:

„Potem bo voz pretežek; nisem ukradel konj. Čujte, župan, gospod župan, ta-le gosposka pravi, da gre z nami, a potem ne speljem.“

„Tako je, tako je!“ S tem si je pomagal iz zadrege župan, a voznik drugače.

Lina je pa silila svojo hčer:

„Gori sedi, Idka! Morda te zopet čaka sreča na Štajerskem.“

„Hvala za tako srečo!“

„O, Idka, ko bi bila ti gospa, pa bi prišla jaz k tebi! In lahko si še! Idka, živimo samo jedenkrat, in to je sedaj; zakaj ne bi dobro?“

„Hi-i-i!“ zapodil je voznik, in polovica Planinčičev se je pomikala v neznano do-

movino svojega očeta, kjer jih gotovo ne sprejmejo — z odprtimi rokami; ostala polovica je še nekaj časa mahala z ruticami, z

rokami, otirala solze, poslušala kozje meketanje in se slednjič razšla na svoja mesta, Ida pa je šla z Vero v Trst. (Konec.)

Ustavljeni oklici.

(Spisal Velimir.)

I.

Pred Tisovčevo hišo so stale sani. Tone je potezal rudečo plahto čez lestvice, tlačil slamo pod sedež ter ogledoval, ali je vse pri vozu in na vozu.

„Naprezi!“ začuje se glas iz hiše, in Tone odide v hlev po konja. Kar bliskale so se šarbe na komatu, in lisec, na ostro kovan, je stopal mogočno do voza. Dva zvonca sta mu glasno pritrkavala ob ledju na opremi, da se je Tonetu kar srce smejalo.

Streljaj dalje je pripravljaj sani in upregal kobilo Kožarjev hlapec, ki je klical čez leseno ograjo:

„Naši že gredó!“

Angleška oprava na kobili je bila tako zlikana, da so se hlapcu ves čas ustnice odpirale na smeh. Žival je oblastno majala z vratom, na katerem je visel velik zvonec.

Hlapec pomore Jerici na voz, Kožar sede poleg nje tako, da mu je leva noga molela čez lestvico, zadaj pa sede boter Šanta.

A tudi Tisovec se zvali na sani, na desno mu prisede sosed Gradič, na levo pa se pritisne na lestvenik Tisovčev Jože, da sta mu obe nogi viseli navzdol.

„Bog vas obvaruj, pa dobro opravite!“ zakličejo ženske na pragu, Jože počí z bičem, lisec potegne. A tudi Kožar požene, in zdrčali so po vasi in iz vasi.

Le žvenket konjskih zvoncev se je čul za vasjo.

„Pisma gredó delat“, odgovarjal je ponosno mimoidočim Tisovčev Tone, zroč za sanmi.

Jože, njegov brat, se je ženil na dom, poprašal je bil za Kožarjevo Jerico. Ves

predpust so se že pogajali, toda stara dva sta bila trdoglava. Bila je že lepa dota Jeričina, toda Tisovec je hotel še par stotakov ali par volov. Kožarica in Jerica sta sicer očetu prigovarjali, da naj se udá, a mlajša hči je potegnila z očetom, češ, zame ne bo nič ostalo. Najmlajši Jakop pa še ni razumel, kaj so velike dote za kmeta. Že tretjo nedeljo so si bili v gostijah, a šele četrto se je udal Kožar v toliko, da primakne bali še najlepšo telico iz hleva. Odločilni razlog mu je bil ta, ker mu je bil Bog naklonil tisto leto pri živini posebno srečo. Tisovca pa je pregovoril Jože, češ, da ne bo nič ta predpust, ako se stara dva ne pogodita, zakaj do pusta je le še dve nedelji.

In tako so se domenili, da gredó predzadnjo predpustno sredo pisma delat.

II.

Drugi dan sta se ženin in nevesta zglašila pri svojem župniku. Sramežljivo sta stopala po vasi. Jože je izprašal očeta, kako se mora vesti v župnišču, Jerici pa je mati napovedala, kako je bilo, ko je ona šla kot nevesta k izpraševanju. Že prejšnji večer je sedela pozno v noč na skrinji in listala katekizem. Skrbelo pa je oba, kako bo. Kaj ko bi jima rekel župnik, da naj prideta še jedenkrat? A Jožetu je še nekaj drugega belilo glavo. Do pusta je bilo le še dve nedelji, okličé se pa navadno trikrat. Oče mu je sicer obetal, da bo gospod župnik vse oskrbel, da ne bo nikakega zadržka, a bal se je vendar-le očitanja, zakaj ni prišel prej, ker je vendar dosti dolg predpust. Pogostoma se je Jože prijemal za lepe črne brke, ki jih je prinesel od vojakov. Sicer rudeča

Družina socialistova.

(Spisal Ivo Trošt.)

(Konec.)

IX.

Ko je videl Belec, da navzlic vsej njegovi zavisti raste premoženje Juliju Železniku, da se ga drži sreča in bogata vdova svētnikova, tedaj ga je še bolj pekla zavest, da se je tako sramotno udal svaku in drugim dolžnikom ter da je bil o Idinem odhodu v Gradec tako nepričakovano in vendar vedoma prevarjen. Samemu sebi se je zdel pravcat figa-mož.

Svojim sovražnikom je govoril ponosno in nepotrebno sukal rumeno brado:

„Čakajte! Ko z bogatim, vam vržem tiste stotake in poiščem ženko, katerokoli in kakoršnokoli se mi bo zdelo, a vam pokažem figo!“

V resnici si je pa — do dobra svest svoje nezmožnosti — mislil tako-le: „Sedaj nimam več otrók, nimam Ide in nimam nekdanje veljave. Sam, povsod popolnoma sam, odvisen, zadolžen, zapuščen. Tako ne bo dobro. Tonče Belec, kreni na staro pot nazaj!“

Navidezno v skrbeh za Ido in za Planinčevo družino se je bil dvakrat — trikrat prismukal po skrivnih bližnjicah k pokojnemu Planincu v mlin, tam govoril to in ono, vprašal to in drugo ter zvedel Idkin naslov. Pisal je nato Idi v Gradec jedenkrat, drugič, tretjič, a vselej zaman. Šel je v Trst in prosil za službo v B. v Istri ter jo tudi dobil in zopet pisal Idi —: zaman.

Minulo je nekaj mesecev, predno se je v pustem laškem gnezdu privadil vsaj za silo. In zopet je pisal Idi: pojasnil ji je krajevne razmere in vsaj trikrat povečal svoje letne dohodke —: zaman; niti odgovorila mu ni.

Zopet je nameril pismeno pot v mlin in zopet vprašal, ali kaj piše Idka. Odgovor je bil: Da, piše redno! In njemu je bilo lepe deklice zeló žal.

Nekoč je opazil v poštnem vozu mladeniča v opravi finančnih stražnikov; spoznal je Oskarja, ki se je peljal na daljno službeno pot. Ustaviti se je moral in okušati gostoljubje poštarja Belca. Govorila sta o domačih razmerah, o Planinčevi bedi v mlinu in o trmoglavosti ubegle Idke. Več nego jedenkrat sta začela o tej trmoglavosti. To je Oskarju popolnoma utrdilo misel, kako poštene namene je imel poštar ž njo.

Poslej sta se videla vsak mesec, in če je bil stražnik zadržan v službi, moral mu je pismeno poročati novice z doma.

Kaka dva meseca po smrti Friderika Planinca sta bila zopet skupaj na pošti v B. Belec je pravil, kako siten je komisar in kako silno natančni so pri ravnateljstvu, koliko kazni je že plačal in kako ljubezniva svarila mu pošiljajo v pozdrav.

„Človek bi kar zdivjal, e, verjemite! A, kaj še to! Ljudje, ljudje! To so vam pravi volkovi v ovčjem oblačilu. Ako mu postrežem, kakor želi, pravi, da se ga bojim; ako pa kaj rečem — človek ni zmerom dobre volje, e, me tožijo v Trstu, da sem surov; jedni trdé, da podpiram Italijane v njih ‚kulturnem‘ delovanju, drugi me imajo za najnevarnejšega panslavista; tožijo me pa vsi. Torej — ali ni, da bi človek zdivjal, kaj, e?“

Oskar mu je začel razlagati uboštvo doma ob očetovem pogrebu ter lagal, kako je ustrašoval s samo sabljo oba orožnika in še župana po vrhu. Poštarju se je menda zdelo to bahaštvo nepotrebno, pa mu je segel v besedo:

„Kaj pa Idka?“

„In Sidonija? bi morali vprašati, gospod Belec, prosim“, pristavil je stražnik hudomušno, sluté, da je razkrita njegova laž.

„Jaz sem vedno resno mislil na vašo sestro, e, gospodično Idko, e; če ni vse v

redu, je sama kriva. Prosim, ne žalite me v najsvetejših čustvih!“

Oskar je nalašč razumel rojakovo resnico za šalo in se silil na smeh.

„Kam pojde sedaj?“

„Prosim: Sidka ali Idka?“

Poštar se je premagoval, a poznalo se mu je, da tega ni vaju.

„Samo Idka, e, za sedaj samo Idka.“

„I, kam? Za poštno odpraviteljico v P. na Notranjskem.“

„Te, te, te! Mari bi prišla k meni!“

„Sidonija!“

„E, vrag, kako me dražite, Oskar, e!“

„Nič ne dražim, prosim; jaz govorim, kar je prav in česar vi še ne veste; torej —.“

„Vem, vem: obe bi vzela, obe.“

„Ne bo preveč: kar dve!“

„Ne dražite me, zakaj — —. Toda, kaj pravim: znane so vam moje razmere z Ido. Bodite moj zaveznik, e — prosim!“

„Ali — —.“

„Nič, ali —“, hitel je poštar; „pomagajte mi, da neha s trmo in začne vendar kmalu resno premišljati.“

„Da vas nadlegujejo komisarji.“

„E, vrag!“

„In dolgovi!“

„Vrag vas nesi!“

„In vaše igranje in vaše popivanje, ponočevanje!“

Poštar je umolknil.

„Gospod Belec! Ide ne bi več niti poznali; Ida je kakor ura.“

„A!“

„Kar vsa druga! Verjemite ali ne: sedaj je živo nasprotje svoje matere.“

Poštar se je nasmehnil in začel z glavo majaje vračati milo za drago:

„Da ne mara več za lepo obleko, dragocen nakit, to verjemi kdo drugi; jaz jo poznam, e!“

„In jaz še bolj, ko vem, da je poprodala do malega vse in pozastavila, kar ji je ostalo.“

„Tudi muhe, e!“

„Če vam rečem, kakor ura, kakor nevesta v idealističnem romanu, če ste kaj

čitali, gospod; kakor utelešena solidnost, kakor —.“

Poštar ga je gledal zvedavo, gladil brado in mislil, kolika škoda je, da ni že sedaj Ida njegova; a nečesa se je še zbal:

„Pa je gotovo suha, čemerna, sitna, kakor devica v srpanu, e?“ Poslednje je dostavil, ker ni hotel zaostati v spoznanju literature.

„Stokrat lepša kot pred osmimi leti; tedaj je bila še nerazvit popek, sedaj je razcvetela vrtnica v polni krasoti. Pa kaj bi hvalil! Svojo sestro ni lepo da bi hvalil. Kar sem povedal, govoré drugi. In drugi govoré tudi, če bo pametna, kakor kaže, da ji ne bo manjkalo snubcev.“

Nagajivi Oskar je iskal pod nosom sledove prihodnjih brčic in porogljivo upiral oko v Belca, zabavaje se z njegovo zadrego.

„Mislite, e!“ je vprašal mirno in pogledal na žepno uro.

„Seveda! Kaj? Vsakdo si želi na starost mirnega koticčka, od koder ga ne preženó skrbi, niti dolžniki. In ona, če bo pametna, ga dobi brez težave; ne dvomim.“

„Pri meni? — Kaj pravite, prijatelj: bi li bilo mogoče, e?“

„Ne vem, če vas bo marala; saj pravim, da je vsa druga.“

„Te, te, te, ko bi se dalo!“

Takih razgovorov je bilo na pošti v B. še mnogo.

Oskar je pisal sestri, razložil ji z lepimi, ljubeznivimi besedami svojo namero, da bi njej in Sidki rad preskrbel lepo prihodnost, potem tudi Belčev namen in dobro voljo, in slednjič izrekel usodno besedico o spravi med njima. Vendar je dosegel s prvim listom prav toliko kot z drugim in tretjim, namreč — nič.

To je netilo v Belčevem srcu pravi požar.

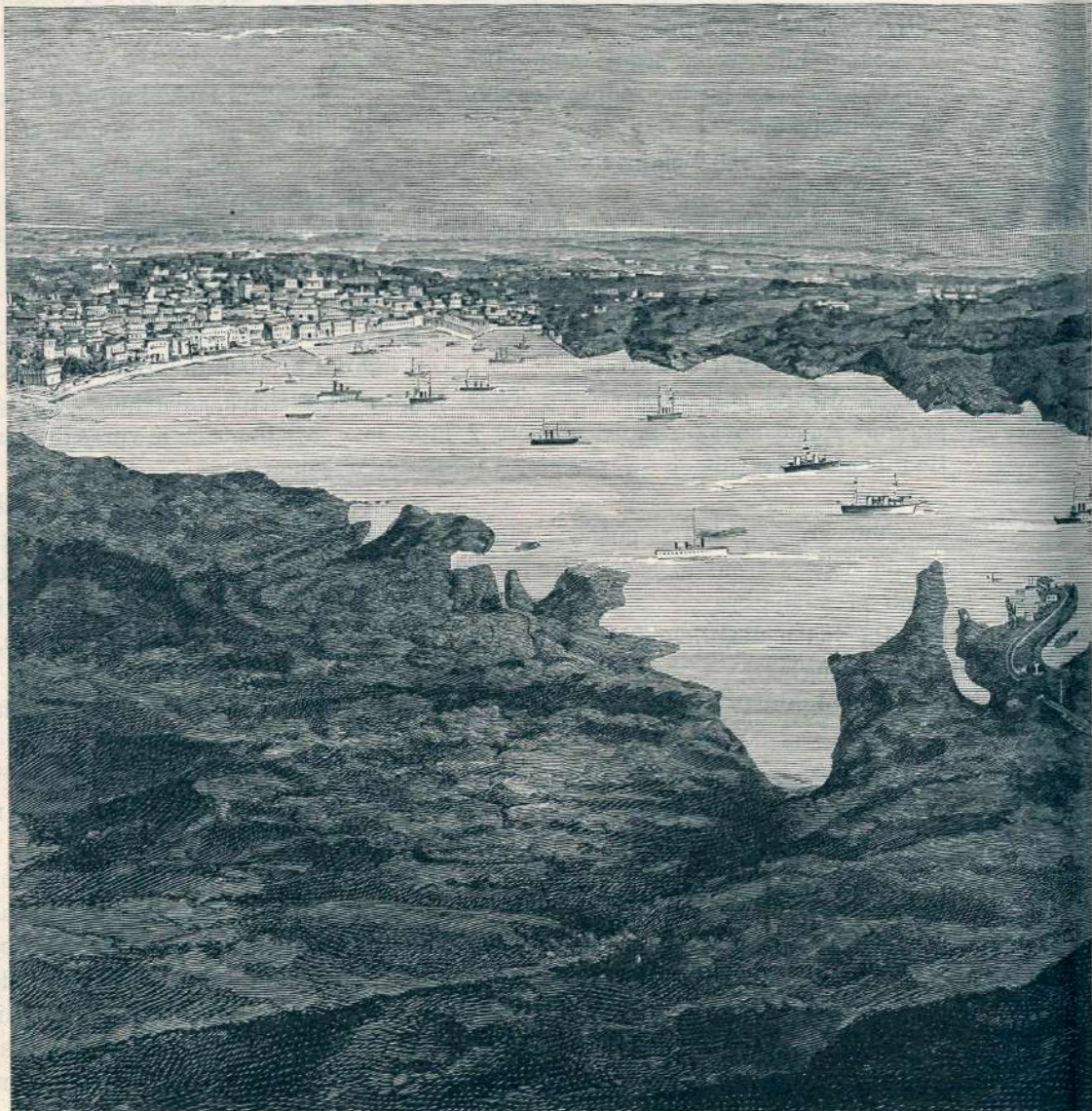
„Mnogo sem že izgubil vspričó nje, a še več bi rad: kri in življenje-e bi dal zanjo, ko vidim, kako je trdna v svojih naklepih. Res, spoznam, da ni več nekdanja Ida, e! To je odločna, razumna ženska, gospica, e! Táko bi potreboval, kakor sem že priletel. In moram jo dobiti! . . . Živim kakor pregnan,

zavržen pes . . .“ S pestjo je udaril po mizi, da so obupno zaškripale stare noge.

„No, no, prijatelj, saj je ni vzel še — nihče.“

„In je ne bo!“ In zopet je Belec udaril po mizi ter mislil, kako se bo še maščeval

nad sitnim komisarjem. „Ta mu pokaže, ta, ta — moja Idka!“ tako si je šepetal. Finančni stražnik se je pa zopet spominjal tožne usode svoje matere, mlajših bratcev in sestic: vsem bi bila Ida lahko prava pomočnica, ko bi hotela.

Luka Sant-Ja

Namerjal je že Belcu nasvetovati mnogo-katero zdravilo zoper žensko trmoglavost, a nobeno se mu ni zdelo dovolj pripravno, dovolj zanesljivo. Slednjič je nekaj našel in povedal.

„To mora pomagati!“

„Da, to bo najbolje“, mu je hvaležno pritrdiril Belec.

„S tem morava zmagati!“ Oskar si je že naprej častital zaradi uspeha.

„Ali pasti!“

* * *

„Končan je boj!“

Tako je vzdihnila še vedno zala Ida Platinčeva. Sedela je v poštni pisarni in spustivša obe roki v naročje nemo zrla v zastirto svetilko pred seboj. V očesu solze, v prsih vihar, v srcu pa spomin, kar se je

zvršilo zadnji hip: „Torej sta vendar šla? Bog ju nesi! In ta Oskar misli, da je nekaj, pa se je dal rabiti njemu za — kleščce. Pa še pravi: Za tvojo srečo mi je! Lep mož to! Ha, ha, in še soprog! Bog me varuj! Njemu da bi bila igrača, zabava — sužnja njegovim

Jago na Kubi.

strastem, njegovi razuzdanosti: kaj še? Ali sem ga zavrnila! To me veseli!“

Kakor nehoté je segnila po zmečkan papir pred-se na mizo in nadaljevala: „In še moja mama je tako lahkoverna, da mi je pisala. Pa kako! — Ljuba Idka! Slišim, da

se kmalu omožiš zelo bogato; to me veseli. Svetujem ti ne nič; dovolj si pametna: če ne maraš poštarja, pa vzemi onega bogatega vdovca, kakor mi je pisal Oskar. Le to te prosim: Če vzameš Sidko k sebi, te lepo prosim, da zato ne izostane tvoj mesečni

prispevek. To tebi ne bo nič, a meni zaleže vse — moj jedini priboljšek. Bogati vdovci niso navadno sitni, če jih kdo zna . . .

Brrr . . . sami vdovci! Kdo kaj ve o tem ali onem? Morda ga je Oskar samo dražil, in ta tepec mu verjame vse, vse! Hvala Bogu, da sta preč! Mami pa odpišem jutri, da ne maram biti še gospa, ha, ha! in Belčeva nikoli . . .“ Zadovoljno si je mela roki in gledala v zastrto svetilko.

Pok! — Šipe v oknih so zazvenčale, brzjavna žica je zabrnela. Ida v pisarni se je stresla in prijela za prsi in bolešno vzdiknila skozi okno: „Moj Bog! Kaj pa je zopet?“

Zunaj so odmevale nagle stopinje in klici na pomoč; klical je pa Oskar. — „Pa ne, da sta še tukaj?“ vprašala se je odpraviteljica in, ogrnivša šal, hitela na dvorišče, kjer so se v mesečnem svitu sukale nekatere človeške postave.

„Oskar, Oskar, povej no, kaj se je zgodilo?“ popraševala je nemški in šla naravnost k največji gruči.

„Tukaj je moj prijatelj — mr-tev, ne! — menda sem ga rešil. Ne vem, če si ni v obupu končal življenja, ker — ga nisi marala. Pridi bliže, poglej, okrutnica!“

Medla svetilnica, s katero je poštni sel kazil svetlobo lune, je le slabo razsvetljevala Belčevo lice, ljubko se naslanjajoče na Oskarjevo ramo, a roka je še samosvestno tiščala samokres. Truplo se je stresalo kakor od mraza; ugledavši gospico, je pa zajecal prav vidno po sili:

„Da, za vas, — zate, Id-ka, dam tu-di živ-ljenje, verjemite!“ — Potem je nadaljeval: — „Pustite me, no, Oskar! Le za zabavo sem streljal; saj se spodobi streljati na snubitvi-e! ne-li Idka?“

„Ne vem!“ In prezirljiv nasmeh okolu majhnih ustnic je svedočil, da je spoznala zvijačo, s katero sta jo namerjala ostrašiti in pridobiti.

„Čemu razburjati tuje ljudi! Kaj so drugim mari naše rane, naše skrivnosti! In še ti, Oskar! Mari ni bilo vse dogovorjeno? Kdo je toli nespameten?“

Belec se je stresel: zadnji poskus se je izjalovil. Torej vzame Ida rajši starikavega, denarnega vdovca kakor njega. Ona, tako lepa, tako odločna, resna, mirna in tako trdosrčna! Belec je videl v duhu minule čase, minulo srečo. Oskar je molčal in se najbrž jezil zastran neuspeha; Ida je pa čutila, da je popolnoma zmagala. Zato se je pošalila:

„Tudi ko bi si gospod poštar res prestrelil staro, neobčutno srce in poklonil meni novo, neomadeževano, ne bi ga marala, ker njegov jezik govori vedno drugače nego misli srce. Adieu!“

Pok!

„Jezus, Marija!“

Pok!

„Oh! O-o-o!“

Ljudje so se razleteli, ko se je pokazal ogenj, pa zopet zgrnili. Oskar je zgrabil Belcu roko še pred drugim strelom, katerega si je nameril sebi v srce. Izvivši mu orožje, je planil za sestro, o kateri je sodil, da se je samo onesvestila vsled strela, a videč, kako leži na obrazu, izpod leve rame pa vre kri, je zavpil:

„Ustrelil — ubil jo je, ubil!“

Ljudje so se gnetli okoli nje, le nekateri so se ozrli za morilcem, ki je pobegnil iz zmešnjave.

Ranjenko so prenesli v hišo. Gospodar je velel napreči ter naznanil dogodek bližnji orožniški postaji, poklical zdravnika in duhovnika.

Smrtno ranjeno Ido so spravili z Bogom, zdravnik je pa prišel prepozno. Proti jutru je umrla.

Dva dni pozneje so ujeli Belca v nekem gozdu blizu Zagorja. Vdova nekdanjega svetnika ni hotela priti gledat, ko so ga peljali v zapor, Železnik je pa gledal in Plohač tudi; le hčerka Mimice in Roze ni pustil blizu. In ko je pozneje izrekel Belec željo, da bi nekaj rad govoril s svakom, tudi ni prišel; le stražniki so pripovedovali, da ga je Belec grozno in vstrajno preklinjal in s tem hladil srce, ker se mu ni posrečilo maščevanje. — Kmalu potem je naznanil Oskar mami Lini na Štajersko, da bo dobivala za

Sidko nekoliko večji mesečni priboljšek, ker sta ga potrdila tudi Plohač in zagorski župnik, poleg tega pa obdrži Sidko ter ji pokaže o njeni polnoletnosti ostalino pokojne Ide.

Novica o povišanem prispevku je Lino razveselila; zaradi hčerine smrti je pa včasih — ko se ji je zazdelo — zaplakala in pristavila milo ječé: „Te nespametne ženske! zakaj ni marala biti gospa?“

„Sam.“

(Crtica. — Spisala Zofija.)

(Konec.)

Ej, to je bilo življenje v trgu K. na Dolenskem! Vse se je pehalo sem in tje; ženske so postajale na pragih, moški pa so hodili okrog po trgu, nažigali tiste tenko zvite viržinke, zraven pa ravno tako radovedno opazovali od kolodvora drdrajoče kočije, kakor njih zveste zakonske družice, ki so občudovale in kritikovale svetla ženska krila.

Marsikatera gospodinja je oni večer juho premalo osolila in marsikateri oče je godrnjal radi zasmojenega močnika in zažgane zabele.

Sicer pa tudi ni bilo nič čudnega vse to, saj je bil vendar ves K-ški trg po koncu. Topiči so pokali, raz hiše so vihrale zastave, in na glavni cesti je skoro vsakih deset korakov stal slavolok z velikimi napisi.

Sobota je bila; dopoldne že in še več z popoldanskim vlakom so prispeli v K. gospodje in društva, da se vdeležé drugi dan blagoslavljanja zastave K-škega pevskega društva „Glas“.

Predsednik društva, odvetnik dr. Zoré, in trški župan sta imela oni dan veliko posla z pozdravljanjem in sprejemanjem gostov in društvenih korporacij.

Kočija za kočijo se je podila sem od kolodvora v trg in ostajala pred velikim trškim hotelom, kjer je zopet čakalo nekaj udov domačega pevskega društva in stiskalo došlecem roke.

Tudi v Vrhničevi vili pred trgom je bilo živahno gibanje. Vrhnič je bil državni poslanec in z ozirom na to in na njegovo občo

priljubljenost so izbrali tržani njegovo so-progo, še lepo, prijazno gospo, za kumico pri blagoslavljanju nove zastave domačega pevskega društva.

Gospa je ravno pomerjala s pomočjo šivilje novo svileno obleko, ki si jo je omislila za to slavnost, ko se je začul peket konj in ropot kočije, ki je zavila na dvorišče.

„Moj Bog, so že tukaj, pa še gotova nisem“, vzdihnila je in zaklicala vstopivši hišni: „Pojdi, pojdi in reci gospodu, naj pelje gospodične v salon, saj pridem takoj.“

Hišna je pohitela po stopnicah in šepnila domačemu gospodu v uho, da „gospa še niso gotovi“, zraven pa radovedno škilila na došle gospodične.

Bile so Poljančeve iz Ljubljane, stričnice gospe Vrhničeve, ki jih je že večkrat vabila, naj jo obišejo in sedaj odločno zahtevala, da se vdeležé imenovane veselice.

Bile so lepe vse tri, in hišna je trdila prav, ko je pripovedovala kuharici, da takih deklet ni kmalu, kakor so te tri.

Lahno kakor srne so stopicale za domačinom, stricem Maksom, kakor so ga klicale, po širokih stopnicah gori v prvo nadstropje, kjer je bil salon in kjer je bila tudi zanje pripravljena soba.

„Kje pa je teta?“ vpraševala je Gusta, in ko je gospod Vrhnič s smehom odvrnil: „Toaleta pomerja, toaleta“, zbegnile so vse tri iz salona na drugi konec koridora, kjer se jim je zdelo, da so prej čule tetin glas skozi vrata.